This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

3. 25.

From the
Library Fund
subscribed in 1842
Rec'd June 14,
1844

PUBLII SYRI

SENTENTIAE

CUM

F. I. DESBILLONII EMENDATIONIBUS NUNC PRIMUM EDITIS

DIONYSII CATONIS

DISTICHA DE MORIBUS

AD FILIUM,

CAELII SYMPOSII

AENIGMATA.

ACCEDUNT

D. LABERII ET CN. MATTII FRAGMENTA, SENTENTIAE VETERUM POETARUM PER GEORGIUM FABRICIUM COLLECTAE, ALII SIMILIS ARGUMENTI VERSUS ANTIQUI.

AD

OPTIMORUM LIBRORUM FIDEM

CUM

VARIARUM LECTIONUM DELECTU.

EDIDIT

CAROLUS ZELL,

PHILOSOPHIAE DOCTOR ET ANTIQUARUM LITERARUM IN UNIVERSITATE FRIBURGENSI PROFESSOR.

STUTTGARTIAE,

SUMTIBUS CAROLI HOFFMANN.

MDCCCXXIX.

NOTITIA LITERARIA

DE

PUBLIO SYRO.

De Publii Syri aetate, vita et laudibus quantum nobis innotuit, narratur ab Hieronymo, Gellio, Macrobio, quorum locos hic transcribo. Hieronymos igitur in Chronico Euseb. ad Olymp. 184. ann. 2 (a. U. C. 712. ante Christ. nat. 42) haec habet: „Laberius, mimorum scriptor, decimo mense post C. Iulii Caesaris interitum (a. U. C. 709.) Puteolis moritur. Publius mimographus, natione Syrus, Romae scenam tenet.“ Gellius Noct. Att. XVII, 14. „Publius Mimos scriptitavit, dignusque habitus est, qui suppar Laberio iudicaretur. C. autem Caesarem ita Laberii maledicentia et arrogantia offendebat, ut acceptiores et probatiores sibi Publii quam Laberii mimos praedicaret. Huius Publii sententiae feruntur pleraeque lepidae et ad communem (sermonum) usum commodatissimae,

ex quibus sunt istae singulis versibus circumscriptae," etc. Macrobius Saturn. Lib. II. 7. „Publius natione Syrus, cum puer ad patronum domini esset adductus, promeruit eum non minus salibus et ingenio, quam forma. — Ob haec et alia manumissus et maiore cura eruditus, cum mimos componeret, ingentique assensu in Italiae oppidis agere coepisset, productus Romae per Caesaris ludos, omnes qui tunc scripta et operas suas in scenam locaverant, provocavit, ut singuli secum posita invicem materia pro tempore contenderent, nec nullo recusante superavit omnes; in quis et Laberium" etc. — Ioannes Sarisberiensis VIII, 14. nescio quo auctore P. Clodium Syrum appellat, ut dominus eius fuerit aliquis ex gente Clodia. Quantis laudibus eius mimi a Romanis celebrati sint, multi veterum scriptorum loci ostendunt. Cf. Seneca pater Controv. VII, 3. Seneca filius Epist. VIII. XCIV. CVIII. De tranquillit. animi c. LV. Petronius. Nullus Publianorum mimorum aetatem tulit, ne tituli quidem eorum, praeter unius *Murmunthonis* a Prisciano Lib X. cap. 8 laudati. Quo primum tempore sententiae ex his mimis excerpti et in unum collati sint non satis constat; sed tempore Hieronymi certe quidem iam factum esse videtur. Quod inde collegeris, quia Hieronymus in epistola ad Laetam sententiam Publianam adhibet, quam se in scholis puerum legisse dicit. Sententiae, quae nunc sub Publii nomine feruntur, partim ex aliis scriptoribus, ut Seneca, ut Gellio, aliis, partim e peculiaribus codicibus eiusmodi versuum collectionem conti-

nentibus desumti sunt. Neque vero omnium eadem auctoritas est aut fides. Insunt enim sententiae Publio Syro diserte ab antiquis scriptoribus assignatae, quarum tamen non ita magnus est numerus; insunt aliae e comicis latinis petitae, aliae e Senecae philosophi locis effictae; aliae, quarum fontes indigitari nequeunt, ut in codicum auctoritate Publio eas attribuentium etsi non satis certa acquiescendum sit; haud paucae postremum, auctoribus non nominatis, in novissima editione Bothii accesserunt. Atque has quidem Bothianas sententias, ut verum fatear, potissimum eam ob causam tantum addidi, ne emtores huius editionis sibi aliquid desiderare viderentur: sunt enim partim ex aliis poetis latinis excerptae, partim interpretationes graecarum paroemiarum nescio quo auctore factae, partim denique plane incertis natalibus. Ego singulorum versuum, quantum potui, fontes sedulo in notis monstravi, quo certius omnibus iis sententiis, quae aliis auctoribus liquido tribuendae sunt, detractis constaret, quae Publio Syro aliquo iure assignari possint. Is enim scriptor est Publius mimographus, cuius reliquiae quamvis minutae accuratius quam adhuc factum est separari et tractari mereantur. Secutus autem sum in hac editione recensionem Bothianam, paucis locis exceptis, usus etiam Desbillonii schedis, qui ut in pluribus versibus refingendis cum Bothio mire conspirat, ita nonnullos suis emendationibus sanare mihi visus est. Addidi denique stellulas iis versibus quos solos Bentleius in sua recensione admisit, plerum-

que optimos et qui maxime germanam antiquitatem sapiant. Iam daturus sum codicum harum sententiarum, qui adhuc collati sunt, et potissimarum editionum, unde reliquae fluxerunt, indicem.

A. CODICES.

Bentleii quinque, quorum ipse tractavit quatuor in bibliothecis Cottoniana et Collegiorum Cantabrigiae Trinitatis, Caii, et Sidneii; quintum Leidensem contulit Abrahamus Gronovius.

Cantabrigiensis, unde primus has sententias edidit Erasmus Roterodamus, in litera O deficiens. Inscribuntur autem ibi hae sententiae *Senecae proverbia*, cui quidem scriptori, Bentleio monente, in plerisque Manuscriptis tribuuntur.

Fabricii Chemnicensis codex ab Hertelio sibi donatus et viginti versibus, quam eo tempore innotuerant, locupletior (V. Praefat. Fabricii.)

Frisingensis a M. Welsero excussus ad quem editio Sartorii facta est, omnium ut videtur locupletissimus.

Palatini a Grutero adhibiti.

Parisienses, quibus Mascrier, auctor editionis Phaedri, Aviani et Publii coniunctim factae (Paris apud Coustelier typis Barbou. 1742. 12.) Carpentierum et se ipsum in hac editione usos esse dicit.

B. EDITIONES.

Erasmi Roterodami. Argentorati 1516. 4. hoc titulo: „Contenta in hoc opere sunt haec, Catonis praecepta moralia recognita et interpretata ab Erasmo Roterodamo. Mimi Publiani.

Septem sapientum illustres sententiae. Institutio hominis Christiani versibus hexametris per Erasmum Roterodamum etc.“ Editio saepe repetita

Georgii Fabricii (Catonis Disticha moralia cum Erasmi Roterodami scholiis adiunctis libellis aliis, omnibus nunc castigatius editis. Argentorati 1554. 12.)

Henrici Stephani ad calcem Sententiarum e Comicis graecis et latinis. 1563. 12.

Adami Sartorii 1608. variis Mureti operum editionibus subiecta, etiam separatim repetita Venetiis 1618 et Patavii 1740. et 1769.

Iani Gruteri in eius Florilegio ethico politico. Francof. 1610. 8. deinde curantibus Havercampio et Preigero post auctoris mortem hoc titulo: L. Annaei Senecae et P. Syri Mimi, forsan etiam aliorum singulares sententiae aliquot versibus ex codd. Palatin. et Frising. auctae et correctae studio et opera Iani Gruteri. Lugd. Batav. 1708. et 1727. 8.

Bentleii ad calcem Terentii et Phaedri ab eodem editorum. Amstelaed. 1727. 4.

Mascrierii ad calcem Phaedri ab eodem editi. Parisiis typis Barbou. 1742. 2.

C. H. Tzschukii Lipsiae. 1790. 8.

Antonii (Phaedri et Publii Syri aliorumque sententiae. Zittav. 1817. 8.)

Io. Conr. Orellii in eiusdem Poetarum veterum latinorum carminibus sententiosis. Tom. I. Lipsiae 1822.

Fried. Henr. Bothii in eiusdem Poetis scenicis Latinorum. Volum. V. Part. posteriore. Halberstadii. 1824.

PUBLII SYRI

SENTENTIAE.

SENARII IAMBICI.

A morte semper tantundem homines absumus.
* Ab altero exspecta, alteri quod feceris.
* Ab amante lacrimis redimas iracundiam.
* Absentem laedit, cum ebrio qui litigat.
Aecipias praestat quam inferas iniuriam.
* Ad calamitatem quilibet rumor valet.
Ad duo festinans neutrum bene peregeris.
* Ad poenitendum properat, cito qui iudicat.
Adspicere oportet, quidquid nolis perdere.
* Ad tristem partem strenua est suspicio.
Adulter est uxoris amator acrior.
* Aegre reprehendas, quod sinas consuescere.
Aes debitorem leve, grave inimicum facit.
Aetas cinaedum celat, aetas indicat. *
* Aliena nobis, nostra plus aliis placent.
* Alienum aes homini ingenuo acerba est servitus. *
Alienum est omne quidquid optando venit.
Alius in aliis rebus est praestantior.

v. 1. Adhibet Seneca Epist. XXX hanc sententiam, sed omisso Publii nomine. — v. 2. In Codd. Publii Syri. Inscriptio vetus Romae (Gruter. p. 928.) *Ab alio speres altero quod feceris.* — v. 5. Bothius addidit non annotans unde. — v. 7. Itidem. — v. 12. Ut Publii versum habet S. Hieronymus in Epistola ad Laet. — v. 15. Publii Syri. V. Salvian De Gubern. Dei I. p. 33. (29. ed. Brem.) — v. 17. Publio Syro tribuitur a Seneca Epist. VIII. Both. *Alienum est homine* pro *omne.* —

Alterius damnum gaudium haud facias tuum. *
* Amans iratus multa mentitur sibi. *
* Amans quid cupiat, scit; quid sapiat, non videt.
Amans quod suspicatur, vigilans somniat.
* Amans, ita ut fax, agitando ardescit magis.
Amantis iusiurandum poenam non habet.
* Amare et sapere vix deo conceditur.
* Amare iuveni fructus est, crimen seni.
* Ames parentem, si aequus est; si aliter, feras.
Amicis eo dees magis, quo nihil habes.
* Amici vitia si feras, facies tua.
Amici vitia noveris, non oderis.
Amicitiae unicum est fides coagulum.
Amicum, an nomen habeas, aperit calamitas.
Amicum laedere ne ioco quidem licet.
Amicum perdere est damnorum maximum.
* Amissum quod nescitur, non amittitur.
* Amor animi arbitrio sumitur, non ponitur.
* Amor extorqueri non pote, elabi pote.
Amori finem tempus, non animus, facit.
* Amoris vulnus sanat idem, qui facit.
* Amor misceri cum timore non potest.
Amor otiosae causa sollicitudinis.
An dives, omnes quaerimus; nemo, an bonus.
Angusta capitur tutior mensa cibus.
* Animo dolenti nihil oportet credere.
Animo imperabit sapiens, stultus serviet.
Animo imperante fit bonum pecunia.
Animo virum pudicae, non oculo, eligunt.
Animus sibi hominis quidquid imperat, obtinet.

---

v. 18. Addidit Both. — v. 28. Bothius coniectura *Amicis eo non dees magis, quo nihil habes.* — v. 33. Bothius: *Amicum laedere ne quidem ioculo licet.* — v. 34. Versus est ex Senecae loco Epist. XCIX. expressus. — v. 42. Addidit Both. auctore non nominato; sed est Senecae ad Lucilium ex Euripide desumtus. — v. 43. Versus est Senecae in Thyest. v. 451. — v. 52. Apud Erasm. Adag. III, 1, 85. ex graeco proverbio Scholiaste Theo-

Animus vereri qui scit, scit tuta ingredi.
* Anus cum ludit, morti delicias facit.
* Aperte mala cum est mulier, tum demum est bona.
Arbore deiectâ ligna quivis colligit.
Ars non ea est, quae casu ad effectum venit.
Assidua pondus non habet severitas.
* Avaro quid mali optes, nisi Vivas diu?
* Avarum facile capias, ubi non sis idem.
* Avarus animus nullo satiatur lucro.
Avarus damno potius quam sapiens dolet. *
Avarus ipse miseriae causa est suae. *
* Avarus, nisi cum moritur, nil recte facit.
Audendo virtus crescit, tardando timor.
Auferri et illud, quod dari potuit, potest.
Aulœdus fiat, qui esse citharoedus nequit.
Avidum esse oportet neminem, minime senem. *
Auro suadente nil potest oratio.
* Aut amat, aut odit mulier, nihil est tertium.
* Auxilia humilia firma consensus facit.
Bene cogitata saepe ceciderunt male.
Bene cogitata si excidunt, non occidunt.
* Bene dormit, qui non sentit, quam male dormiat.
Benefactis proxime ad deos accedimus.
Beneficia donari aut mali aut stulti putant.
* Beneficia plura recipit, qui scit reddere.
Beneficî nunquam cito dati obliviscere.
Beneficiorum calcar animus gratus est.
* Beneficium accipere libertatem est vendere.
* Beneficium dando accepit, qui digno dedit.
* Beneficium dare qui nescit, iniuste petit.

---

riti V, 65. servato. — v. 53. Verba sunt Senecae Epist. XXIX. — v. 54. Bothius dedit auctorem reticens. — v. 62. Lucilii; vid. Senecae Epist. I. 8. — v. 63. Proverbium citatum a Cicerone pro Muren. cap. 13. — v. 65. Bothius addidit. — v. 67. Tanaq. Faber corrigit: *Auxilia infirma firma cons. fac.* — v. 68. In Bothii Ed. accessit. — v. 71. Bothius addidit. — v. 75. Both. addidit. — v. 77. Diserte Publio Syro as-

Beneficium dignis ubi des, omnes obligas.
Beneficium egenti bis dat, qui dat celeriter.
Beneficium qui dedisse se dicit, petit.
Beneficium saepe dare docere est reddere.
Bene perdis gaudium, ubi dolor pariter perit.
Bene perdit nummos, iudici quos dat, nocens.
Bene vixit is, qui potuit, cum voluit, mori.
Benevolus animus maxima est cognatio.
Bene vulgo audire est alterum patrimonium.
Benignus etiam causam dandi excogitat.
Bis est mori alterius arbitrio mori.
Bis gratum est, quod dato opus est, ultro si offeras.
Bis ille miser est, ante qui felix fuit.
Bis interimitur, qui suis armis perit.
Bis peccas, cum peccanti obsequium accommodas.
Bis vincit, qui se vincit in victoria.
Blanditia, non imperio, fit dulcis venus.
Bona comparat praesidia misericordia.
Bona est, bonos quae iungit, navigatio.
Bona fama in tenebris proprium splendorem obtinet.
Bona mors est homini, vitae quae extinguit mala.
Bona nemini hora est, ut non alicui sit mala.
Bona opinio hominum tutior pecuniâ est.
Bona quae veniunt, nisi sustineantur, opprimunt.
Bonarum rerum consuetudo est pessima.
Bona turpitudo est, quae periclum vindicat.
Boni est viri etiam in morte nullum fallere.
Bonis nocet, quicunque malis pepercerit.
Bonitatis verba imitari maior malitia est.
Bono iustitiae proxima est severitas.
Bonorum crimen est officiosus miser.
Bonorum ultro ad convivia accedunt boni.
Bonum ad virum cito moritur iracundia.
Bonum est fugienda adspicere in alieno malo.
Bonum est bona etiam verba inimicis reddere.

---

signatur a Gellio XVII, 14. et Macrobio Sat. II, 7. — v. 80. Bothius addidit. — v. 91. Item. — v. 97. Item. — v. 102. Bothius coniectura *Bona quae vehunt.* — v. 110. Both. ex Erasmi

Bonum est, duabus anchoris niti ratem.
Bonum si premitur, at nequaquam extinguitur.
Bonus animus in mala re dimidium est mali.
Bonus animus laesus gravius multo irascitur.
Bonus animus nunquam erranti obsequium accommodat.
Brevissima esto memoria iracundiae.
* Brevis ipsa vita est, sed malis fit longior.
* Caeci sunt oculi, cum animus alias res agit.
Camelus cupiens cornua aures perdidit.
* Caret periclo, qui, etiam cum est tutus, cavet.
* Casta ad virum matrona parendo imperat.
* Casus quem saepe transit, aliquando invenit.
Cave amicum credas, nisi si quem probaveris.
Cavendi nulla est dimittenda occasio.
Cave quidquam incipias, quod poeniteat postea.
Cave illum semper, qui tibi imposuit semel.
Cicatrix conscientiae pro vulnere est.
Citius venit periclum, cum contemnitur.
Cito accusaris aut laudaris neminem.
* Cito ad naturam ficta reciderint suam.
* Cito ignominia fit superbi gloria.
Cito improborum laeta ad perniciem cadunt.
Civilis belli oblivio defensio est.
Cogit rogando, cum rogat potentior.
* Comes facundus in via pro vehiculo est.
Commune naufragium omnibus solatio est.
Coniunctio animi maxima est cognatio.
Considera, quid dicas, non, quid cogites.
Consilio melius vincas quam iracundia.
Consilium inveniunt multi, sed docti explicant.

Adag. I, 10, 35. — v. 114. Bothius addidit ex Erasmi Adag. IV. 8, 72. — v. 116. Bothius addidit auctorem non laudans: est versus e Plauti Pseudolo. — v. 122. In Ed. Both. accessit ex Erasm. Adag. III, 5, 8. — v. 128. Emendavit Both. Vulgo *Cave ne quidquam*. Eadem est emendatio Desbillonii. — v. 129. Addidit Both. — v. 132. Editioni Bothii debetur. — v. 138. Ut

* Consueta vitia ferimus, non reprehendimus.
Consultor homini tempus utilissimus.
Contemni gravius sapienti est quam perçuti.
Contingere est molestum, quae cuiquam dolent.
Contra felicem vix deus vires habet.
* Contra impudentem stulta est nimia ingenuitas.
Cotidie damnatur, qui semper timet.
* Cotidie est deterior posterior dies.
Crebro si iacias, aliud alias ieceris.
* Crimen relinquit vitae, qui mortem appetit.
* Crudelem medicum intemperans aeger facit.
* Crudelis est, non fortis, qui infantem necat.
* Crudelis est in re adversa obiurgatio.
* Crudelis lacrimis pascitur, non frangitur.
Cui nolis saepe irasci, irascaris semel.
* Cui omnes bene dicunt, possidet populi bona. *
Cui nusquam domus est, sine sepulcro est mortuus.
* Cui plus licet, quam par est, plus vult quam licet.
* Cui semper dederis, ubi negas, rapere imperas.
Cuivis artifici in arte credendum est sua.
* Cuivis dolori remedio est patientia.
* Cuivis potest accidere, quod cuiquam potest.
Culpa vacare maximum est solatium.
Cum ames, non sapias; aut cum sapias, non ames.
Cum das avaro praemium, ut noceat, rogas. *
* Cum inimico nemo in gratiam tuto redit.
* Cum vitia prosunt, peccat, qui recte facit.
Cupido atque ira consultores pessimi.
* Damnare est obiurgare, cum auxilio est opus.
Damnati lingua vocem habet, vim non habet.

Publii Syri laudatur a Gellio XVII, 14. et Macrobio Sat. II. 7. — v. 139. Ed. Both. ex Adag. Eras. IV, 3, 9. — v. 145. Ed. Both. — v. 147. Item. — v. 152. Apud Erasmum in Adag. I, 2. 13. proverbio graeco. Assumsit Both. — v. 161. Publio Syro diserte adscribitur ab A. Gellio loco supra laudato. — v. 163. Ed. Both. — v. 165. Publio Syro assignat Seneca De tranquillit. animi I, 11. — v. 166. Editionis Bothii. — v. 171.

* Damnum appellandum est cum mala fama lucrum.
* Dari bonum quod potuit, auferri potest.
Deformis simiarum erit pulcherrima.
De inimico ne loquaris male, sed cogites.
Deliberando discitur sapientia. *
* Deliberando saepe perit occasio.
Deliberare utilia mora tutissima est.
Demens est, quisquis praestat errori fidem. *
Deo favente naviges vel vimine.
Deos rideri credo cum felix vocat.
* Despicere oportet, quidquid possis perdere.
* Didicerunt flere foeminae in mendacium.
Dies quandoque noverca, quandoque est parens.
* Dies quod donat, timeas: cito raptum venit.
Difficile est custodire, quod multis placet.
* Difficilem oportet aurem habere ad crimina.
* Discipulus est prioris posterior dies.
* Discordiâ fit carior concordia.
Discute, quod audis, omne, et, quod credas, proba.
Diu deliberandum, statuendum est semel.
* Diu apparandum est bellum, ut vincas celerius.
Divisus ignis extinguetur celerius.
Diu non vixit, sed diu annosus fuit.
Dolor animi nimio gravior est quam corporis.
* Dolor decrescit, ubi, quo crescat, non habet.
Domi manere virum fortunatum decet.
Domum qui aedificat, impolitam ne sinat.
Dona ingenî et fortunae proposita omnibus.
* Ducis in consilio virtus posita est militum.
Dulce etiam fugias, fieri quod amarum potest.
Dulcis malorum praeteritorum memoria.
* Dum vita grata est, mortis conditio optima est.

Ed. Both. — v. 176. Erasm. Adag. II, 5, 54. ex proverbio graeco; indeque Both. — v. 182. Ed. Both. — v. 186. Eiusdem — v. 188. Eiusd. — v. 193. Eiusd. — v. 195. Ed. Both. — v 199. Ex proverbio graeco Erasm. Adag. III, 1, 13. indeque Ed. Both. — 200 et 201. Ed. Both. — v. 204. et 206. Ed. Both. — v. 212.

Duplicatur bonitas, simul accessit celeritas.
Effugere cupiditatem regnum est vincere.
Egebit minus mortalis, quo cupiet minus.
Eheu, quam miserum fieri metuendo senem!
Eodem debetur, quo animo beneficium datur.
* Eodem, quo fortuna, se inclinat favor.
Equo currenti non opus calcaribus.
Eripere telum, non dare, irato decet.
Est homini semper diligenti aliquid super.
Est ipsa tarda cupiditati celeritas.
Est regium male audire et benefacere.
Est mortis homini socia vita ingloria.
Est solitudo mater sollicitudinis.
Est turba semper argumentum pessimi.
Et calamitas virtutis est occasio.
* Et deest et superest miseris cogitatio.
* Etiam capillus unus habet umbram suam.
* Etiam celeritas in desiderio mora est.
* Etiam innocentes cogit mentiri dolor.
* Etiam in peccato recte praestatur fides.
Etiam oblivisci, qui sis, interdum expedit.
Etiam oblivisci, quod scis, interdum expedit.
* Etiam qui faciunt, oderint iniuriam.
Etiam sanato vulnere cicatrix manet.
Etiam tyrannus vix precario imperat.
Et miseriarum portus est patientia.
* Excelsis multo facilius casus nocet.
Exseritur opere, non nequities incipit.
Ex hominum quaestu facta Fortuna est dea.
Exilium patitur, patriae qui se denegat.
Exire magnus ex tugurio vir potest.
Ex lite multo gratia fit formosior.
Ex praemi spe laboris fit solatium.
Extrema semper de antefactis indicant.

Eiusd. — v. 214. Eiusd. ex Erasm. Adag. IV, 5, 48. — v. 216. Ed. Both. — v. 218. Eiusd. — v. 236. Eiusd. — v. 243. Sunt

* Ex vitio alterius sapiens emendat suum.
Exigua vitae pars est, quam nos vivimus.
* Facilitas animi ad partem stultitiae rapit.
Facilius crescit quam inchoatur dignitas.
* Fatetur facinus is, qui iudicium fugit.
Felicitas est nutrix iracundiae.
* Felix improbitas optimorum est calamitas.
* Fer difficilia: facilia levius perferes.
* Feras, non culpes, quod mutari non potest.*
Ferrum dum in igni candet, cudendum est tibi.
* Fidem nemo unquam perdit, nisi qui non habet.
* Fidem qui perdit, perdere ultra nil potest.
Fidem qui perdit, quo se servet reliquo?
* Fides, ut anima, unde abiit, eo nunquam redit.
* Formosa facies muta commendatio est.*
* Fortuna cum blanditur, captatum venit.
Fortuna dat multa usu, mancipio nihil.
Fortuna ius in homines, non mores, habet.
* Fortunam citius reperias quam retineas.
Fortuna levis est: cito reposcit, quae dedit.
Fortuna magna magna domino est servitus.
Fortuna multis parcere in poenam solet.
* Fortuna nimium quem fovet, stultum facit.
Fortuna nulli plus quam consilium valet.
* Fortuna obesse nulli contenta est semel.
* Fortuna hominibus plus quam consilium valet.
Fortuna vincit nos, nisi tota vincitur.
* Fortuna vitrea est: tum, cum splendet, frangitur.
Fortuna unde aliquid fregit, cassum penitus est.
Fortunae dona magna non sunt sine metu.
Fortunam cuique mores confingunt sui.
Fraus est accipere, quod non possis reddere.
Frequens vindicta paucorum odium reprimit.

---

verba Senecae Epist. CI. — v. 248. Syri, testibus laudatis ad v. 77. — v. 249. Ed. Both. — v. 257. Est Senecae Epist. XXXVI. — v. 261. Ed. Both. — v. 269. Eiusd. — v. 270. Cornel. Nepos

* Frugalitas miseria est rumoris boni.
Frustra rogatur, qui misereri non potest.
* Furor fit laesa saepius patientia.
Futura pugnant, nec se superari sinunt.
Geminat peccatum quem delicti non pudet.
Gemitus dolores indicat, non vindicat. *
Generosus equus haud curat latratum canum.
Gladiator in ipsa arena consilium capit.
Gradus futuri est finis praesentis mali.
* Gratum facit fortuna, cui nemo invidet.
* Grave crimen, etiam leviter cum dictum est, nocet.
Grave praeiudicium est, quod iudicium non habet.
Gravior inimicus est, qui latet in pectore. *
Gravis animus dubiam non habet sententiam.
* Graviora quaedam sunt periclis remedia.
Gravissima est probi hominis iracundia.
* Gravissimum est imperium consuetudinis.
Gravius malumomne est, quod sub adspectu latet.
* Gravius nocet, quodcunque inexpertum accidit.
Habent locum maledicti crebrae nuptiae.
* Habet suum venenum blanda oratio.
Haud advocatus ne ad consilium accesseris.
Haud errat totâ, qui redit mediâ viâ.
* Heredem ferre utilius est quam quaerere.
* Heredis fletus sub persona risus est.
* Heu, quam difficilis gloriae custodia est!
Heu, quam est timendus, qui mori tutum putat!
Hominem etiam frugi flectit saepe occasio.
* Hominem experiri multa paupertas iubet.

---

in vita Attici cap. 11. *Vere dictum videatur: Sui cuique mores fingunt fortunam.* — Inde Both. — v. 273. Publii Syri Gellio et Macrobio testibus locis laudatt. ad v. 77. — v. 275. Eiusdem iisdem testibus. — v. 279. Ed. Both. — v. 280. Both. ex Seneca ad Lucil. Epist. III. *Vetus proverbium est, gladiatorem in harena consilium capere.* — v. 281. Ed. Both. — v. 294. Ed. Both. — v. 295. Eius. — v. 297. Laudatur versus ut Publii Syri a

Homines nihil agendo agere consuescunt male.
* Homini consilium tunc deest, cum multa invenit.
Homo extra corpus est suum, cum irascitur.
Homo ne sit sine dolore fortunam invenit.
* Homo toties moritur, quoties amittit suos.
Homo vitae commodatus, non donatus est.
Honesta fama est alterum patrimonium.
Honesta lex est temporis necessitas.
Honestam mortem vitae turpi praefero.
Honesta quaedam scelera successus facit.
Honeste natos non decet male vivere.
Honeste parcas improbo, ut caveas probo.
* Honeste servit, qui succumbit tempori.
Honestus rumor alterum est patrimonium.
* Honos honestum decorat, inhonestum notat.
Humanitatis optima est certatio.
Iacet omnis virtus, fama nisi late patet.
Iactum tacendo crimen facias acrius.
Ibi semper est victoria, ubi concordia est.
Ibi valebit populus, ubi leges valent.
Id agas, ne te quis oderit merito tuo.
Idem duo cum faciunt, non tamen est idem.
Ignavus omnis omni cessat tempore.
Ignis suum calorem etiam in ferro tenet.
Ignis probat aurum, miseriae fortes probant.
Ignoscere hominum est, ubi pudet, cum ignoscitur.
* Ignoscito saepe alteri, nunquam tibi.
* Illo nocens se damnat, quo peccat, die.
Imperium habere magnum vis? Tibi impera.
* Impune pecces in eum, qui peccat prior.
* In amore semper mendax iracundia est.
In amore forma plus valet quam auctoritas.
In amore semper causa damni quaeritur.
* In calamitoso risus etiam iniuria est.
Incertus animus dimidium est sapientiae.

Gellio et Macrobio ll. ll. ad v. 77. — v. 311. Ed. Both. — v. 324.

Inertia est laboris excusatio.
Inertia tum indicatur, cum fugitur labor.
Infelici innocentia est felicitas.
* Inferior rescit, quidquid peccat superior.
Ingenuitas non recipit contumeliam.
Ingenuitatem laedis, cum indignum rogas.
Ingenuus animus vocis non fert verbera.
Ingrata sunt beneficia, quîs comes est metus.
Ingrato tellus homine nil peius creat.
* Ingratus unus omnibus miseris nocet.
Inimici ad animum nullae conveniunt preces.
* Inimicum quamvis humilem docti est metuere.
Inimicum ulcisci vitam accipere est alteram.
Inimicus gravior, qui latet sub pectore.
Inimicus oculus esse vicini solet.
In nil sapiendo vita est iucundissima.
Iniuriae plus in maledicto est quam in manu.
Iniuriam aures facilius quam oculi ferunt.
Iniuriam facilius facias quam feras.
Iniuriam ipse facias, ubi non vindices.
* Iniuriarum remedium est oblivio.
In misero vita est etiam contumelia.
In misero facile fit potens iniuria.
* In nullum avarus bonus est, in se pessimus.
* Inopiae desunt pauca, avaritiae omnia.
Inopi beneficium bis dat, qui dat celeriter.
* In rebus dubiis plurimi est audacia.
* Insanus omnis furere credit ceteros.
In sterculino plurimum gallus potest.
* Instructa inopia est in divitiis cupiditas.

E. MS Fabricii Both. — v. 340. *reseit* ex emendatione Scaligeri; Codd. *horrescit*, *crescit nescit*. Bothius dedit *Inferior ascit*. — v. 346. Ed. Both. — v. 351. Eiusd. — v. 352. Eiusd. — v. 357. Laudat versum Seneca Epist. XCV. — 361. Apud Senecam Epist. CVIII. ut Publii laudatur versus: *Desunt inopiae multa, avaritiae omnia*. — v. 365. Both. ex Seneca in Apocolocynth. p. 850.

Intensus arcus nimium facile rumpitur.
In tranquillo esse quisque gubernator potest.
In turpi re peccare bis delinquere est.
In venere semper certat dolor et gaudium.
In venere semper dulcis est dementia.
Invidia loquitur id, quod abest, non quod subest.
* Invidiam ferre aut fortis aut felix potest.
* Invidia tacite, sed inimice, irascitur.
Invidiosum esse praestat quam miserabilem.
* In vindicando criminosa est celeritas.
Invitat culpam, qui delictum praeterit.
* Invitum cum retineas, exire incites,
* Iratum breviter vites, inimicum diu.
* Iratus cum ad se rediit, sibi tum irascitur.
* Iratus etiam facinus consilium putat.
Iratus nil non criminis loquitur loco.
Is minimo eget mortalis, qui minimum cupit.
* Ita crede amico, ut ne sit inimico locus.
* Iter est; quacunque dat prior vestigium.
Iucunda macula est ex inimici sanguine.
* Iucundum nihil est, nisi quod reficit varietas.
* Iudex damnatur, cum nocens absolvitur.
Ius omne positum est omnem super iniuriam. *
Iusta atque iniusta audire magistratum decet.
Ita agas, ne te quis oderit merito tuo.
Iuxta bonum homini dat deus duplex malum.
Laeso doloris remedium inimici est dolor.
Labor iuventuti optimum est obsonium.
Lapsus semel, fit culpa, si iterum ceciderís.
Lascivia et laus nunquam habent concordiam.
Late lucere, ut urat nihil, ignis potest.
Laudata improbitas fiet intolerabilis.
* Laus nova nisi oritur, etiam vetus amittitur,

---

ed. Gronov. — v. 367. Ed. Both. — v. 368. Verba sunt Senecae in Epist. V. Erasm. Adag. IV. 4, 96. Inde Both. — v. 375. Ed. Both. — v. 390. Eiusd. — v. 392. Eiusd. cf. Erasm. Adag. III,

✡ Legem nocens verctur, fortunam innocens.
Legem oblivisci solita est iracundia.
Leo a leporibus insultatur mortuus.
Leonem mortuum etiam catuli morsicant.
Lepores duo qui insequitur, is neutrum capit.
Levis est Fortuna: cito reposcit, quae dedit.
Lex videt iratum, iratus legem non videt.
✡ Lex universi est, quae iubet nasci et mori.
Libido cunctos etiam sub vultu domat.
Libido, non iudicium est, quod levitas sapit.
Licentiam des linguae, cum verum petas.
Lingua est maliloquax mentis indicium malae.
Locis remotis qui latet, lex est sibi.
Loco ignominiae est apud indignum dignitas.
Longinquum est omne, quod cupiditas flagitat.
Longaeva vita mille fert molestias.
Lucrum sine damno alterius fieri non potest.
✡ Luxuriae desunt multa, avaritiae omnia.
Mage fidus heres nascitur quam scribitur.
Magna est cum crimen adfert indignatio.
Magnam fortunam magnus animus condecet.
Magnanimo iniuriae est remedium oblivio.
Magister orandi optimus necessitas.
Magister usus omnium est rerum optimus.
Magnarum aquarum transiliri fons potest.
Mala causa est, quae requirit misericordiam.
Malae naturae nunquam doctore indigent.
✡ Mala est medicina, ubi aliquid naturae perit.
Mala est voluptas ad alienum adsuescere.
Mala mors necessitatis contumelia est.

---

3. 65. — 398. Eiusd. ut etiam v. 402. et 403. — v. 404. Ex proverbio Graeco Ed. Both. Cf. Erasm. Adag. III, 3, 36. — v. 415. Eiusd. — v. 417. Publio tribuit Seneca pater Controvers. III, 17. — v. 422. ad 424. Ed. Both. — v. 428. Emendavit Bothius vulgatam lectionem *consuescere*, quae contra metrum peccat. Eadem ratione emendat etiam Desbillonius, proponens et hoc remedium: *Mala est voluptas alieno consuescere.* —

* Maledictum interpertando facias acrius.
* Malefacere qui vult, nunquam non causam invenit.
* Male geritur, quidquid geritur Fortunae fide.
Male habebit medicus, nemo si male habuerit.
Male imperando summum imperium amittitur.
* Male secu magit aeger, medicum qui heredem facit.
Male vincit is, quem poenitet victoriae.
Male vixit, quisquis emori nescit bene.
Male vivunt, qui se semper victuros putant.
Malevolus animus abditos dentes habet.
* Malevolus semper sua natura vescitur.
* Malignos fieri maxime ingrati docent.
Malitia unius cito fit maledictum omnium.
Malitia ut peior veniat, se simulat bonam.
Malo etiam parcas, si una est periturus bonus.
* Malo in consilio foeminae vincunt viros.
* Malum consilium consultori est pessimum.
* Malum est consilium, quod mutari non potest.
Malum est habere servum, qui dominum docet.
Malum ne alienum gaudium facias tuum.
Malus animus in secreto peius cogitat.
Malus bonum ad se nunquam consilium refert.
* Malus bonum ubi se simulat, tunc est pessimus.
* Malus est vocandus, qui sua causa est bonus.
Malus etsi obesse non pote, tamen cogitat.
Malus ipse fiet, qui convivet cum malis.
Malus quicunque in poena est, praesidium est bonis.
Manifesta causa secum habet sententiam.
Mansueta tutiora sunt, sed serviunt.
Maritimus cum sis, fieri terrestris cave.
Medicina calamitatis est aequanimitas.

---

v. 429. Est Senecae Epist. LXX. — v. 433. Ed. Both. Est sententia graeca poetae comici Philemonis. frag. XII. — v. 437. Est Senecae De tranquill. animi cap. XI. — v. 440. Debillon. coniicit *Malevolus semper natura regitur sua.* — v. 447. Publio diserte tribuunt Gellius et Macrobius locis laudatis ad v. 77. — v. 448. Ed. Both. — v. 449. Correxit Bothius metri causa vul-

Medicina sola est miseriarum oblivio.
Medicorum nutrix est intemperantia.
Melius est quidquam possideri quam nihil.
Meretrix est instrumentum contumeliae.
Metuendum semper est ei, quod tutum velis.
Metue senectam: non enim sola advenit.
Metu respicere non solent, cum quid iuvat.
Metus improbos compescit, non clementia.
Metus cum venit, non habet somnus locum.
Minimum eripit Fortuna, cui minimum dedit.
Minus decipitur, cui negatur celeriter.
Minus est quam servus dominus, qui servos timet.
Minus saepe pecces, si scias, quid nescias.
Misera est voluptas, ubi pericli memoria est.
Miser esse bonus vir non potest, dici potest.
Miseri est nescire sine periclo vivere.
Misericors civis patriae est consolatio.
Miserrima est fortuna, quae inimico caret.
Miserrima est fortuna, quae inimicos latet.
Miserrimum est arbitrio alterius vivere.
Miserum est tacere cogi, quod cupias loqui.
Miserum dico illum, qui fuit nunquam miser.
Mora cogitationis diligentia est.
Mora omnis odio est, sed facit sapientiam.
Morbos fecerunt multa multos fercula.
Mores amici noveris, non oderis.
Mores dicentis suadent plus quam oratio.
Mori est felicis, antequam mortem invocet.
Mori necesse est, sed non, quoties volueris.

---

gatam lectionem *Malum alienum ne feceris tuum gaudium.* Desbillon. ita emendat: *Malum alienum ne feceris tibi gaudium.* — v. 455. Ed. Both. — v. 459. Ed. Both. ex graeco proverbio. V. Erasm. Adag. III, 5, 11. — v. 462. Ed. Both. ut vers. 466. — v. 465. Desbillon. legit: *Metuendum semper ille est, quem tutum velis.* — 466. Ed. Both. — v. 473. Scripsi *quid* Desbillonio auctore pro vulgato *quod.* — v. 476. Desbillon. *Miseri est nescire se in periculo vivere.* — v. 485. et v. 487. Ed. Both. — v. 490. Euripi-

Mortalis nemo est, quem non attingat dolor.
Mortem timere quam mori est crudelius.
Mortem ubi contemnas, viceris omnes metus.
Morti debetur, quidquid usquam nascitur.
* Muliebris lacrima est condimentum malitiae.
* Mulier cum sola cogitat, male cogitat.
* Mulier, quae multis nubit, multis non placet.
Multa ante tempus quam virum invenias bonum.
Multa ignoscendo fit potens potentior.
* Multis minatur, qui uni facit, iniuriam.
Multis placere quae cupit, culpam cupit.
Multorum calamitate vir moritur bonus.
Multos timere debet, quem multi timent.
Muneribus meretrix tangitur, non lacrimis.
Musco lapis volutus haud obducitur.
Mutat se bonitas irritata iniuriâ.
Naturam abscondit, cum improbus recte facit.
Necessitas ab homine, quae vult, impetrat.
Necessitas dat legem, non ipsa accipit.
Necessitas egentem mendacem facit.
Necessitas quam pertinax regnum tenet!
Necessitas quod celat, frustra quaeritur.
Necessitas quod poscit, nisi das, eripit.
Necessitatem ferre, non flere, addecet.
Necessitati quodlibet telum utile est.
Necessitati sapiens nihil unquam negat.
Necessitatis parcitas est remedium.
Nec mortem effugere quisquam nec amorem potest.
Nec vita nec fortuna hominibus perpes est.
* Negandi causa avaro nunquam deficit
Negata est magnis sceleribus semper fides. *
* Negat sibi ipse, qui, quod difficile est petit.
Ne maior quam facultas sit benignitas.

---

des apud Ciceronem Tuscul. III. — v. 493. Ed. Both. — v. 497. Bothius *Multa ante in tempus* i. e. ad tempus, quo tempore tibi opus est. — v. 504. Ed. Both. — v. 522. Eiusd. ut etiam

Nemo esse iudex in sua causa potest.
* Nemo immature moritur, qui moritur miser.
* Nemo, qui coepit ex se, risum praebuit.
Nemo tam pauper vixit quam natus fuit.
Nemo timendo ad summum pervenit locum.
Ne plus promittas quam praestari possiet.
Nequitia poena maxima ipsamet est sui.
Nescio quid cogitat, cum bonum imitatur malus.
Ne tu, quam multis, sed quibus placeas, vide.
Nihil agere semper infelici est optimum.
Nihil aliud scit necessitas quam vincere.
* Nihil eripit Fortuna, nisi quod et dedit.
Nihil est miserius, quam ubi pudet, quod feceris.
Nihil est miserius, quam mali animus conscius.
Nihil est, quod caute simul agas et celeriter.
Nihil exigenti praestare est pulcherrimum.
Nil magis amat cupiditas quam id, quod non licet.
Nil non acerbum prius quam maturum fuit.
Nil non aut lenit aut domat diuturnitas.
* Nil peccent oculi, si animus oculis imperet.
Nil posse quenquam, mortuum hoc est vivere.
Nil proprium ducas, quod mutari possiet.
Nil turpe ducas pro salutis remedio.
* Nil turpius quam vivere incipiens senex.
Nimia simplicitas facile deprimitur dolis.
* Nimium altercando veritas amittitur.
Nimium boni est in morte, si nil sit mali.
Nimium tendendo rumpi funiculus solet.
Nisi ignorantes, ars osorem non habet.

---

v. 523. — v. 525. Eadem sententia apud Senecam De constant. sap. cap. XVII. — V. 528. Ed. Both. — v. 530. Bothius *quid agitat*; eandemque emendationem etiam in Desbillonii schedis invenio. — v. 536. Ed Both. etiam duo versus sequentes — v. 540. Desbillonius transponit metri causa *Nil non prius acerbum*. — v. 547. Ed. Both. — v. 548. Publii Syri, testibus ad v. 77. laudatis — v. 550. Ed. Both. Proverbium graecum. V. Erasm.

* Nisi per te sapias, frustra sapientem audias.
* Nisi qui scit facere, insidias nescit metuere.
* Nisi vindices delicta, improbitatem adiuves.
* Nocens precatur, innocens irascitur.
Nocentem qui defendit, sibi crimen parit.
Nocere casus non solet constantiae.
Nocere posse et nolle laus amplissima est.
Noli contemnere ea, quae summos sublevant.
Noli reverti, ad finem ubi perveneris.
Non ad rogata respondendum semper est.
Non cito perit ruina, qui rimam timet.
Non corrigit, sed laedit, qui invitum docet.
Non est beatus, esse qui se non putat.
Non est cicatrix turpis, quam virtus parit.
Non est honestarum ulla rerum satietas.
Non est meliorem te esse bonitas pessimo.
Non est movendum bene consopitum malum.
Non est pusillum, si quid minus est maximo.
* Non est tuum, Fortuna quod fecit tuum.
Non facile de innocente crimen fingitur.
Non facile serves solus, quod multis placet.
Non falx mittenda in messem est alienam tibi.
Non novit virtus calamitati cedere.
Non omnia evenire, quae statuas, solent.
Non omni eundem calceum induces pedi.
Non pote non sapere, qui se stultum intelligit.
Non potis est esse honestum, quod non liberum est.
Non semper aurem facilem habet felicitas.
Non tutae sunt cum regibus facetiae.
Non vincitur, sed vincit, qui cedit suis.

Adag. I, 5, 47. — v. 551. Ed. Both. — v. 560. Eiusd. ut et seq. vers. — v. 564. Est apud Senecam Epist. IX. in fine. — v. 566. Ed. Both. — v. 567. Senecae est Epist. LXXIX. — v. 568. Ed. Both. — v. 569. Senecae Epist. C. — v. 570. Lucilii (iunioris) apud Senecam Epist. VIII. — v. 573. Ed. Both. — v. 575. Eiusd. — v. 576. Ed. Both. ex proverbio graeco. Erasm. Adag. IV, 4, 56. — v. 578. Ed. Both. — v. 580. Eiusd. — v. 582.

Non unquam sera est ad bonos mores via.
Nulla est voluptas, quin assiduae taedeat.
Nulli facilius quam malo invenies parem.
Nulli tu impones, ipse quod ferre haud queas.
Nullo in loco male audit misericordia.
Nullum sine teste suo locum putaveris.
Nullum sine auctoramento est magnum malum.
Nullus sapientum proditori credidit.
Nunquam, diu ignis ubi fuit, desit vapor.
Nunquam facilius culpa quam in turba latet.
Nunquam est satis, spei improbae quidquid datur.
* Nunquam periclum sine periclo vincitur.
Nunquam non miser est, qui, quod timeat, cogitat.
Nunquam secura est pravi conscientia.
* Obsequium nuptae cito fert odium pellicis.
* Occasio aegre offertur, facile amittitur.
Occasio receptus difficiles habet.
Occidere pulchrum, ubi cum ignominia servias.
Occultae nullus est respectus musicae.
Oculis habenda quam auribus est maior fides.
Odia alia in osculo, alia sub vultu latent. *
Odi praecoci puerulos sapientia.
Odi sapientem, qui sibi ipsi non sapit.
Officium benevoli animi finem non habet.
Officium damno esse haud decet praestantibus.
* Omnes aequo animo parent, ubi digni imperant.
Omnis voluptas, cuicunque arrisit, nocet.
O pessimum periclum, quod apertum latet!

Eiusd. etiam seq. versus. — v. 588. Senecae est sententia Epist. LXIX. — v. 589. Effictus est ex Ciceronis loco in Verr. p. 69. *Nemo unquam sapiens proditori credendum putavit.* — v. 593. Publii Syri. V. locos laudatos ad. v. 77. — v. 603. Citat. versum Apuleius Apolog. cap. II. — v. 604. E versu graeco Menandri expressus p. 326. Ed. Meinecke. Addidit Both. — v. 606. Ed. Both. — v. 608. Vulg. *quemcunque*; emendarunt Desbillon. et Both. — v. 610. Ed. Both. — v. 611. Publii Syri, teste Seneca

Orationi vita ne dissentiat.
O tormentum animi tacitum conscientia! *
* O vita misero longa, felici brevis!
Pacem cum hominibus, bellum cum vitiis habe.
Paratae lacrimae insidias, non luctum, indicant.
* Parens iratus in se est crudelissimus.
Parere scire par imperio gloria est.
Parit contemtum nimia familiaritas.
Parium cum paribus facilis congregatio est.
* Pars beneficii est, quod petitur, si belle neges.
Parvo fames stat, magno stat fastidium.
* Patiendo multa veniunt, quae nequeas pati.
Patientia animi occultas divitias habet.
Patria erit vestra, ubicunque vixeritis bene.
Paucorum est intelligere, quid cui det deus.
* Paucorum improbitas universis calamitas.
Peccare pauci nolunt, nulli nesciunt.
Peccatum amici recte velandum putas.
Peccatum extenuat, qui celeriter corrigit.
Pecuniae oportet imperes, non servias.
Pecunia una regimen est rerum omnium.
Peiora iuvenes facile praecepta audiunt.
* Peiora multiloquo agitat mutus dolor.
Beneficia in vulgus cum largiri instituëris,
Perdenda sunt multa, ut semel ponas bene.
Perdendi finem nemo nisi Egestas facit.
Perdes maiora, minora nisi servaveris.
Perdis, non donas, nisi sit, cui donas, memor.
Perenne coniugium animus, non corpus, facit.

---

in Controvers VII, 3. — v. 613. Inter sententias prosaicas apud Orellium N. 64. p. 61. *Pacem cum hominibus habebis, bellum cum vitiis.* — v. 617. Ed. Both. ut et seq. vers. — v. 619. Publii Syri. V. Il. H. ad v. 77. — v. 620. Senecae est Epist. XVII. — v. 624. Both. *quid cudat deus.* — v. 631. Ed. Both. — v. 632. Ita Both. Vulg. *Peiora multa cogitat mut. dol.* — v. 633. et 634. laudantur a Seneca De Benef. I, 2. — v. 635. Desbillon. pro *egestas*, legit *egenus.* — v. 636. Ed. Both. —

Pereundi scire tempus assidue est mori.
Perfacile felix, quod facit, votum impetrat.
Perfugere ad inferiorem seipsum est tradere.
* Pericla timidus etiam, quae non sunt, videt.
Perpetuo vincit, qui utitur clementia.
Per quae sis tutus, illa semper cogites.
Personam fictam ferre diu nemo potest.
Pipere qui abundat, oleribus miscet piper.
Pirum, non ulmum, accedas, si cupias pira.
Placere multis opus est difficillimum.
Plerique metu boni, non innocentia.
Plerumque similem ducit ad similem deus.
Plures tegit Fortuna quam tutos facit.
Plus est, quam poenae, iniuriae succumbere.
Plus est quam poena sine re miserum vivere. *
Plus in maledicto quam in manu est iniuriae.
Poena ad malum serpens, ut proterat, venit.
Poena allevatur tunc, ubi laxatur dolor.
Poenam moratur improbus, non praeterit.
* Populi est mancipium, quisquis patriae est utilis.
* Post calamitatem memoria alia est calamitas.
* Potens misericors publica est felicitas.
* Potenti irasci sibi periclum est quaerere.
Potestatem adversi haud habet felicitas.
Praesens est semper, qui absens etiam ulciscitur.
Praestare invidiam dico misericordiae.
Prioris est discipulus posterior dies.
* Prius negatum post fecisse est fallere.
Prius ovem, credo, ducet uxorem lupus.
Prius testudo lepores anteverterit.
Probae materiae probus est adhibendus faber.
Probo bona fama maxima est hereditas.

---

v. 645. Elusd. — v. 646. Ex proverbio graeco expressus. Erasm. Adag. III, 3, 37. — v. 647. Ed. Both. ut seq. vers. et vers. 650. ex Homerica sententia expressus Odyss. XVII, 218. — v. 651: Both. *legit Fortuna* i. e. eligit, quos provehat. — v. 652. Vulg. *quam poena*. — v. 664. Ed. Both. ut etiam v. 667. 668. 669.

Probo beneficium qui dat, ex parte accipit.
* Probus libertus sine natura est filius.
Prodesse qui vult, nec potest aeque, est miser.
Prodest, quicunque obesse non vult, cum potest.
Pro dominis peccare etiam virtutis loco est.
Pro medicina est, dolorem qui dolor enicat.
Prope est, libens ut damnet, qui damnat cito.
Prope est, non aeque ut damnet, qui damnat nimis. *
Properare in iudicando est crimen quaerere.
Prospicere in pace oportet, quid bellum iuvet.
Prudenti vultus etiam sermonis loco est.
* Pudor dimissus nunquam redit in gratiam.
* Pudor doceri non potest, nasci potest.
Pudorem alienum qui eripit, perdit suum.
Pudorem habere servitus quodammodo est.
Pudor quem non reflectit, non frangit timor.
Pulchrum est, praestare cuncta et exigere nihil.
* Pupillus hominis avide est aetatis brevis.
Puras deus, non adspicit plenas manus.
Quae defloruerit, ne iterum quaeratur rosa.
Quae desiit amicitia, ne coepit quidem.
Quae fieri fas est, tempore haec fiunt suo.
Quae pigeat invenisse, cave quaesiveris.
Quaerendus cuneus est malus trunco malo.
Quae vult videri bella nimis, nulli negat.
Quam felix vita, quae abiit sine negotiis!
Quam malus est, culpam qui suam alterius facit!

---

v. 677. et 678. habet Seneca De Clement. I, 14. — v. 681. Vulg. *Prudenti stultus etiam sermonis iocus est.* Emendavit Gruterus, ut dedimus, nisi quod Bothio auctore scripsimus *Prudenti* pro *Prudentis.* — v. 687. Emendavit Desbillonius. Libri nullis numeris: *Pulchrum est praestare cuncta, nil exigere.* Both. *Pulchrum est, nihil te exigere, praestare omnia.* — v. 690. Ex proverbio Graeco. Erasm. Adag. II, 6. 40. Addidit Bothius, ut etiam sequentes quatuor versus, quorum ultimus proverbium continet apud Hieronymum ad Ocean. ita prolatum: *Malo nodo malus est quaerendus cuneus.* Erasm. Adag. I, 2. 5. — v. 696. Emendavit Desbillonius. Vulgo contra metrum: *quae sine negotiis*

Quam miser est, cuius ingrata misericordia est!
Quam miser est, qui excusare sibi se non potest!
Quam miserum auxilium est, ubi nocet, quod sustinet!
Quam miserum est, bene quod feceris, factum queri!
Quam miserum est, cogi opprimere, quem salvum velis!
Quam miserum est, cum se renovat consumtum malum!
Quam miserum est, id, quod pauci habent, amittere!
Quam miserum est, mortem cupere, nec posse emori!
Quam miserum officium est, quod successum non habet!
Quam miserum est, ubi consilium casu vincitur!
Quam miserum est, ubi te captant, qui defenderint!
Quam poenitenda incurrunt viventi diu!
Quam saepe veniam petit is, qui negaverat!
Quam timidus est is, qui paupertatem timet!
Quamvis acerbus, qui monet, nulli nocet.
Quamvis non rectum, quod iuvat, rectum putas.
Quemcunque quaerit calamitas, facile invenit.
Quem delegisti, queri etiam de illo malum est.
Quem fama semel oppressit, vix restituitur.
Qui aequo malis miscetur animo, ipse est malus.
Qui bene dissimulat, citius inimico nocet.
Quidquid bono concedis, das partem tibi.
Quidquid conaris, quo pervenias, cogita.
Quidquid fit cum virtute, fit cum gloria.
Quidquid Fortuna exornat, cito contemnitur.
Quidquid futurum egregium est, sero absolvitur.
Quidquid futurum est summum, ab imo nascitur.
Quidquid nocere didicit, meminit, cum potest.
Quidquid vis esse tacitum, nulli dixeris.
Qui, cum dolet, blanditur, post tempus sapit.
Quidam graves inimici, amici sunt leves.
Qui debet, limen creditoris non amat.
Quid est beneficium deferre? Imitari deum.

---

transiit. Bothius longius a libris recedens: *Quam felix vita exactu sine negotiis.* — v. 726. Ed. Ed. Both. — v. 730. Seneca

Qui docte servit, partem dominatus tenet.
Quid quisque possit, nisi tentando, nesciet.
Quid ipse sis, non, quid habearis, interest.
Quid tibi pecunia opus, si ea uti non potes?
Quieta vita his, qui Meum et tollunt Tuum.
Qui expectat, ut rogetur, officium levat.
Qui calamitatem metuit, is raro accipit.
Qui impegit in uno, in omnibus explodi solet.
Qui in vero dubitat, male agit, cum deliberat.
Qui invidet, ut noceat, semper meditatus venit.
Qui iusiurandum servat, quovis pervenit.
Qui invitus servit, fit miser, servit tamen.
Qui maria sulcant, ventum in manibus non habent.
Qui pote celare vitium, vitium non facit.
Qui pote consilio furere, capere idem potest.
Qui pote nocere, timetur, cum etiam non nocet.
Qui pote transferre amorem, pote deponere.
Qui pro innocente dicit, satis est eloquens.
Qui properat nimium, res absolvit serius.
Qui se ipse laudat, cito derisorem invenit.
Qui sibi non vivit, aliis merito est mortuus.
Quis misérum sciret, verba nisi haberet dolor?
Quis pauper est? Videtur qui dives sibi.
Quis plurimum habet? Is, qui omnium minimum cupit.
Quis tura desunt, hi mola salsa litant.
Qui timet amicum, amicus ut timeat, facit.
Qui timet insidias omnes, nullas incidit.
Qui dubitat ulcisci, improbos plures facit.
Qui culpam ignoscit uni, suadet pluribus.

De Benef. III, 15. *Qui dat beneficium Deos imitatur.* — v. 732. Seneca De Provid. cap. IV. *Quod quisque possit nisi tentando nesciet.* — v. 734. Lege *Quid tibi pecunia opus est si uti non potes?* Desbillon. — v. 735. Vulg. *Quieta vita iis.* Correxit Bothius; sed. Desbillon. *Quieta his vita* etc. — v. 738. Ed. Both. — v. 743. Eiusd. — v. 748. Erasm. Adag. III, 5, 60. — v. 755. Ed. Both. — v. 762. Eiusd. — v. 763. Sunt verba Senecae De ira II, 12. — v. 777. Proverbium graecum Erasm. Adag. I, 9, 49.

Qui caveas, eum aliud animus, verba aliud petunt?
* Quod aetas vitium posuit, aetas auferet.
Quod aliis vitio vertis, ne ipse admiseris.
Quodcunque sibi imperavit animus, obtinet.
Quod est timendum, desipis, si negligas.
Quod facere turpe est, dicere ne honestum putà.
Quod fugere credas, saepe solet occurere.
Quod nescias cui serves, stultum est parcere.
Quod nescias, damnare summa est temeritas.
Quod periit, quaeri potis est, reprehendi haud potest.
* Quod quisque amat, laudando commendat sibi.
Quod semper est paratum, non semper iuvat.
Quod senior loquitur, omnes consilium putant.
Quod timeas, citius quam, quod speres, evenit.
Quod vix contingit, ut voluptatem parit!
Quod vult, cupiditas cogitat, non quod decet.
* Quod vult, habet, qui velle, quod satis est, potest.
Quondam fuere strenui Milesii.
Quot servos, totidem habemus quisque hostes domi.
Rana in paludem ex aureo resilit throno.
Rapere est accipere, quod non possis réddere.
Rapere est, non petere, quidquid invito auferas.
* Rarum esse oportet, quod diu carum velis.
Ratione, non vi, vicenda adolescentia est.
Recte sapit, periclo qui alieno sapit.
Recte valere et sapere duo vitae bona.
Refert, quam quis bene vixerit, non, quam diu.
Reflectere noli, ad terminum ubi perveneris.
Regnat, non loquitur, qui nil, nisi quod vult, facit.
Regum Fortuna casus praecipites rotat.

— v. 774. Ed. Both. — v. 779. Eiusd. — v. 788. Eiusd. ut et seq. versus, qui quidem ex graeco versu Menandri (p. 333. Ed. Meinek.) expressus est. — v. 786. Ita Both. Libri contra metrum: *Refert quam quis bene vivat quam diu non refert.* Desbillonius ita emendat: *Refert quam quis bene vivat; mimine, quam diu.* — v. 787. Ed. Both. — v. 788. Both. coniectura

Rei nulli prodest mora, nisi iracundiae.
Remedio amaro amaram bilem diluunt.
* Remedium fraus est contra fulmen quaerere.
Remissio animum frangit, arcum intensio.
Repelli se homo quam decipi fert facilius.
Repente dives factus est nemo bonus.
Rerum amissarum remedium est oblivio.
Res inquieta in sese ipsam est felicitas.
Respicere nil consuevit iracundia.
Res quaeque tanti est, quanti emtorem invenerit.
Res quanto est maior, tanto est invidiosior.
Revertere, unde veneris, nonnil grave est.
Reus innocens fortunam, non testem, timet.
Rex esse nolim, ut esse crudelis velim.
Rivalitatem non amat victoria.
Rogare ingenuo servitus quodammodo est.
Roganti quam imperanti melius pareas.
Ruborem amico excutere amicum est perdere.
Saepe ignoscendo iniuriae dederis locum.
Saepe oculi et aures vulgi sunt testes mali.
Salis absumendus modius, priusquam habeas fidem.
Salutis causa bene fit homini iniuria.
Sanctissimum est meminisse, cui te debeas.
Sapiens contra omnes arma fert, cum cogitat.
* Sapiens, quod petitur, ubi tacet, breviter negat.
Sapientiae plerumque stultitia est comes.
Sapiet, qui res utibiles, non multas, sciet.
Sapit nequidquam, qui sibi ipsi non sapit.
Satis est beatus, qui potest, cum vult, mori.
Satius ignorare est rem quam male discere.
Satius est sero te quam nunquam discere.

---

blatit pro *facit*, quod libri ferunt. — v. 789. Ed. Both ut sequens quoque versus. — v. 797. Seneca Epist. XXXV. *Res inquieta est felicitas: ipsa se exagitat.* — v. 796. se supra v. 799. Ed. Both. — v. 810. Proverbium graecum. Aristot. Eth. Nicom. VIII, 3, 8. p. 350. Ed. nostrae. — v. 815. Ed. Both. etiam

Satius mederi est initiis quam finibus.
Sat magna usura est pro beneficio memoria.
Scintillae non fabrorum terrent filios.
* Secreto amicos admone, lauda palam.
Secunda in paupertate fortuna est fides.
Secundus est a matre nutricis dolor.
Se damnat iudex, innocentem qui opprimit.
Se denegare patriae exilium est pati.
Seditio civium hostium est occasio.
Semel qui fuerit, semper perhibetur malus.
Semper beatam se putat benignitas.
Semper cave illum, qui tibi imposuit semel.
Semper consilium tunc deest, cum opus est maxime.
Semper metuendo sapiens evitat malum.
Semper metuendum, quidquid irasci potest.
Semper plus metuit animus ignotum malum.
Semper redundat in ipsos auctores timor.
Sensus, non aetas, invenit sapientiam.
Se posse plus iratus, quam possit, putat.
Sero est, consilium te in periclis quaerere.
Serum est cavendi tempus in mediis malis.
Sibi imperare est imperiorum maximum.
* Sibi ipsa improbitas cogit fieri iniuriam.
* Sibi ipse dat supplicium, quem admissi pudet.
Sibi primum auxilium eripere est leges tollere.
Simulans amicum inimicus inimicissimus.
Simulata vultu probitas nequitia est duplex.
Si nil velis timere, metuas omnia.
Si sis marinus, abstine a terrestribus.

---

duo vers. seq. cum vers. 819. 820. 821. — v. 823. Ed. Both. — v. 830. Ed. Both. — v. 833. Emendavit Desbillon. Vulgata lectio, quam etiam Bothius servavit, invito metro: *cum opus maxime est.* — v. 840. Ita Both. Vulg. *Sero est in periculis consilium quaerere,* metro minus commodo. Desbillonius, lege, inquit, *Sero in periclis consilium vis quaerere.* — — v. 841. et 842. E. B. — v. 845. *primo* Both. — v. 846. et

Si tutemet te amaris, erunt, qui te oderint.
Socius fit culpae, qui nocentem sublevat.
Solamen grande est cum universo una rapi.
Solent recidere ficta in naturam suam.
* Solet esse in dubiis pro consilio temeritas.
Solet hora, quod multi anni abstulerint, reddere.
Solet sequi laus, cui viam fecit labor.
Sordidius multo vivimus quam nascimur. *
Spes est salutis, ubi hominem obiurgat pudor.
Spes inopem, res avarum, mors miserum levat.
Spes praemii laboris est solatium.
Spina, etiam grata est, ex qua spectatur rosa.
Stultitia est insectari, quem omnes diligunt.
Stultitiae partem interdum habet felicitas.
Stulti timent fortunam, sapientes ferunt.
Stultum est, caveri quod potest, admittere.
Stultum est, incerta si pro certis habueris.
Stultum est queri de adversis, ubi culpa est tua.
Stultum est timere quod vitari non potest.
Stultum est velle ulcisci alterum poena sua.
Stultum est vicinum incendio ulcisci tuo.
Stultum facit Fortuna, quem vult perdere.
Stultum, imperare reliquis, qui nescit sibi.
Stultus superbis invidet felicibus.
Stultus tacebit? pro sapiente habebitur.
Suadere primum, dein corrigere, benevoli est.
Suavissima haec est vita, si sapias nihil.
Nam sapere nil doloris expers est malum.

---

847. E. B. — v. 849. E. B. Est idem fere versus, qui supra 459. — v. 850. E. Both. — v. 852. Emendavit *Solamen* Bothius, pro vulgato *solatium*, metri gratia. Desbillonius: *Solatium est* deleto *grande*. — v. 865. et 866. E. B. — v. 875. Emendavit Desbillonius. Vulgata lectio contra metrum peccans: *Suadere benevoli est primum, dein corrigere*. Bothius cum Desbillonio concinit, nisi quod in fine versus dedit *est benevoli*. — v. 876. et 877. E. B. auctore non nominato. Expressi sunt e Sophoclis

Subinde bos alienus prospectat foras.
Submissum imperium non tenet vires suas.
Submittet se, quae se eriget, felicitas. *
Suis qui nescit parcere, inimicis favet.
Summum ius summa plerumque est iniuria.
Suspecta semper ornamenta ementibus.
Suspicio sibi ipsa rivales parit.
Suum sequitur lumen semper innocentiam.
Tacendo non incurritur periculum.
Tacere qui nescibit, nescibit loqui.
Taciturnitas stulto homini pro sapientia est.
* Tam deest avaro, quod habet, quam quod non habet.
Tamdiu discendum est homini, quamdiu nesciat.
Timet qui paupertatem, quam timendus est!
* Timidus vocat se cautum, parcum sordidus.
Tormentum est dulce, ubi aequo premitur gaudium.
Tui cum sitiant, ne agros alienos riga.
Turpe est, quae inopia nascitur de gloria.
Turpis iactura est, quae fit negligentia.
Tutissimum est timere nil praeter deum.
Ubi coepit pauper divitem imitari, perit.
Ubicunque pudor est, semper ibi sancta est fides.
Ubi fata peccant, hominum consilia excidunt.
Ubi innocens formidat, damnat iudicem.
Ubi maxime gaudebis, metues maxime.
Ubi omnis vita metus est, mors est optimum.
* Ubi peccat aetas maior, male discit minor.
Ulcera animi sananda magis quam corporis.
Unus dies poenam affert, multi cogitant.
Unus quam multi facilius consentiet.

Aiace v. 554. — v. 878. Ed. B. Proverbium Graecum Erasm. Adag. I, 10, 62. — v. 882. E. B. — v. 885. Both *innocentiam*; vulgo. *innocentia*. Desbillonius adscripsit: Lege, *Suum usque sequitur lumen innocentia*. — v. 886. E. B. — v. 889. Citat tanquam Publii Seneca Controvers III, 17. — v. 891. Ed. B. e cod. Frising. ubi sic habetur: *Qui timet paupertatem, quam t.* e. — 894. E. Both. — v. 911. et 912. E. B. Prior. parcemia graeca

Utendum amicis tum, cum eorum copia est.
Utrumque casum adspicere debet, qui imperat.
Velox consilium sequitur poenitentia.
Vel strangulari pulcro de ligno iuvat.
Vel taceas, vel meliora dic silentio.
Velut postrema, est ordinanda omnis dies.
Verbum omne refert in quam partem intelligas.
Verum cur non audimus? Quia non dicimus.
Verum est, quod pro salute fit mendacium
Veterum ferendo iuiuriam invites novam.
Vicina saepe vitia sunt virtutibus.
Vinci expedit, damnosa ubi est victoria.
Vino vendibili suspensa hedera non opus.
Vir fugiens haud moratur concentum lyrae.
Viri boni est nescirè facere iniuriam.
Virtute quod non possis, blanditia auferas.
Virtuti amorem nemo honeste denegat.
Virtuti melius quam Fortunae creditur.
Virtutis spolia cum videt, gaudet Labor.
Virtutis vultus partem habet victoriae.
Virum ne habueris improbum comitem in via.
Vis omnibus esse notus? Noris neminem.
Vita et fama hominis ambulant passu pari.
Vitam regit fortuna, non sapientia.
Vitandae causa invidiae vela opulentiam.
Vitia inveterata difficulter corrigas.
Vitium fuit, nunc mos est assentatio.
Vitium omne semper habet patrocinium suum.
Vitium sollemne fortunae est superbia.
Vix quisquam transit in bonum, nisi ex malo.
Voluntas impudicum, non corpus, facit.
Voluptas e difficili data dulcissima est.

---

est. Erasm. Adag. II, 2. 8. — v. 917. Laudant ut Publianum versum Gellius et Macrobius locis laudatis ad v. 77. — v. 918. et v. 919. E. B. — v. 920. Ed. B. V. Erasm. Adag. II, 6, 20. — v. 921. Eiusd. Proverbium graecum est. Erasm. Adag. I, 10, 38, — v. 928. Eiusd. — v. 930, usque ad 934. Ed. B. — v. 936.

Voluptas tacita metus magis quam gaudium est.
Vultu an natura sapiens sis, multum interest.

VERSUS TROCHAICI.

* Aleator quanto in arte est melior, tanto est nequior. t. t. c.
* Benevoli coniunctio animi maxima est cognatio.
Calamitatum habere socios miseris est solatio.
* Conscientia animi nullas invenit linguae preces.
Cui quid vindicandum est, omnis optima est occasio.
Contumeliam nec fortis fert, neque ingenuus facit.
Convenire cum dolore difficile est sapientiae.
Cuius mortem amici expectant, vitam cives oderint.
Decipi ille non censetur, qui scit sese decipi.
* Dixeris maledicta cuncta, ingratum cum hominem dixeris.
* Est honesta turpitudo pro bona causa mori.
Expetit ab alio iratus poenas, a se ipso exigit.
Felix est, non aliis esse qui videtur, sed sibi.
Festinationis error comes est poenitentia.
* Foeminae naturam regere desperare est otium.
Fortior est, qui cupiditates suas quam qui hostes subiicit.
* Frustra, cum ad senectam ventum est, repetas adolescentiam.
* Fulmen est, ubi cum potestate habitat iracundia.
* Habet in adversis auxilia, qui in secundis commodat.
* Heu, dolor quam miser est, vocem qui in tormento non habet!

Euisd. — v. 944. E. B. — v. 950. Eiusd. — v. 954. Est Senecae Epist. CXIV. §. 14. — v. 955. Ed. Both. — v. 956. Scaliger et Gruterus: *feminarum curam gerere* etc. Bentlei Codd. omnes *feminae* et tres *naturam* pro *curam*. Erasmus *regere* pro *gerere*. Desbillonius legendum censet: *Feminarum curam gerere desperantis otium est*. — v. 957. Desbillonius *suas* delendum censet.

* Heu, quam miserum est laedi ab illo, de quo non ausis queri!
Heu, quam poenitenda incurrunt multa viventes diu!
* Homo, qui in homine calamitoso est misericors, meminit sui.
Hora saepe reddit una, quod decennium abstulit.
* Improbe Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.
* In malis sperare bene, nisi innocens, nemo solet.
Inter amicos quam inimicos iudices molestius.
Ipsae amicos res opimae pariunt, adversa eprobant.
* Iracundiam qui vincit, hostem superat maximum.
* Irritare est calamitatem, cum te felicem vocas.
* Ita amicum habeas, posse ut facile fieri hunc inimicum putes.
Mage cavenda amicorum est invidia quam insidiae hostium.
Malitia ipsa sui veneni maximam partem bibit.
Maximo periclo custoditur, quod multis placet.
Minime amicus sum, fortunae particeps nisi sim tuae.
Mors infanti felix, iuveni acerba, sera nimis seni. *
* Mortuo qui mittit munus, nil dat illi, adimit sibi.
Multa nulli cogitata temporis punctum attulit.
Multa sub vultu latuerint odia, multa in osculo.
Nae, virtutibus ille abundat multis, qui alienas amat.
Neminem nec accusaris, nec laudaveris cito.

— v. 964. Desbillonius: *Homo qui in calamitoso homine est misericors.* cet. — v. 965. Ed. B. — v. 966. Publio Syro diserte tribuitur. Vid. locos laudatos ad. v. 77. — v. 972. Publii Syri V. ad v. 77. — v. 973. Vulg. *cavenda est amicorum invidia.* Transposuit verba Bothius ob metrum. Non latuit naevus Desbillonium, corrigentem: *Mage cavenda est invidia amicorum.* — v. 974. Ed. B. — v. 979. Eiusd. — v. 980. Eiusd. Variatis lectio est vers. 601. — v. 982. Translata, ut videtur, sententia e Plinii Epist. I, 17. *Scias illum plurimis virtutibus abundare, qui alienas sic amat.* — v. 982. Cod. Frising. *Neminem cito accusaveris, neminem cito laudaveris.* Gruterus, quem Orellius sequitur: *Neminem nec accusaris, nec laudaveris cito.* Utrumque

* Nescias, quid optes, aut quid fugias; ita ludit dies.
Ne sit inter amicos dicta, qui foras eliminet.
Ni gradus servetur, nulli tutus est summus locus.
Nil bene te prodest didicisse, facere si cesses bene.
Nil tam difficile est quin quaerendo investigari possiet.
Nondum felix es, si nondum turba te derideat.
Non est alius tanti quaestus, quam, quod habeas, parcere.
Non in solitudine aliter vives, aliter in foro.
* Nulla, quae multos amicos recipit, angusta est domus.
* Nulla tam bona est fortuna, de qua nil possis queri.
* Nunquam melius morimur homines quam ubi libenter vivimus.
* Obiurgari in calamitate gravius est quam calamitas.
Odio oportet ut peccandi, non metu, facias bonum.
Omnes vitam differentes mors incerta praevenit.
Optime positum est beneficium, ubi eius, qui accepit, meminerit.
Optimum est sequi maiores, recte si praecesserint.
Patris delictum nocere nunquam debet filio.
Pecunia est ancilla, si scis uti; si nescis, hera.
Plerique, ubi aliis maledicunt, faciunt sibi convicium.
Principium est discordiae ex communi facere proprium.
* Quanto serius peccatur, tanto incipitur turpius.
Quem bono tenere non potueris, contineas malo.

---

invito metro. Quapropter Bothius: *Neminem vel accusaris vel tu laudaris cito.* Desbillonius in Gruteriana lectione *accusabis* reponit pro *accusaris.* — v. 984. Ed. Both. auctore non addito. Sententia fortasse fluxit ex Horatii loco Epist. I, 5, 24. — *ne fidos inter amicos Sit, qui dicta foras eliminet.* — v. 987. Ed. Both. Est tetrameter iambicus. — v. 993. Libri *Nusquam.* Correxit Both. — v. 1000. Est tetrameter iambicus. Vulg. *si nescis domina est.* Emendavit Bothius, eademque emendationem in schedis Desbillonianis inveni. — v. 1001. Legebatur *fuciunt convicium*

Quidquid est plus quam necesse, possidentes deprimit.
Quid, quantum habeas, refert? Multo plus id est, quod non habes.
Raro est eiusdem hominis multa et opportune dicere.
Ridiculum est nocentis odio perdere innocentiam.
* Saepe dissimulare satius quam vel ulcisci fuit.
Saepius locutum, nunquam me tacuisse poenitet. *
Satius est bono placere te uni quam multis malis.
Semper vocis et silenti temperamentum tene.
Sermo imago animi est; vir qualis, talis et est oratio.
Si invitus pares, servus es; si volens, minister.
Sine dolore est, quod ferendum est vulnus cum victoria.
Si novos parabis amicos, veterum ne obliviscere.
Si multis tua vita placeat, tibi placere non potest. *
Tam omnibus crudelitas est atque nulli ignoscere.
* Thesaurum in sepulcro ponit, qui senem heredem facit.
Tolerabilior poena haud posse quam nescire vivere.
Tuta saepe, nunquam secura, est mala conscientia.
Veterior canis catenis adsuefieri non potest.

---

sibi. Transposuerunt Desbillonius et Both. — v. 1007. Ed. B. — v. 1011. Eiusd. — v. 1014. Duo versus asynarteti anacreontei sunt. — v. 1016. Ed. Both. — v. 1017. *placeat* emendavit Desbill. Vulg. *placuerit* contra metrum. Bothius: *Si tua vita multis placuit* cet. — v. 1021. Seneca Epist. CV. *Tutum aliqua res in mala conscientia praestat, nulla securum.* — v. 1022. Ed. Both.

VERSUS IN PRIORIBUS EDITIONIBUS RECEPTI CONSULTO A BOTHIO OMISSI.

Amicitia pares aut accipit aut facit.
Amicitia semper prodest, amor et nocet.
Amici vitia nisi feras, facis tua.
Amor, ut lacryma, oculis oritur, in pectus cadit.
Animus aeger turbae praebet spectaculum.
Avarum irritat, non satiat pecunia.
Bona imperante animo fiet pecunia.
Cogas amantem irasci, amare si velis.
Conscientiae potius, quam famae attenderis.
Contemni levius est stultitiae, quam percuti.
Damnum nisi ex abundantia raro venit.
Etiam bonum saepius obest adsuescere.
Feras quod laedit, ut et id, quod prodest feras.
Grave iudicium est, quod iudicium non habet.
Heu quam conscientia animi gravis est servitus.
Homo semper in os fert aliud, aliud cogitat.
Imprudens peccat, quem post facti poenitet.
Infirmi animi est, non posse divitias pati.
Inimico extincto exitium lacrimae non habent.
Intellige ecquae sint, ut et bene agas bona.
Malam rem cum velis honestatem improbes.
Miseriam nescire est sine periculo vivere.
Nulla hominum maior poena est, quam infelicitas.
Nullus tantus quaestus, quam quod habeas parcere.
Patiens et fortis se ipsum felicem facit.
Potest non esse honestum quod non liberum est.
Probi delicta iudex legens deterit.
Quam magnum est non laudari et esse laudabilem.

---

v. 10. Desbillon. emendat *Contemni stulto levius est, quam percuti.* — v. 11. Desbillon. *nisi ex abundanti.* — v. 21. Idem. *si velis ... improbes.* — v. 25. Id. *iudex rolegens.* — v. 28. Id.

Qui pote nocere, timetur, cum etiam non adest.
Qui timet amicum, vim non tenet nominis.
Quod vitiosum est, quo animo facias, nihil interest.
Veterem ferendo iniuriam vites novam.
Duplex fit bonitas, simul accesserit celeritas.
Esse necesse est vitia minima maximorum maxima.
Est beneficium eo carere, quod invitus possideas.
Exul is, cui nusquam domus est, sine sepulchro est mortuus.
Heu quam miserum est discere servire, ubi dominari doctus es.
Homo semper aliud fert in se; in alterum aliud cogitat.
Miseriam nescire propriam, est sine periculo vivere.
Nescit is nocere, qui nocere velle perdidit.
Nil rationis est, ubi res semel in affectum venit.
Proximum tenet locum confessio innocentiae.
Regibus peius est multo, quam ipsis servientibus.
Res bona est non exstirpare sceleratos, sed scelera.
Solitudinem quaerat, qui vult cum innocentibus vivere.
Tam deest quod habet avaro, quam misero quod non habet.
Tolerabilior, qui mori iubet, quam qui male vivere.
Ubi sis cum tuis, et absis patria, eam desideres.
Vita hominis brevis; ideo honesta mors est immortalitas.

---

esse et laudabilem. — v. 35. Idem. *Est beneficium carere bono, invitus quod possides.* — v. 38. Id. *Homo aliud fert semper in se; in alterum aliud cogitat.*. — v. 43. Id *peius erit.* — v. 44. Id. *Res bona est, scelera, non ipsos sceleratos extinguere.* — v. 45. Idem. *Solitudinem adeat, qui vult vivere cum innocentibus.* — v. 48. Idem: *Ubi cum tuis sis, si absis patria, eam desideres.* In fine notarum hoc Desbillonius suum iudicium de tota hac sententiarum collectione addit: occurrunt, inquit, in ista sententiarum farragine quaedam falsae, quaedam ineptae; sed pleraeque bonam antiquitatem redolent.

PUBLII SYRI

VERSUS CONTRA LUXURIAM.

(Descripti ex Petronii Satyrico Cap. LV.)

Luxuriae rictu Martis marcent moenia.
Tuo palato clausus pavo pascitur,
Plumato amictus aureo Babylonico;
Gallina tibi Numidica, tibi gallus spado.
Ciconia etiam grata, peregrina hospita,
Pietaticultrix, gracilipes, crotalistria,
Avis, exsul hiemis, titulus tepidi temporis.
Nequitiae nidum in cacabo fecit meo.
Quo margarita cara tribacca et Indica?

In Petronii codicibus atque editionibus *Publii Syri* nomen his versibus adscriptum reperitur; sed an vere mimographi sint, cuius sententiae habentur, Orellio nescio qua de causa dubium videtur. — Vers. 1. Varias hoc loco coniecturas viri docti tentarunt; Auratus: *luxuria et victu*; Heinsius (Adversar. III, 9. p. 483.) *luxuriae victu.* Richardus, probante Burmanno in Anthol. lat. Tom. I. p. 585. *luxurie victa;* Orellius *Luxurie attrita.* Bothius: *Luxurie invicta.* Nihil tamen mutandum: *rictus* ad oscitantiam et ignaviam significandam adhibetur, atque hoc modo *moenia Martis* i. e. urbs, *luxuriae rictu marcere* dicuntur, metaphora audaciori aut etiam quaesita, neque vero plane inepta. Tuetur lectionem vulgatam Cramerus quoque in Notis ad Schol. vet. Iuvenal. p. 430. — vers. 8. *meo* omnes libri tuentur; Heinsius coniecit *in cacabo tuo*, eamque lectionem plures sequuntur. — vers. 9. *tribacca* displicuit Scaligero, ut refingeret: *Quo margarita cara tibi, bacca Indica?* Heinsius

An ut matrona ornata phaleris pelagiis
Tollat pedes indomita in strato extraneo?
Smaragdum ad quam rem viridem, pretiosum vitrum?
Quo Carchedonios optas ignes lapideos,
Nisi ut scintillent? Probitas est carbunculus.
Aequum est induere nuptam ventum textilem?
Palam prostare nudam in nebula linea?

---

coniecit: *Quo margaritae bacca tricata Indicae?* et per *tricatas baccas* intelligi voluit *pertusas et in lineam redactas*. Sed tuetur Antonius codicum lectionem, *tribaccam* explicans inaurem tribus unionibus constantem, qua de re laudat Plinii Hist. natural. X, 35. — v. 14. Both. post *carbunculus* signum interrogationis addit. — v. 16. *nebula linea* codex Petronii Scaligeranus; sed in margine ex alio vetere codice notatur *nebula lunae*, forte pro *lanae*.

D. LABERII MIMI
PROLOGUS
ET
FRAGMENTA MORALIA.

Natus est Decimus Laberius eques Romanus anno u. c. 647., ut inde liquet, quod ipse in prologo eximio, quem Macrobius Sat. II. 7. servavit, se a. u. c. 705. sexagesimum agentem annum iussu Iulii Caesaris in scenam descendisse profitetur. Videtur iis nobilium Romanorum scriptoribus accensendus esse, quos sola Musarum delectatio ad otium literarium et scribendi studium impulit. Occupabatur igitur scribendis Mimis, quos histrionibus coram populo agendos traderet. Valde mordax in his publica et privata Romanorum vitia redarguit, ut inde pudere et erubescere discerent: quam dicacitatem pariter atque obscoenitatem praecipue verbis ambiguis captabat, Pomponium Atellanarum scriptorem sectatus. Attamen praeclaris erat moribus, et ingenio urbano, quod ex sequentibus patebit. Natus iam sexaginta annos, cum Iulius Caesar, Romanorum animos bello civili efferatos ut permulceret et obsequio assuefaceret, varii generis spectacula et ludos per omnes urbis regiones ederet: in hoc ludorum scenicorum apparatu, ut omni, quo fieri posset modo, illos redderet illustriores, omnes, qui tunc scripta et operam suam scenae locaverunt, potraxit;

(Seneca Lib. III. Controv. 18.) inter hos quoque Laberium precibus et quingentis millibus invitavit, ut ipse in scena Mimos, quos scribebat, ageret, et simul cum Publio certaret. Compulsus tandem ad hanc, quam scenica actio inferret, infamiam, ut se populo Romano purgaret, Mimo suo praemisit prologum dignum, qui inter praestantissima Romanorum monumenta referatur, de quo si iudicium ad Mimos eius perditos transferre liceret, mirum quantam nos in illis fecerimus iacturam. Aestimandus autem magis ex affectus, qui in eo regnat, veritate, quam ex ingenii vigore, quo pollebat Laberius: licet turpissima depressus esset infamia, nihilominus libertatis Romanae sensum tam alte animo suo infixum habebat, ut de ea omnia graviter ac magnifice pronuntiaret. Ipsum quidem argumentum Mimi, cui praemissus hic a Laberio prologus, ignoramus; at quanta cum audacia Caesaris incontinentiam persecutus sit, vel pauci isti versus, quos Macrobius I. c. addidit, nos docere possunt. Sed equester ordo, qui facto Caesaris maxime sese offensum putaret, Laberium recipere nolebat. Accedente Laberio et sedem quaerente, omnes equites ita se coarctabant, ut ei nullus superesset locus. Animadvertens Cicero eum perturbatum, dicebat transeunti: Recepissem te, nisi anguste sederem: multos enim in senatum legerat Caesar, ut expleret exhaustum bello civili ordinem, et ut his, qui bene de suis partibus meruerant, gratiam referret. Laberius autem exprobrans Ciceroni levitatem et Pompeio et Caesari studentem, repondit: Mirum, si anguste sedes, qui duabus sellis sedere soleas. (Seneca Controv. VII, 8. Macrob. II, 3. VII, 3. Sueton. Iul. Caes. c. 39.) Ad extremam senectutem pervenit corpore valido et sensibus integris, donec Puteolis obiit maior sexagenario, decem menses post Caesarem interfectum, auctore Eusebio ad Olymp. 184. (E. W. C. L. Ziegleri commentatione de Mimis Romanorum pag. 47. et seqq.)

D. LBERII PROLOGUS.

(E Macrobii Saturn. Lib. II. Cap. VII.)

Laberium asperae libertatis equitem Romanum Caesar quingentis millibus invitavit, ut prodiret in scenam et ipse ageret mimos, quos scriptitabat. Sed potestas, non solum si invitet, sed et si supplicet, cogit; unde se et Laberius a Caesare coactum in prologo testatur his versibus:

Necessitas, cuius cursus transversi impetum
Voluerunt multi effugere, pauci potuerunt,
Quo me detrusit paene extremis sensibus?
Quem nulla ambitio, nulla unquam largitio,
Nullus timor, vis nulla, nulla auctoritas
Movere potuit in iuventa de statu,
Ecce in senecta ut facile labefecit loco
Viri excellentis, mente clementi edita,
Submissa placide, blandiloquens oratio.
Etenim ipsi Dì negare cui nihil potuerunt,

Prologus. Praeter Macrobii editiones exhibent hunc prologum H. Stephanus in Fragmentis veterum poetarum p. 283. Petr. Burmannus in Anthologia Latinorum Epigrammatum et Poematum Lib. III. No. 101. et quos idem ibidem laudat p. 553; Maittaire in Operibus et Fragment. vett. poetarum lat. T. II. Car. Lud. Ziegler in Disputatione de mimis Romanorum Gotting. 1788. 8. Ioann. Conr. Orellius in Poetarum vett. latinor. Carminib. sententiosis. Lips. 1822. Tom. I. p. 68. Frid. Henr. Bothius in Tomo V. Poetarum scenicorum lat. — vers. 3. *extremis sensibus* extrema sive senilis aetas significatur; sed plures coniecturis locum tentarunt. L. Fruterius in Epistola ad Muretum legit *extremis censibus*, ut intelligatur praemium quingentorum millium Laberio a Caesare datum; Oudendorpius *exemptis* sive *ereptis sensibus*, vel potius *extorrem sensibus;* Barthius

Hominem me denegare quis posset pati?
Ego, bis tricenis annis actis sine nota,
Eques Romanus ex lare egressus meo
Domum revertar Mimus? nimirum hoc die
Uno plus vixi, mihi quam vivendum fuit.
Fortuna immoderata in bono aeque atque in malo!
Si tibi erat libitum litterarum laudibus
Floris cacumen nostrae famae frangere,
Cur, quum vigebam membris praeviridantibus,
Satisfacere populo et tali cum poteram viro,
Non flexibilem me concurvasti, ut carperes?
Nunc me quo deiicis? quid ad scenam affero?
Decorem formae, an dignitatem corporis?
Animi virtutem, an vocis iocundae sonum?
Ut hedera serpens vires arboreas necat,
Ita me vetustas amplexu annorum enecat.
Sepulcris similis, nihil nisi nomen retineo.

In ipsa quoque actione subinde se, qua poterat, ulciscebatur inducto habitu Syri, qui, velut flagris caesus, praeripienti se similis exclamabat:

Porro, Quirites, libertatem perdidimus.

et paulo post adiecit:

Necesse est multos timeat, quem multi timent,

quo dicto universitas populi ad solum Caesarem oculos et ora convertit notantes impotentiam eius hac dicacitate lapidatam. Ob haec in Publium vertit favorem. Is Publius natione Syrus, cum puer ad patronum domini esset adductus, promeruit eum non minus salibus et ingenio, quam forma; nam forte cum ille servum suum hydropicum iacentem in area vidisset, increpuissetque, quid in sole faceret; respondit: Aquam calefacit:

(Advers. III, 16.) *extremis mensibus.* — vers. 10. *nil* pro *nihil* Both. metri causa. — vers. 13. *ex* ante *lare* Scaliger addit in Catelect. p. 225. in editione Macrobii Gronoviana deest. Heinsius *vix lare egressus.* — vers. 18. *Florens cacumen* Iusti specim. Crit. cap. I. coniicit. Fruterius totum locum ita refingendum censet: *Si tibi erat libitum ludionum lusibus Florens cacumen nostrae famae frangere.* — v. 27. Gronov. *sepulcri;* Stephanus *sepulcro.* — Versum penultimum eorum versuum, quos Macrobius hic transcripsit dedimus qualem dederunt Stephanus

ioculari deinde super coena exorta quaestione, quodnam esset molestum otium, aliud alio opinante, ille Podagrici pedes dixit. Ob haec et alia manumissus et maiore cura eruditus, cum mimos componeret, ingentique applausu in Italiae oppidis agere coepisset, productus Romae per Caesaris ludos omnes, qui tunc scripta et operas suas in scenam locaverunt, provocavit, ut singuli secum cum posita invicem materia pro tempore contenderent. Nec ullo recusante superavit omnes; in quis et Laberium: unde Caesar arridens hoc modo pronuntiavit:

Favente tibi me, victus es, Laberi, a Syro:

statimque Publio palmam et Laberio annulum aureum cum quingentis sestertiis dedit. Tunc Publius ad Laberium recedentem ait:

Quicum contendisti scriptor, hunc spectator subleva.

Sed et Laberius sequenti statim commissione mimo nova interiecit hos versus:

Non possunt primi omnes esse in tempore.
Summum ad gradum cum claritatis veneris,
Consistes aegre; citius quam ascendas, decides.
Cecidi ego, cadet qui sequitur, laus est publica.

---

l. l. et Pithoeus Lib. IV. Epigrammat. veterum. Macrobii editiones ita exhibent: *Consistes aegre, et quam descendas decides.* Bothius: *Consistes aegre et citius quam ascendas cades.* Idemque supra scribendum censet: *Non possunt primi esse omnes in tempore.*

EIUSDEM LABERII

FRAGMENTA QUAEDAM.

ALEXANDRA.

1. Quid est iusiurandum? emplastrum aeris alieni. (Gell. Lib. XVI. Cap. VII.)

AULULARIA.

2. Homo ebriacus somno sanari solet. (Non. p. 108. Mercer.)

CACOMNEMONE.

3. Sequere in latrinam, ut aliquid gustes ex Cynica haeresi. (Idem p. 209.)

CARCERE.

4. Homo frugi, quod tibi relictum est miserimonium retines. (Idem p. 214.)

CHAERE.

5. Ebriolati mentem hilaram arripiunt. (Idem p. 108.)

FULLONIBUS.

6. Virum tu hunc gruem Balearium
An hominum putas esse? (Idem p. 208.)

NUPTIIS.

7. Aequum animum indignanti iniquat contumelia. (Idem p. 126.)

PAUPERTATE.

8. Nihil refert, mollem e lanicia Attica
An pecore ex hircorum vestim geras. (Idem p. 212.)

RESTIONE.

Aulus Gellius Lib. X. Cap. XVII.

9. Democritum philosophum in monumentis historiae Graecae scriptum est, virum praeter alios venerandum, auctoritateque antiqua praeditum, luminibus oculorum sua sponte se privasse, quia existimaret, cogitationes commentationesque animi sui in contemplandis naturae rationibus vegetiores et exactiores fore, si eas videndi illecebris et oculorum impedimentis liberasset. Id factum eius modumque, quo caecitatem facile sollertia subtilissima conscivit, Laberius poeta in mimo, quem scripsit Restionem, versibus quidem satis munde atque graphice factis descripsit, sed causam voluntariae caecitatis finxit aliam, vertitque in eam rem, quam tum agebat, non inconcinniter. Est enim persona, quae haec apud Laberium dicit, divitis avari et parci, sumtum plurimum asotiamque adolescentis viri deplorantis. Versus Laberiani sunt:

Democritus Abderites physicus philosophus
Clypeum constituit contra exortum Hyperionis.
Oculos effodere ut posset splendore aereo:
Ita radiis solis aciem effodit luminis,
Malis bene esse ne videret civibus.
Sic ego fulgentis splendorem pecuniae
Volo elucificare exitum aetati meae,
Ne in re bona esse videam nequam filium.

Fragm. 6. vers. 6. In cod. Vossiano scribitur: *Si cito fulgenti*, forte pro *Sic cito fulgenti.* — Ibid. Pro *splendorem* vett. codd. *splendore.*

CN. MATTII VERSUS.

(E Ziegleri disputatione de Mimis Rom. pag. 65.)

Vixit Mattius tempore Caii Caesaris, cuius amicissimus fuit magis propter insignem ingenii et eruditionis praestantiam, quam quod inter sanniones Palatii aliorum Mimorum instar referretur. Mimos scripsit iambis et Iliada Homeri transtulit, sicut Livius Andronicus ducentis aliquot annis antea Odysseam verterat. Quoniam vero literarum graecarum egregie peritus vatem pari lepore et elegantia fecerat Romanum, porro verba antiqua revocarat, aliaque nova scite finxerat, doctus et impense doctus a priscis auctoribus nominatur. Quin Antonius Iulianus his novis verborum figmentis aures suas mire demulceri saepius professus est. Gellius X. 24. XX, 8. Non confundendus est cum Caio Mattio, Ciceronis familiari, cuius epistolae exstant ad fam. Lib. IX. Ep. 27. et 28. Praeclare utrumque Mattium distinctum invenies a commentatoribus ad Sueton. Caes. (pag. 88. ed. Gravii): diversus etiam a C. Mattio, Augusti amico, atque (ut Burmannus ad Quintil. I. O. Lib. III. Cap. 1. pag. 217. suspicatur) filio modo memorati C. Mattii, Caesaris amici, quem tamen Scaliger in coniect. ad Varron. de L. L. pag. 149. aut in exempl. Bipont. pag. 236. notar. eundem censet, qui Mimiambos scripsit et Iliada vertit. Adde G. I. Voss. Poet. Institut. Lib. II. Cap. 33. pag. 163. item Spalding. ad Quintil. I. O. III. 1. pag. 433.

Iam iam albicascit Phoebus et recentatur
Commune lumen omnibus voluptasque:
Quapropter edulcare convenit vitam,
Curasque acerbas sensibus gubernare,
Sinuque amicam recipere frigidam caldo,
Columbatimque conserere labris labra.
Iam tonsiles tapetes ebrii fuco,
Quos concha purpura imbuens venenavit. . . .

Hos versus Hipponacteos e variis A. Gelli capitibus in breve carmen coniunxit Petr. Burmannus in Anthologia lat. Epigrammatt. Lib. III. N. 189. Tom. I. p. 630. praemissis duobus e Macrobio versibus, quos tamen quia cum sequentibus non cohaerent, Orellium (Carmina sententiosa Tom. I. p. 306.) sequens omisi. Edidit eosdem versus etiam Zieglerus in Disputatione supra laudata p. 67. — vers. 5. Vossius mavult *reficere* pro *recipere*, — vers. 6. *conserens* Henr. Stephanus.

SENTENTIAE,

PARTIM E CODICE MANUSCRIPTO EDITAE PARTIM E POETIS VETERIBUS POETARUMQUE FRAGMENTIS COLLECTAE

PER

GEORGIUM FABRICIUM CHEMNICENSEM

CUM EIUSDEM SCHOLIIS.

1. Apprime in vita est utile, ut ne quid nimis.
   Sens. *Mediocritas in omni re laudabilis est atque utilis.* Hoc dictum, quod alii Thaleti, alii Pittaco, alii Chiloni, alii Sodamo, alii Sisypho adscribunt, refert Terentius in Andria. Eiusdem meminit in Cleobulo Ausonius, facta Terentii mentione.
2. Amici animum quaerunt, parasiti divitias.
   Lucil. Sat. Lib. 27. Sens. *Qui amat vere, amici voluntatem spectat. qui temporis causa observat, tantum in fortunas intentus est.*
3. Amicus certus in re incerta cernitur.
   Ennius apud Ciceronem de amicitia. Sens. *In rebus adversis cognoscitur fides amicorum.*
4. Amor perennis coniugis castae manet.
   Seneca in Octavia. Sens. *Pudicae uxoris sempiternus amor est neque ulla violatur iniuria.*
5. Aurum multa multis saepe suasit perperam.
   Plautus in Captiv. Sens. *Multi ob divitias maxima susceperunt facinora.* Eriphyle maritum ob aurum prodidit; Pygmalion avunculum et affinem interfecit. Tibull. *Auro saepe solent multa subesse mala.*
6. Aurum in fortuna invenitur, natura ingenium bonum,
   Plaut. in Poenul. Sens. *Divitiae fortunae sunt; bonitas naturae ub excellenti mente proficiscitur.*

7. Anima est amica amanti; si ea abest, nullus est.
Plautus. Amica amanti anima, qua absente se putat perditum et nullum vitam expetendam ducit, quasi in alieno degeret corpore.

8. Alium silere quod voles, primus sile.
Sen. in Hippol. *Quae tecta tacitaque esse cupis, tu primus ne enuncia.*

9. Ars prima regni est, posse te invidiam pati.
Idem in Herc. furente. *Qui in aulis agere vult, invidorum morsus ne curet.*

10. Aliena laudat, qui genus iactat suum.
Ibidem. *Qui maiorum laudes praedicat, quibus ipse nihil adiecit, aliena praedicat, non sua. Ea nostra sunt, quae virtute propria fecimus.*

11. Ad suum quemque aequum est quaestum esse callidum.
Plaut. in Asin. et Trucul. *Suum quisque quaestum prudenter exerceat.*

12. An dives, omnes quaerimus: nemo, an bonus.
Seneca ad Lucilium ex Euripide. Sens. Habet sententia reprehensionem morum communium. In vita autem vulgi magis spectantur opes quam mores.

13. Aequum atque iniquum regis imperium feras.
Senec. in Med. Publicae quietis causa tolerantia etiam sub iniquis magistratibus praestanda.

14. Aetate fruere, mobili cursu fugit.
Idem in Hippol. Sumptum de illo Ovidii: *Utendum est aetate, cito pede labitur aetas.* Vel Tibulli: *At tu, dum primi floret tibi temporis aetas, Utere, non tardo labitur illa pede.* Nulla iactura facilior, nulla carior est, quam temporis.

15. Amor timere neminem verus potest.
Idem in Medea. *Amoris sinceri proprium bonum est, ut metu vacet.*

16. Aequo animo qui malis miscetur, est malus.
E manuscripto. *Qui patienter fert malorum consuetudinem, et ipse bonus reputari non potest.*

17. Amorem intercapedine ipse lenit dies.
Turpilius in Pedio. *Omnis affectus diurnitate minuitur, ut amor, ut dolor.*

18. **Amor suorum multa dominantem vetat.**
Senec. in Theb. (sive Phoeniss.) *Qui subditos amat, suo imperio violenter nunquam utitur.*

19. **Animus aequus optimum est aerumnae condimentum.**
Plaut. in Persa. *Nihil magis levat omnem aegritudinem aut angorem quam patientia.*

20. **Bene facta, male locata, male facta arbitror.**
Ennius apud Cicer. 2. de offic. *Beneficium perit, quod apud indignum ponitur.*

21. **Bonus animus in mala re dimidium est mali.**
Plaut. in Pseudol. *Patientia in adversis partem mali tollit.*

22. **Bonum in malis est, quod mala ignoras tua.**
Senec. in Thyest. *Pars felicitatis est mali impendentis ignorantia.*

23. **Bona, imperante animo, fiet pecunia.**
E manuscripto. *Si animus gubernet modum divitiarum, non possunt esse malae.* (Vide Publ. Syr. v. 92.)

24. **Bona quem non sustinent, cadunt, ut opprimant.**
Ex eodem. *Qui uti nescit bonis, et non praesidio sunt, sed ruinam eius adiuvant.*

25. **Bono probari malo, quam multis malis.**
Auson. e Pittaci sententia. *Uni bono placere satius, quam malis innumeris.*

26. **Bene moritur, quisquis moritur, dum lucrum facit.**
Euripides apud Senecam ad Lucilium. *Avari hominis vox est, qui etiam vitam lucro postponit.*

27. **Bono ingenio me esse ornatum, quam multo auro mavolo.**
Plaut. in Poenul. *Ingenium est aliis omnibus ornamentis praestantius.*

28. **Bis perit amator, abs re atque animo simul.**
Idem in Trucul. Duplex amoris incommodum: alterum fortunarum, alterum integritatis animi. Ad haec saepe accedit tertium corporis, morbi incurabiles, et mors praematura.

29. **Benigne et pro beneficio largitor et non ampliter.**
Accius in Diomede. *Qui largiri vult, sit liberalis certo*

modo, ne profusione damnum ipse incurrat. Iamb. octonarius.

30. **Cuique proprius attributus error est,**
Catullus in epigrammate. Simile illud Propertii: *Unicuique dedit vitium natura creato.* Item Horatii: *Vitiis nemo sine nascitur.* Haec dicta faciunt ad minuendam arrogantiam.

31. **Calcat iacentem vulgus, invisum opprimit.**
Senec. in Octav. *Multitudo infelices odit, adversantes perdit.*

32. **Caeca est temeritas, quae petit casum ducem.**
Idem in Agamemn. *Omnis temeritas improvida; sed maxime ea, quae successu aliquo nititur.*

33. **Capienda rebus in malis praeceps via est.**
Idem. *Malum saepe vincitur temeritate et pertinacia.*

34. **Cum coepit, urget premere felices Deus.**
Ibidem in Herc. Oetaeo. *Fortunati, cum ruere incipiunt, continenter ruunt.*

35. **Coelestis ira quos premit, miseros facit.**
Ibid. *Vere miser est, qui Deum iratum habet.*

36. **Communia amicorum inter se sunt omnia.**
Terent. in Adelph. *In vera amicitia nihil esse privatum solet, sed omnia communibus serviunt utilitatibus.*

37. **Conqueri fortunam adversam, non lamentari decet.**
Pacuvius in Niptris apud Cicer. in 2. Tusculan. Trochaicus. *Dolere debemus, flere muliebriter non debemus.* Dolor esse nos homines ostendit, doloris moderatio etiam viros. Lamentatio et ab homine et a viro aliena est.

38. **Cum quid datur spectabis, et dantem adspice.**
Senec. in Thyest. *Non quaevis munera, nec ab omnibus munera sunt accipienda.*

39. **Consilia produnt magna nolentem quoque.**
Ibid. *Quod quis animo magnum cogitat, id e vultu interdum elucet etiam inviti.*

40. **Curae leves loquuntur, ingentes stupent.**
Idem in Hippol. *Usitata qui dicit, loqui potest: qui scelus meditatur, exhorrescit in ipso sermonis initio.*

41. **Conterunt plebeia celsum saepe dicta verticem.**
E manuscr. quodam, in quo multorum collectae erant

sententiae. Trochaicus. *Saepe detrahit de laude praeclarissimi viri humilis et inerudita oratio.*

42. **Consilio melius vinces, quam iracundia.**
E manuscripto. *Ratio facit ad victoriam: ira omnium actionum impedimentum est.*

43. **Cui convenit cum paupertate, dives est.**
Ex eodem. *Nulla re eget, qui bene consulit praesentia.*

44. **Castiga amicum clanculum, lauda palam.**
Ex eodem. *Castigatio acerba, ideo clam fieri debet: laus grata, ideo publice adhibenda est.* Et Solonis dicto sumpta sententia: quam ita reddit Ausonius: *Clam coarguas propinquum, quem palam laudaveris.*

45. **Cum hominibus pacem, bella cum vitiis habe.**
Ex eodem. *Vitia oderis, non hominem: amicos ames, vitia reprehendas.* Ita Martialis ait, se parcere personis, dicere de vitiis.

46. **Certa si decreta sors est, quid cavere proderit?**
Solon apud Ausonium. *Si omnia fiunt necessitate aut fato, omnis cautio est supervacanea.*

47. **Cuncta incerta si feruntur, quid timere convenit?**
Ibid. *Si nihil certi est in rebus humanis, frustra timore angimur.* Legitur autem, ut nos citavimus, in manuscripto.

48. **Dico tunc beatam vitam, fata cum peracta sunt.**
Sententia Solonis, quam repetit Ausonius, transfert Ovidius, celebrant Graeci Tragici. *Dici beatus nemo debet, nisi cursum vitae extremum peregerit.*

49. **Dissensio ab alio, a te sit conciliatio.**
E manuscripto; valde philosophica sententia. *Initium irae ab aliis, a te coniunctio amicitiae incipiat.*

50. **Detegere vultus multa turbatus solet.**
Seneca in Thyest. *Vultus est conscientiae index, vultus turbatus conscientiae malae: quia* (ut bonus poeta canit) consentit cum mente color.

51. **Det ille veniam facile, cui venia est opus.**
Idem in Agamemn. *Qui vitiis non caret, aliorum delictis sit ignoscentior.*

52. **Desperat medicus, si curare desinit.**
Sulpicius ad Hieronymum e Poeta vetere. *Cum medicus negat medicinam, signum est desperatae valetudinis.*

53. **Deteriores omnes sumus licentia.**
Ter. in Heaut. *Quo plus licet nobis, tanto magis libet.*

54. **Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.**
Seneca e Cleanthe lib. 18. ad Lucil. *Fatis nemo potest resistere, obsequentibus indulgent, repugnantibus vim inferunt.*

55. **Decipitur nemo, qui amicis recte res narrat suas.**
Plaut. in Poen. Trochaicus. *Non facile errat, qui amicorum utitur consiliis fidelibus.*

56. **Difficile custoditur quod multi petunt.**
E poëta antiquo. D. Hieronymus et Isidorus. Dicitur de forma muliebri, quam celare difficile, custodire in moribus improbis impossibile: necessitas enim infida castitatis custos est.

57. **Dubiam salutem qui dat afflictis, negat.**
Senec in Oedip. *Qui non statim iuvat si potest, non multum miseros iuvat.*

58. **Dediscit animus sero, quod didicit diu.**
Idem. in Troad. *Quod insitum sensibus et confirmatum doctrina est, difficulter deponitur.*

59. **Demens dolorem ridet infelicium.**
Auson. ex Pittaco. *Qui aliorum dolore gaudet, suum malum, quod ante pedes est, non intelligit aut providet.*

60. **Demens superbis invidet felicibus.**
Idem ex eodem. *Superbi non sunt digni invidia: nunquam enim est* (ut idem Ausonius in Capua) *stabilem sortita superbia sedem.*

61. **Datur meritis maiorum nulla gloria.**
E manuscripto. Pauci laudem debitam virtuti tribuunt suis maioribus, quia propriae excellentiae nimis sunt studiosi. Alexander Clitum interimit, quod patris eius virtutem nimium extolleret.

62. **Dum in dubio est animus, paulo momento huc illuc impellitur.**
Terent. in And *Haesitatio omnis incerta et subitanea. Qui disputat, dubitat, ad ruinam inclinat.* Octonarius Iambicus. (*Paulus* adiect. apud Terentium haud infrequens. Sic Adelph. 5, 4, 22. *paulo sumtu.* Orell.)

63. **Eripere vitam nemo non homini potest.**

Seneca in Thyest. *Nulla potentia tam imbecillis, quae non robusta satis sit ad maturandam homini necem.*

64. Ego esse miserum credo, cui placet nemo.
Martialis. Invidiae est, detrahere aliis; et omnis infidus est miser et malus.

65. Ea libertas est, qui pectus purum et firmum gestitat.
Ennius in Phoenice apud Agellium. *Vere liber est, qui sibi bene conscius atque constans est.* In oratione est respectus sententiae, non verborum. Is liber est, qui, abstractum pro concreto.

66. Est miserorum, ut malevolentes sint atque invideant bonis.
Plaut. in Captiv. *Suspiciosa et invida est paupertas, vecors atque imperita.*

67. Eum scire oportet sibi paratam pestem, qui exitium parat.
Ex antiquo poeta Cicero 2. Tusculana. Verba sunt Eurypyli vulnerati in Tragoedia. Dictum ipsum Rhadamanto adscribitur ab Arist. ad Nicomachum. *Qui alteri malum parat, id ipsum tandem expectet necesse est.*

68. Est profecto Deus, qui quae nos gerimus auditque et videt.
Plautus in Capt. Trochaicus. *Deum nemo potest fallere, qui et nostros sermones audit et actiones intuetur.* Translata de Homero sententia.

69. Ego illum periisse duco, cui periit pudor.
Idem in Bacch. *Quem amplius non pudet, de illo nulla virtutis spes est.*

70. Eum laborem sumas, laudem qui tibi ac fructum ferat.
Lucilius in Sat. *Utilis labor est, qui auctori laudem fert, aliis utilitatem.* Iamb. oct.

71. Faciendum id nobis, quod parentes imperant.
Idem in Sticho. *Imperium parentum sancte habendum.*

72. Factum quod est, infectum fieri non potest.
Proverbialis sententia de Terentio. *Facta infecta fieri nequeunt.*

73. **Fortiter malum qui patitur, idem post potitur bonum.**
Plaut. in Asinar. Trochaicus. *Tolerans in adversis qui est, e rebus secundis voluptatem capit.*

74. **Felĭciter sapit, qui alieno periculo sapit.**
Idem in Mercat. Inde translatum est: *Felix, quem faciunt aliena pericula cautum.*

75. **Frustra tenetur ille, qui cupit mori.**
Seneca in Herc. Oetaeo. *Frustra desperatis impertitur vitae aut salutis consilium.*

76. **Fortuna amorem peior inflammat magis.**
Ibidem. *Magis illos amamus, quos infortunatos cognoscimus.*

77. **Fortuna imperii magni non capit duos.**
Minutius Felix de Poeta antiquo. Imperium simul duo non possunt tenere, ut fratres Romani et Thebani apud veteres testantur.

78. **Felix videtur, qui mala ignorat sua.**
E manuscripto. *Infelicitatis cumulus est mali imminentis praescientia.* Similis sententia est supra: Bonum in malis est etc. e Thyest. Senecae N. 22.

79. **Felix criminibus nullus unquam erit diu.**
Ex eodem. *Qui sibi gratiam calumniis comparat, ea non futura est diuturna.*

80. **Fortuna opes auferre, non animum, potest.**
Seneca in Medea. *Viro forti nulla calamitas nocet, nec eum statu mentis dimovet.* Agesilaus Lacedaemonius dicebat: se ita paratum, ut animum ipse nunquam mutaret, etiamsi fortuna mutaretur.

81. **Fortuna humana fingit arctatque, ut lubet.**
Plaut. in Capt. *Fortuna dominatur in rebus humanis, et uti ea ostendit esse sese, ita magni atque humiles sumus.* Ita Homerus, Pindarus, Archilochus, Apollodorus, eosque secutus Terentius.

82. **Fortunae invidia est, si quis immerito miser.**
E manuscripto. *Fortunae imputatur, si quis innocens affligitur.*

83. **Fortuna nunquam sistit in eodem statu.**

Ausonius in Epig. *Mutabilitas rerum humanarum multis casibus cotidie cernitur.*

84. **Fortuna belli semper ancipiti in loco est.**
Seneca Theb. *Nihil magis anceps atque incertum quam eventus bellorum.*

85. **Fortuna fortes metuit, ignavos premit.**
Idem in Med. *Fortuna iuvat audentes, formidolosis adversa est.*

86. **Fortuna multis dat nimis, satis nulli.**
Martialis. Senarius scazon. Multi nimis habuere opum, ut Crassus et Lucullus: quorum tamen cupiditas nullis copiis expleta fuit.

87. **Florem decoris singuli carpunt dies.**
Seneca in Oet. *Pulchritudo singulis decrescit diebus.* Nec forma aeternum, ut ait Tibullus. Translatum ex Ovidio, qui de forma ait:

Quantumque accedit ad annos,
Fit minor, et spatio carpitur ipsa suo.

88. **Ferrum tuetur principem, melius fides.**
Ibid. *Principes tuti sunt potentia, sed benevolentia suorum multo tutiores.*

89. **Fortem facit vicina libertas senem.**
Ibid. Hoc est illud (ut scribit Cicero), *quod Pisistrato tyranno a Solone responsum est, cum illi quaerenti: Qua tandem spe fretus sibi tam audacter resisteret? respondisse dicitur: Senectute.*

90. **Facilitate nihil homini est melius, neque clementia.**
Terent. in Adelph. Trochaicus. *Nullae virtutes in vita hominum illustriores, quam commoditas morum et beneficentia.*

91. **Ferme fugiendo in media fata incurritur.**
E manuscripto. Legitur eadem sententia, licet diversis verbis, apud Homerum et Hesiodum, et comprobat interitus Alexandri Epirotae, de quo apud Iustinum lib. XII, item Atyis, filii Croesi, de quo apud Valerium lib. I, idem Cambysis, filii Cyri, de quo apud Herodotum lib. III.

92. **Fidem secunda poscunt, adversa exigunt.**
Seneca in Agam. *In rebus laetis fides requiri, in asperis etiam exigi solet.*

93. **Fac fidele sis fideli, cave fidem fluxam geras.**
Plaut. in Capt. *Amici amorem amore pensa, eumque neque muta neque abiice.* Trochaicus octonarius.

94. **Generosa in ortus semina exurgunt suos.**
Idem in Trucul. Horat. *Est in iuvencis, est in equis patrum virtus.* De Hectoris filio Astyanacte hostis Ulysses loquitur, apud Senecam.

95. **Gradus est futuri finis alterius mali.**
Quod de suis aerumnis dicit apud Euripidem Hecuba, apud Senecam Megara, ad universum hominum genus recte accomodatur. *Finis enim unius mali in hac vita transitus est ad aliud malum.*

96. **Homini non referre, simile id est homicidio.**
Citatur a divo Ambrosio. Ingratus non differt ab homicida. Lex fuit Persarum contra ingratos, lex item Massiliensium. Homini non referre, id est, bene merito non gratiam non habere aut agere, deest enim in oratione aliquid.

97. **Haud est virile terga fortunae dare.**
Seneca in Oedip. *Fortunae cedere non viri est officium.* Et Sibylla ad Aeneam inquit: Tu contra audentior ito, quam tua te fortuna sinet!

98. **Haud est nocens, quicunque non sponte est nocens.**
Idem in Herc. Oetaeo. *Nullum peccatum est nisi voluntarium.*

99. **Hoc facile credunt, quod nimis miseri volunt.**
Idem in Herc. furente. *Ea quae cupimus, quaeque prosunt, facile credimus; contra, tarde, quae credita laedunt, credimus*: inquit Ovidius.

100. **Humi iacentem scelera non intrant casam.**
Idem in Thyest. *Privata vita magnorum facinorum non promptam habet occasionem.*

101. **Habere regnum casus est, virtus dare.**
Ibidem. *Ad imperium multi casu perveniunt, sed regnum alteri ultro concedere, perfectae virtutis est.*

102. **Homo locum ornet, non ornat hominem locus.**
Additur e poeta veteri a Charisio. *Dignitas hominis vera est in virtute aut meritis, non in opibus aut honoribus:*

item in animo aut ingenio viri, non in sede atque loco: qua ratione infima sede locatus Epaminondas se defendit.

103. **Homine imperito nunquam quicquam iniustius.**
Terent. in Adelph. Eadem legitur sententia apud Oppianum et repetitur ab Horatio. *In omni re plus ad iniuriam et contentionem parati sunt, qui minus sunt experti: et proprium imperitiae est, iniusta pertinaciter defendere.*

104. **Homo diu vivendo multa, quae non vult, videt.**
Caecil. in Plotio. Multis in vita rebus offenduntur, qui ad aetatem grandem perveniunt.

105. **Honesta fama melior pecunia est.**
E manuscripto. *Melius esse bonum, quam divitem, honestum, quam pecuniosum.*

106. **Homo sum, humani a me nihil alienum puto.**
Terent. in Heaut. *Quicquid homini evenire potest, id alienum a se nullus existimet.*

107. **Ignoscas aliis multa, sed nihil tibi.**
E manuscripto. *Cum aliorum erroribus indulgeas aliquid, in te ipse sis iudex severior.*

108. **Insita nobis nostri caritas est corporis.**
Ex eodem. Trochaicus. *Nemo non sui corporis natura custos est.*

109. **Imperia dura tolle, quid virtus erit?**
Seneca in Herc. furente. *Virtus non spectatur nisi periculis.* Socrates pedem Athenis non extulit, triginta Lacedaemoniorum tyrannis imperantibus.

110. **Iniqua nunquam imperia retinentur diu.**
Idem in Thebaide, in Medea. In Troade repetit hanc sententiam verbis interdum nonnihil mutatis. Res videlicet docet, nullum dominatum iniustum diuturnum aut stabilem fuisse.

111. **Imperia pretio quolibet constant bene.**
Tyrannorum vox: apud Senecam, Polynicis in Thebaide; apud Euripidem, Eteoclis in Phoenissis. *Dum imperium habeas, ne quaeras, quo iure habeas. Si violandum est ius, regnandi gratia violandum est:* ut Iulius Caesar solitus dicere fuit.

112. **In servitutem cadere de regno grave est.**
Seneca in Theb. *E domino servum fieri acerbissimum.* Unde illa querela Andromaches:

Seneca in Thyest. *Facile est malo tolerare aliquamdiu, sed in perferendo constantia est difficilior.*

136. **Leges bonae ex malis creantur moribus.**
Macrobius citat, non expresso auctoris nomine, sed proverbii vice, lib. III. Satur. *Leges feruntur contra improbitatem; ideoque improbitas bonarum legum causa est.*

137. **Latere semper patere, quod latuit diu.**
Seneca in Oedip. *Nihil curiose nimis est inquirendum.* Causa subiicitur: saepe eruentis veritas patuit malo. Utiliter mala saepe latent.

138. **Lepidi mores turpem ornatum facile factis comprobant.**
Plaut. in Poenul. Trochaicus. *Quod corporis formae aut ornamentis deest, id morum honestate et factorum pulchritudine compensatur.*

139. **Levis est dolor, qui capere consilium potest.**
Sen. in Med. *Cum consilio aut consolationi locus est, dolor mitigari aut exhauriri potest.*

140. **Laetitia iuvenem, frons decet tristis senem.**
Idem in Hipp. *Aetatis uniuscuiusquo sui mores et proprium decorum est*

141. **Laus vera et humili saepe contingit viro.**
Idem in Thyest. *Laudi non obstat natalium obscuritas, si cui inest animus virtutis studiosus et appetens.*

142. **Levius solet timere, qui propius timet.**
Idem in Troad. *Timor levatur cognatorum aut amicorum praesentia.* (Vel potius: *Levior est timor, ubi timenda res propius abest.*)

143. **Miseros magis fortuna conciliat suis.**
Idem in Theb. *Magis amantur, qui sunt miseri.* Similis sententia in Her. Oetaeo.

144. **Mori volenti deesse nunquam mors potest.**
Idem in Hipp. *Qui mori destinat, causam mortis nusquam non invenit.*

145. **Mortalis nemo est, quem non attingat dolor.**
Ex Euripide, Cic. 3. Tusc. *Nemo tam felix unquam inter homines existit, qui non aliquando doluerit.*

146. **Matris ferre iniurias pietas iubet.**

Terent. in Hecyr. Trochaicus senarius. Ex dicto Cleobuli, *Parentes patientia esse vincendos.*

147. **Multa ex quo fuerint commoda, eius incommoda aequum est ferre.**
Ibidem. Sententia Menandri, admonens, incommoda commodorum comparatione esse interdum tolerabilia. *Fortuna prospera utendum est, adversa aequitate vincenda.*

148. **Malo si quid benefacias, id beneficium interit.**
Plaut. in Poen. *Beneficium in improbum collatum perit.*

149. **Mali sunt homines, qui bonis dicunt male.**
Idem in Bacchid. *Bonis maledicere improbitatis est indicium.*

150. **Meminisse dulce est, quod fuit durum pati.**
Seneca in Herc. fur. *Suavis est recordatio malorum praeteritorum.*

151. **Malam bonae praeferre fortunam licet.**
Idem in Thyest. *Rebus laetis nimium animi ferociunt, tristibus sunt humiliores: mala igitur fortuna bona videtur anteferenda.*

152. **Male imperatur, cum vulgus regit duces.**
Idem in Octav. *Cum vulgo nimis licet, infirmum est imperium principis.*

153. **Mens impudicam facere, non casus solet.**
Idem in Hipp. *Quae menten pudicam habet, nulla violatur iniuria:* ut Lucretia et Timoclea.

154. **Maiora populus semper a summo exigit.**
Idem in Oct. *Vulgi natura est, ut summam omnium virtutum quaerat in principe excellentiam.*

155. **Mortem aliquid ultra est? Vita, si cupias mori.**
Idem in Agam. *Si mori cupias, vita oneri est.*

156. **Male mereri de immerente inscitia est.**
Plaut. in Curc. *Malefacere ei, qui mala nihil meruit, improbum est et barbarum.*

157. **Mulier nequicquam exornata est bene, si morata est male.**
Idem in Mostell. *Ornamentum mulierum non est in vestitu, sed in bonis moribus.*

158. Malus clandestinus est amor, damnum est merum.
Idem in Curcul. *Amor furtivus et malo et damno est.*

159. Muliebre furere est, ira regem non decet.
Seneca in libro de clementia ex antiquo poëta. *Regem habere impetus moderatos decet, nam nimis excandescere et vindictae cupidum esse ingenii muliebris et meticulosi est.*

160. Malae uxoris poena nulla acerbior.
E poëta antiquo Charisius. *Nullum supplicium in molestia gravius, quam morositas aut vitia uxoris.* Translata de Sophocle sententia.

161. Meretrix tantisper blanditur, dum illud quod rapiat videt.
Plaut. in Menaechm. Trochaicus. *Meretrix non mores, sed pecuniam amat, et tamdiu blanda est, dum habet, quod extorqueat.*

162. Magnum timoris remedium clementia est.
Sen. in Octav. *Ne habeat princeps quod timeat: sed ut carus suis sit, id sola clementia efficitur.* Haec Caesarem deum fecit, haec Traianum coelo inferuit. *Sola diis aequat clementia,* ut Claudianus canit. Sola vacuitatem metus efficit, ut hic dicitur.

163. Malus est minister regii imperii pudor.
Idem in Hipp. *Reges qua volunt eant. Sententia ostendit, quid fiat non quid fieri deceat.*

164. Magnifica verba mors prope admota eiicit.
Idem in Troad. *Timor mortis et horror poenarum audaciam multorum frangit.*

165. Multa amittuntur tarditie et socordia.
Accius in Diomede. *Inopia consilii et actionum tarditas impedimenta sunt rerum gerendarum.* Citatur a Nonio.

166. Multi suam rem bene gessere et publicam patria procul.
Idem apud Ciceronem. *Non obstat quicquam virtuti, sive in patria agas, seu degas apud exteros.*

167. Multi iniqui atque infideles regno, pauci sunt boni.
Idem apud eundem. Trochaicus hic est, ut et superior.

Iustitia et fides raras in imperiis virtutes sunt: iniquitas et perfidia regnant in aulis principum.

168. **Magnificus nemo putatur nisi pariter volens.**
Pacuvius in Duloreste. *Virtus non appellanda est, quae non est voluntaria: idque imprimis in dando tribuendoque locum habet.* Legitur apud Nonium et apud Sallustium in Iugurtha, auctore non nominato.

169. **Mors misera non est, aditus ad mortem miser.**
Fab. Quinctilian. lib. 8. ex ignoto poëta. *Mori ipsum non est miserum; fit enim ad punctum temporis: dolores et cruciatus, qui mortem antecedunt, hominem miserum efficiunt.* Quamquam hoc negat in prima Tusculana Cicero. Laertius tribuit hoc dictum Diogeni Sinopensi.

170. **Magnus sibi ipsi non facit finem dolor.**
Seneca in Troad. *Magnitudo doloris alio dolore non tollitur. Patientia igitur optimum est aegri animi remedium.*

171. **Miserrimum est timere, cum speres nihil.**
Ibid. *Timor, nisi spe aliqua sublevetur, maxima est miseria.*

172. **Minimum decet libere, cui multum licet.**
Ibid. *Quo quis plus potest, eo minus ad iniuriam potentia sua utatur.*

173. **Miseris colendos maxime superos reor.**
Idem in Agam. *In miseria non est fugiendum a Deo, cuius clementia erga miseros maxime prona est.*

174. **Mature fias senex, diu esse si velis senex.**
Proverbiale hoc Romanis fuit, auctore Cicerone de Senect. monens, in adolescentia sobrietate et temperantia aliisque virtutibus comparanda esse ad senectutem praesidia. Versus est Trochaicus.

175. **More hoc fit, quisque suam uxorem mori ut velit.**
Pomponius in Arista. Sententia reprehendens mores hominum mutabiles: quia bona praesentia pauci agnoscunt, plerique fastidiunt.

176. **Modeste melius facere sumptum, quam ampliter.**
Plaut. in Sticho. *Mundities victus melior quam luxuria.*

177. **Morata recte veniat, dotata est satis.**
Idem in Aulul. *Nuptam commendat vitae honestas, non magnitudo dotis.*

178. **Mala aetas nulla delinimenta invenit.**
Afranius in Vopisco. *Senectus* (quam aetatem veteres malam dixere) *odio potius et taedio est quam voluptati.*

179. **Nihil est in vita proprium mortali datum.**
Lucilius 27. Satyrarum apud Nonium. *In vita hominum nihil stabile est et sempiternum.*

180. **Non facile sine deorum opera propria humana sunt bona.**
Accius in armorum iudicio apud Nonium. Iambicus octonarius. *Absque beneficio Dei nihil diuturnum est hominibus.*

181. **Non genus virum ornat, generi fortis vir sed est loco.**
Idem in Diomede. Trochaicus. *Genus per se nemini ornamento est: vir praestans decus generi conciliat. Locum* pro *dignitate* in hoc versu interpretatur Nonius.

182. **Nunquam ulla humilitas ingenium infirmat bonum.**
Idem in Persidis apud Ruffinum. *Nec vere bonus corrumpi nec vere malus corrigi potest.* Sententia sumpta ex Hecuba Euripidis.

183. **Ne quid expectes amicos, quod tute agere possies.**
Ennius apud Agellium. Trochaicus. *Quod per nos efficere possumus, frustra amicis committitur.*

184. **Nave agere oportet, quod agas, non ductarier.**
Plaut. in Frivolario, ut citat Festus. *Omnia negotia celeritas expedit, mora retardat. Nave* autem *strenue* significat, sine mora, absque taedio.

185. **Non erunt honores unquam fortuiti muneris.**
Solon apud Auson. *Honores quibus dantur, ii non aestimant se frustra accepisse, igitur illis animos addunt.*

186. **Nefas nocere vel malo fratri puta.**
Senec. in Thyest. *Iusti viri est, nulli nocere, etiam male de se merito. Quod si nocendum nulli, multo minus fratri.*

187. Non quare et unde, quid habeas, homines rogant.
Euripides apud Senec. ad Lucilium. *Homines divitias tantummodo spectant; quam honeste quamve iuste pepereris, non interrogant.*

188. Nemo alteri concedit imperium volens.
Ex ignoto poëta apud Sallustium in oratione ad C. Caesarem, de republ. ordinanda *Nemo sponte deponit imperium, ut concedat alteri.*

189. Nihil est miserius, quam animus hominis conscius.
Plaut in Most. *Conscientia peccati maximum est malum.*

190. Non intrat unquam regium limen fides.
Senec. in Agam. *Rari sunt amici veri in aulis principum.*

191. Nihil homini amico est opportuno amicius.
Plaut. in Epid. *Homo amicus et convictor commodus multis sublevant molestiis.*

192. Necesse est facere sumptum, qui quaerit lucrum.
Idem in Asin. *In lucri cupiditate necessarius sumptus faciendus est.*

193. Nimia omnia nimium exhibent negotium hominibus.
Idem in Poen. *Quidquid excedit modum, parit incommodum.*

194. Non aetate, verum ingenio adipiscitur sapientia.
Idem in Trin. Trochaicus. *Non annis neque diuturnitate temporis, sed naturae bonitate acquiritur sapientia.*

195. Nihili est homo, suum qui officium facere est immemor.
Idem in Pseud. *Qui officii sui munus non exequitur accurate et diligenter, homo improbissimus est.*

196. Nihil est, quin male narrando possit depravarier.
Terent. in Phorm. *Malitiosa interpretatio etiam optima dicta pervertit.*

197. Non fit sine periclo facinus magnum et memorabile.

Idem in Heaut. *Quo maius periculum est in suscipiendo aut perficiendo, eo factum redditur illustrius.*

198. Nunquam vir aequus dives evasit cito.
Refertur ex Menandro. *Boni viri non facile magnas colligunt divitias.*

199. Nec regna socium ferre, nec taedae sciunt.
Senec. in Agam. *In imperiis societas, ut et in matrimonio, esse nequit.*

200. Nemo potentes aggredi tutus potest.
Idem in Med. *Potentioribus cum periculo resistit, quisquis resistit.* Eadem apud Homerum et Hesiodum sententia.

201. Necessitas plus posse, quam pietas, solet.
Idem Troad. *Multa extorquet vis, quae pietas celaverat.*

202. Non vindicandum scelere, si possis scelus.
E manuscripto. *Mala malis puniendo non sunt, etiamsi vindicandi potestatem habeas.* Ut parricidium matricidio punit Orestes, caedem incestu Thyestes.

203. Nummo tuam ne parvi pendas gratiam.
E Pacuvio Fulgentius. *Nemo ita sit vilis, ut magis amet pecuniam, quam favorem aut amicitias.*

204. Negata magnis sceleribus semper fides.
Seneca in Hippol. *Atrocia scelera raro creduntur: putantur enim fieri non posse.*

205. Non expedit concutere felicem statum.
Idem in Oed. *Quietum movere statum, res est perniciosissima.*

206. Nemo nocens sibi ipse poenas irrogat.
Idem in Herc. Oetaeo. *In propriis delictis nimis indulgentes et corrupti sumus iudices.*

207. Nunquam potest non esse virtuti locus.
Idem in Med. *Virtus nusquam excluditur, nunquam intempestiva est.*

208. Nihil in propinquos temere constitui decet.
Idem in Octav. *Quo magis amamus nostros, eo illis gravius irascimur. Temeritas igitur in animadvertendo fugienda est.*

209. Non quam diu, sed quam bene vivas, cogita.
E manuscripto. *Stulte solliciti sunt de diuturnitate vitae qui de morum honestate sunt securi.* Varro in Modio scripsit, non eos optime vixisse, qui diutissime vixerint, sed qui modestissime.

210. Nunquam, quam multis placeas, sed quibus, studе.
Ex eodem. *Non multitudini placendum est, sed bonis.*

211. Non licet hominem esse saepe ita, ut vult, si res non sinit.
Terent. in Heaut. Trochaicus. *Propositum animi interdum mutandum necessitatis gratia.* Rigor enim nimius negotia plus impedit, quam expedit.

212. Non est ad astra mollis e terris via.
Senec. in Herc. fur. *Immortalitas constat maximis laboribus.* (Hinc proverbium: *Per aspera ad astra.* O.)

213. Non abnuendum, si dat imperium Deus.
Idem in Thyest. *Non est recusandum imperium, quod concedit Deus: sed eo iuste et sapienter utendum et ad dantis gloriam.*

214. Non humanitas, imo saevitia est, laedere innocentem.
Citatur e Varrone a Grammaticis. Trochaicus acatalectus. *Iniuria afficere innoxium potius belluinum quam humanum est.*

215. Nullum malum, quod non natura humana patiendo ferat.
Ex Euripide Cicero. Eandem sententiam transtulit Virgilius. *Superanda omnis fortuna ferendo est,* quod fuit dictum Virgilii proprium, quo et Horatius et Ovidius utuntur.

216. Non causa belli quaeritur, sed exitus.
Sen. in Herc. fur. *Eius optima putatur causa, qui bello consecutus est victoriam.*

217. Nullum est iam dictum, quod non dictum sit prius.
In Eunucho Terent. Contra arrogantiam eorum, qui rerum inventores se iactitant earum, quas alii, ut dicitur, calceis iampridem triverunt.

218. Nihil est tam difficile, quin quaerendo investigari possiet.
Idem. *Diligentia maximum ingenii etiam mediocris subsidium: omnia enim invenit, omnia efficit.*

219. Nil bene prodest didicisse, si cesses benefacere.
E manuscripto. *Doctrinae nisi vita respondeat et scientiae adiuncta sit beneficientia, in studiis opera est frustra consumpta.*

220. Nullam rem citiorem apud homines esse quam famam, reor.
Festus citat e Plauto, quod in Comoediis, quae nunc extant, non legitur. *Maxima et celerrima iactura est aestimationis et famae.*

221. Ne praeter sapias, quam placet parentibus.
Plautus in Persa. *Liberi sua consilia parentum consiliis ne praeferant: hi enim et usu et benevolentia solent illos antecellere.*

222. O morte dira tristius lethi genus.
Senec. in Troad. *Facies lethi gravior letho*, ait apud eundem Oedipus. *Genus mortis ipsa interdum morte calamitosius.*

223. Optanda mors est sine metu mortis mori.
Ibidem. *Facilis mors est, vitam sine mortis sensu ponere.*

224. O triste fractis orbitas annis malum!
Idem in Hipp. *Homini confecto aetate nihil solitudine acerbius: amissis enim liberis levamen senectutis nullum habent.*

225. Occidere est vetare cupientem mori.
Idem in Theb. Translatum de illo Horatii: *Invitum qui servat, idem facit occidenti.* Qui enim retinet periturum, aliquo ipsum modo interficit.

226. O nulla longi temporis felicitas!
Sen. in Agam. *Exclamatio in statum commutabilem rerum humanarum.*

227. O fors fortuna, ut nunquam perpetuo es bona!
Terent. in Hecyr. Altera exclamatio priori similis.

228. Omnibus nobis ut res dant sese, ita magni atque humiles sumus.

Ibidem. Trochaicus. *Cum fortuna hominum animi mutantur, in secundis elati, in adversis abiecti sumus.* Sententia Homerica, quam imitati sunt Apollodorus, Archilochus, Pindarus.

229. **Otio qui nescit uti, plus habet negotii.**
Ennius apud Agellium. Trochaicus. *Otium qui male collocat, plus molestiae sibi ex ignavia asciscit.*

230. **Obsequium amicos, veritas odium parit.**
Terent. in And. *In mores hominum, qui offenduntur veritate tam verborum quam actionum: alliciuntur vero simulatione et studio falso.*

231. **Omnes sibi melius malunt esse, quam alteri.**
Ibidem. Notatur hoc dicto commune naturae vitium: *sui enim quisque studiosior, quam alieni.*

232. **Omnia prius experiri, quam armis, sapientem decet.**
Idem in Eun. *Omnia prius tentanda sunt, quam ad vim perveniatur.* Legitur eadem sententia apud Apollonium, Aristotelem, Libanium.

233. **Omnis dies velut ultimus putandus est.**
E manuscripto. *Mors homini potest momento omni accidere. Unde dies quivis summus est habendus.*

234. **Omne vitium habet patrocinium suum.**
Ex eodem. *Nihil tam pravum, quod non aliquem defensorem invenit.* (Vide Publ. Syr. v. 529.)

135. **Pluris docentis vita, quam sententia.**
Ex eodem. *Plus movent mores hominis quam oratio.*

236. **Pulcrum eminere est inter illustres viros.**
Senec. in Octav. *Inter claros viros numerari et inter eos excellere, summa laus est. Horatius: Principibus placuisse viris non ultima laus est.*

237. **Patiare potius ipse, quam facias scelus.**
Idem in Theb. *Melius est iniuriam ferre, quam inferre,* ex Socratis etiam sententia.

238. **Peiora iuvenes facile praecepta audiunt.**
Idem in Thyest. *Imperita aetas facilius paret malis consiliis* Cuius stultitiae exemplum in Rhoboamo Salomonis filio proponunt sacrae Ebraeorum literae.

239. **Pretio parata vincitur pretio fides.**

Idem in Agam. *Qui propter munera fidus est, iisdem muneribus ad perfidiam adduci facillime potest.*

240. **Pars sanitatis velle sanari fuit.**
Idem in Hipp. *Qui sanari cupit, ex parte sanitatem aliqua consecutus est.*

241. **Prona est timori semper in peius fides.**
Idem in Herc. fur. *Semper timemus peiora, etenim timor impendentis mali est.*

242. **Pacem reduci velle victori expedit.**
Ibidem. *Quia victoria omnis insolens et non diuturna, ideo etiam victor a pace non sit alienus.*

243. **Prohibere nulla ratio periturum potest.**
Idem in Hipp. *Desperatis aut contumacibus frustra adhibetur consilium: hi enim emendari, illi servari nequeunt.*

244. **Pecunia ingens generis humani bonum.**
Ex Euripide, Seneca ad Lucil. ὦ χρυσὲ, δεξίωμα κάλλιστον βροτοῖς. Omnes res bonae aut sunt pulchrae per se, ut amicitia, virtus, felicitas: aut sunt utiles propter fruendi notitiam, ut divitiae.

245. **Primum auscultare disce, si nescis loqui.**
Pomponius in Asia. *Si ad dicendum imperitus aut imparatus es, aliorum prius sermonibus aurem attentam adhibe.*

246. **Probis probari potius, quam multis decet.**
Accius ἐν τῇ ἐπὶ ναυσὶ μάχῃ. *Bonorum iudicio potius quam vulgi standum est.* Tribuitur similis sententia Pittaco Mytilenaeo.

247. **Parenti oportet potius quam amori obsequi.**
Terent. in Hecyra. *Pietas omnibus cupiditatibus est anteponenda.*

248. **Plus mereri debet, in quo virtus est.**
Varro in Eudaemonibus apud Nonium. Trochaicus imperfectus. *Maiora praemia virtute praeditis et bene meritis sunt tribuenda.*

249. **Patere quod datur, quando optata non dabunt dii.**
Caecilius in Plotio. Trochaicus. *Dabunt* antique pro dant. Docet hac sententia αὐτάρκειαν.

250. **Plurimum, qui sis, non quis habearis, interest.**
E manuscripto. Trochaicus. *Plus refert bonum aut eruditum esse, quam solum habere bonitatis aut eruditionis opinionem.*

251. **Pauci ex multis amici sunt, qui certi sient.**
Plaut. in Pseud. *Amicorum, qui praesidio in adversis sint, mira est penuria.* Pindarus: παῦροι δ' ἐν πόνῳ πιστοί: quod et Horatius transtulit.

252. **Plures amicos re secunda compares.**
Pittacus apud Auson. *Rebus laetis nunquam amici desunt.*

253. **Paucos amicos rebus adversis probes.**
Ibidem. *Rebus male cedentibus, paucorum amicorum fidem experieris.*

254. **Par pari iugator coniux, dissidet quod impar est.**
Solon apud Ausonium. Ita apud Ovidium Deianira: *Si qua voles apte nubere, nubi pari.* Idem: *Premitur magno coniuge nupta minor.*

255. **Pareto legi, quisque legem sanxeris.**
Pittacus apud eundem. *Quisquis legem fert, eandem sua protervitate ne violet.*

256. **Praeferre patriam liberis regem decet.**
Seneca in Troad. *Pluris facienda patriae salus, quam nostra aut nostrorum.*

257. **Pulcrius multo parari quam creari nobilem.**
Solonis apud Auson. *Celebrior nobilitas virtutis quam generis.*

258. **Pro peccato magno paulum supplicii satis est patri.**
Terent. in And. *Lenitas animi paterni mitiget peccata filiorum, quae non sunt enormia.*

259. **Prudentibus insitum est vitare fortuita.**
Citatur a Sidonio Apollinare. *Vir prudens nihil casui tribuit, sed ratione gubernat omnia.*

260. **Pati necesse est multa mortalem mala.**
Naevius. *Homines miseri sunt, et quia sunt homines, et quia mortales.* Unde Niobam, quae multum fleverit, in lapidem, et in diversas bestias commutatam, finxit anti-

quitas. Ita divus Hieronymus, qui hanc sententiam adducit.

261. Privata studia publicum evertunt bonum.
E manuscripto. *Quod suo quisque commodo studet, id publicae calamitatis causa est.*

262. Perit voluptas, virtus immortalis est.
Ex eodem. *Voluptates sunt temporariae, et infamiam post se relinquunt: virtus ad laudem est perpetua.*

263. Pulchrum ornatum turpes mores peius coeno collinunt.
Plaut. in Poen. Trochaicus. *Nihil lutosius, quam in corpore formoso mores vitiosi.*

264. Pecuniae imperare, non servire convenit. (Publ. Syr. v. 549.)
E manuscripto. *Pecunia uti si scias, ancilla est; si nescias, saeva domina.*

265. Pecuniam in loco negligere maximum interdum est lucrum.
Terent. in Adelph. *Lucratur saepe pecuniam, qui eam in loco scit contemnere.* Sententia Menandri et Phocylidis.

266. Peccat voluntas, etsi nullum crimen est.
E manuscripto. *Qui intra se scelus tacitum cogitat*, ut ait Iuvenalis, *facti crimen habet.*

267. Post multa virtus opera laxari solet.
Senec. in Herc. fur. *Agendo cuncta paulatim minuuntur, etiam fortitudo.*

268. Priusquam fiat, factis prohibendum est scelus.
Ennius. *Initiis malorum mature et summa vigilantia est occurrendum.*

269. Potest quid esse honestum, quod non liberum?
E manuscripto. *Nulla sine actionum libertate honestas est.*

270. Petere abstine, concedi quod nefas tibi!
Accius in Diomede. *Non sunt petenda ea, quae honeste negari possunt.*

271. Qui per virtutem peritat, non pol interit.
Plaut. in Capt. *Honestam mortem sequitur immortalis fama.*

272. **Qui alterum incusat probri, ipsum se intueri oportet.**
Idem in Truc. Trochaicus acatalectus. *Sua facta consideret, qui alterius cum probo reprehendit.*

273. **Qui ipsus se contemnit, in eo est indoles industriae.**
Idem in Trin. Trochaicus. *Modeste de se sentiens, suos mores commendat, et maiores cotidie virtute progressus facit.*

274. **Quam multa iusta iniusta fiunt moribus.**
Terent. in Heaut. *Consuetudines multos errores secum trahunt, et vitia ipsa tuentur.*

275. **Quot homines, tot sententiae: suus cuique mos.**
Idem in Phorm. *Quot hominum genera, tanta sententiarum varietas: sua autem quisque opinione maxime delectatur.*

276. **Quem saepe transit casus, aliquando invenit.**
Sen. in Herc. fur. *Etiamsi fortibus multa cedant feliciter, tamen tristi et calamitoso exitu non raro vitam ponunt.*

277. **Quae invita peccat, debet et culpae fidem.**
Idem in Agam. *Quae peccat non sua sponte, eadem coacta excusari debet.*

278. **Quicquid dolorem pascit, id nimium puta.**
Idem in Herc. Oetaeo. *Nimium est, quodcunque incrementum dolori est.*

279. **Quod non vetat lex, hoc vetat fieri pudor.**
Idem in Theb. *Multa licent legibus, a quibus tamen abhorret animus pudicus.*

280. **Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.**
Hoc dictum ita placuit Severo Imp., ut id mandaret per praeconem dici publice, et idem parietibus ac statuis inscriberet. Citat ad Sulpicium in Epistolis Paulinus.

281. **Quicquid licet, minus desiberabitur.**
Hieronimus ad Algasiam e Graeco Senario. *Ut copia parit satietatem, ita licentiam minuit praesentia.*

282. **Qui ipsus sibi sapiens prodesse non quit, nequicquam sapit.**
Ennius apud Ciceronem. Octonarius. *Inanis est sapientia, quae ipsi auctori non est utilis.*

283. **Quemcunque miserum videris, hominem scias.**
Ibidem. *Propria hominibus est miseria.*

284. **Quod saepe fieri non potest, fiat diu.**
Sed in Oed. *Diuturnitatis custos quies est. Ne festines, dummodo dures; quod non efficit celeritas, id consumat tempus.*

285. **Quod non potest, vult posse qui nimium potest.**
Sen in Hipp. *In potentibus infinita cupiditas est. Reges omnia posse volunt.*

286. **Quam varia lethi genera mortalem trahunt!**
Ibidem. *Infinitis generibus mortis humana vita subiecta est.*

287. **Quo plura possis, plura sapienter feras.**
Idem in Tro. *Quo potentior, eo sis aequior.*

288. **Qui non vetat peccare, cum possit, iubet.**
Ibidem. *Qui non coërcet malitiam, cum potest, alios ad peccandum lenitudine invitat.*

289. **Quod ratio nequiit, saepe sanavit mora.**
Ibid. in Agam. *Dolor, qui ratione non tollitur, saepe tempore exhauritur.*

290. **Quem poenitet peccasse, poenae est innocens.**
Ibid. *Poenitentia facti levat poenae gravitatem.*

291. **Quem quisque metuit, odit ac perire vult.**
Ibid. *Metus parit odium: odium excitat vindictae cupiditatem. Princeps ad benevolentiam est clementia.*

292. **Queritur peremptum nemo, quem incolumem timet.**
Idem. in Oed. *Malus custos diuturnitatis metus est. Contra benevolentia ad perpetuitatem fidelis est.*

293. **Quam quisque norit artem, in hac se exerceat.**
Ex Aristophanis Vespis Cicero. *In iis studiis versandum, ad quae edocti et quorum usum consecuti sumus.*

294. **Quod esse tacitum vis, id nulli dixeris!**
Ex eodem. *Communica cum nullo, quod non vis in vulgus emanare.*

295. **Quod bonis benefit beneficium, gratia ea gravida est bonis.**

Plaut in Capt. Trochaicus. *Viro bono memoriam beneficiorum nemo diutius retinet, et prolixius compensat.*

296. **Qui nescit uti, perdere est dignus bona.**
Sen. in Hipp. *Nulli prodest bonum aliquod, qui eius usum ignorat.*

297. **Quemcunque dederit exitum casus, feras.**
Ibid. *Quidquid malorum est, aequanimitate est vincendum.*

298. **Quae posse fieri non putes, metuas tamen.**
Idem in Oed. *Talis est vita hominum, ut omnibus casibus sit exposita, itaque tam insolitum nihil est, quod non possit homini accidere.*

299. **Quam saepe forte temere eveniunt, quae non optare audeas.**
Terent. in Phorm. *Saepe casus rem aliquam expedit, quae nec consiliis nec votis potuit expediri.*

300. **Qui nil potest sperare, desperet nihil.**
Sen. in Med. *Ipsa desperatio confidentiae causa est.*

301. **Quod in divinis rebus sumas sumptus, sapienti lucro est.**
Plaut. in Milite. Iambicus octonarius. *In rebus ad Deum et sacra pertinentibus soli sapientes liberales sunt: intelligunt enim, nullam usuram esse uberiorem.*

302. **Quem quisque odit, hunc periisse expetit.**
Ennius apud Cicer. lib. II Offic. Aptius est ad incolumitatem tuendam diligi quam timeri. Hanc sententiam transtulit in 2. Eleg. Ovidius: *Quem metuit, quisque perisse cupit;* et Seneca in Agam. ut supra dictum est.

303. **Quod factum est futile amici, nos feramus fortiter.**
Ennius in Phoenice. *Amicorum errores ferendi, non exagitandi sunt.*

304. **Quod periti sumus in vita aut usu, callemus magis.**
Accius in Diomede. *Rectius intelligimus, quod communibus rebus aut experientia sumus edocti.* Trochaicus.

305. **Rex velit honesta, nemo non eadem volet.**
Seneca in Thy. *Quales principum voluntates, talia vulgi sunt studia. Regis ad exemplum totus componitur orbis.*

306. **Regibus est ex mansuetudine certior securitas.**
E manuscripto. *Regnum stabilit non potestas, sed clementia: et reges tuti sunt non armorum terrore, sed civium amore.*

307. **Refert bonorum, exemplis puniri improbos.**
Ex eodem. *Ad bonorum commodum spectat improborum supplicium.*

308. **Rerum bonarum consuetudo est optima.**
Ex eodem. *Nihil melius quam ad res bonas assuefieri.* (Contrarium, sed alio sensu, dixit Publius Syrus v. 98. O.)

309. **Regnare nescit, odia qui nimium timet.**
Sen. in Oed. *Non est aptus imperio, qui non sustinet tolerare odia subditorum.*

310. **Regnare non vult, esse qui invisus timet.**
Idem in Theb. *Qui regnum expetit, invidiam fortiter contemnat. Nam* (ut idem poëta) *simul ista mundi conditor posuit Deus, Regnum atque odium.*

311. **Regenda est magis fervida adolescentia.**
Idem in Octav. *Nulli aetati disciplina quam adolescentiae magis necessaria.*

312. **Suus cuique mos, suus cuique ritus est.**
Ex antiquo poëta Symmachus. *Unusquisque aliquid et ingenio et moribus proprium habet.*

313. **Saepe in magistrum scelera redierunt sua.**
Seneca in Thyest. *In caput auctoris non raro culpa redundat.* et in Herc. fur. *Auctorem scelus reperit, suoque premitur exemplo nocens.*

314. **Serum est cavendi tempus in mediis malis.**
Ibidem. *Prudentia et cautione ante malum opus est.*

315. **Stulta est fides, celare, quod prodas statim.**
Idem in Troad. *Quod fatendum est cum cruciatu aut periculo, id celare stolidi hominis est.*

316. **Sequitur superbos ultor a tergo Deus.**
Idem in Herc. fur. *Nemesis, h. e. vindicta Dei, ultrix superbiae est: et sacer poëta ait: Frangit Deus omne superbum.*

317. **Si quis ab alio iratus poenas expetit, a se exigit.**
E manuscripto. *Iratus, qui se ulciscitur, in se statuit iudicium.*

318. **Sero recusat ferre, qui subiit, iugum.**
Sen in Hipp. *Qui servituti collum subiecit semel, eius onera et molestias ferat, necesse est.*

319. **Solent suprema facere securos mala.**
Idem in Oed. *Ipsa desperatio in malis extremis est securitas. Unde illa: Quem metui moritura?*

320. **Servitia ferre durum et invisum et grave.**
Idem in Troad. *Nihil magis metuunt, oderunt, fugiunt homines quam servitutem.* Unde recentior auctor ait: *Quem Iupiter odit, hunc servum fucit.*

321. **Sceleris coacti culpa in auctorem redit.**
Ibid. *Qui aliis peccandi auctor est, ipse sibi struit perniciem.*

322. **Sine me vocari pessimum, ut dives vocer.**
Euripides apud Senecam. Propter hanc sententiam omnis Atheniensis populus surrexit ad eiiciendam e theatro Euripidem. *Multi non curant aestimationem suam, modo divitias habeant.*

323. **Sat habet favitorum semper, qui recte facit.**
Plaut in Amph. *Vir bonus patrocinio nullius eget.*

324. **Spectare vitae iubeo cunctos terminum.**
De Solone Auson. *Nemo sibi polliceatur felicitatem, donec vita defunctus sit.*

325. **Spondere plurimis fuit et damno et malo.**
De Thalete idem. *Qui pro altero spondet, ei noxa praesto est.* Idem testantur Solomon et Theognis. (Ἔγγυα, πάρα δ' ἄτη, dixit Pittacus. O.)

326. **Si incolae bene sunt morati, pulcre munitum oppidum.**
Plaut. in Pers. Trochaicus. *Non moenibus firmantur urbes, sed civium moribus. Expellenda autem sunt perfidia, peculatus, avaritia, invidia, ambitio, obtrectatio, periurium, indiligentia, iniuria, scelus. Haec enim si adsint, non centuplex murus rebus servandis sat est:* ut idem inquit.

327. **Solet in periculo fieri periculum.**
Lucil. sat 29. Dulcis vocabuli ambiguitas. *Pericula faciunt experientiam.* Prima in verbo, fieri, antiquo more producitur.

328. **Scitum est, periculum ex aliis facere, tibi quod ex usu siet.**

Terent. in Heaut. Iambicus octonarius. *Ex alienis malis comparata prudentia est pulcherrima.*

329. **Sapiens bonum fert modice, fortiter malum.**

E Varrone περὶ τύχης. *Sapiens modum adhibet gaudio in rebus prosperis, moderationem dolori in adversis.*

330. **Sapiens suis fortunam fingit moribus.**

Antiqui sed ignoti poëtae: quem imitatus in Tria. Plaut. Appius in Carminibus dixit: *Fabrum esse quemque suae fortunae:* ut est apud Sallustium. *Fortuna talis est, quales hominum animi, qui eam ferunt.*

331. **Sapiens virtuti honorem praemium, haud praedam petit.**

E poëta vetusto Cicer. III. de Oratore. *Sapiens non venatur honorem, ut praedam existimet, sed recte facta honorem comitantem ut praemium amplectitur.*

332. **Saepe est etiam sub palliolo sordido sapientia.**

Caecilius apud Cicer. in 3. Tusc. Trochaicus. *Verae virtuti et sapientiae non obstat paupertas,* ut Fabricio et Curio, imperatoribus Romanis, Epicteto et Diogeni, philosophis Graecis.

333. **Satis est, quem cuique tribuit fortuna ordinem.**

Accius in Persidis. *Eo loco ac statu unusquisque contentus sit, qui illi a fortuna est attributus.*

334. **Semper remedium oblivio doloris est.**

In Evodio Ticinense legi. *Qui oblivisci doloris potest, dolori medicinam invenit.*

335. **Sapientia gubernator navim torquet, non valentia.**

Titinius in Setina apud Nonium ex 23. lib. Iliad. *Μήτι δ' αὐτε κυβερνήτης ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ Νῆα θοὴν ἰθύνει ἐρεχθομένην ἀνέμοισι.*

Gubernator consilio regit navem, non viribus. Plures res ingenio perficiuntur, quam robore.

336. **Se iudice ipso nemo nocens absolvitur.**

E poëta antiquo Macrobius I. Libr. in Somn. Scip. *Homo sibi male conscius, ut iudicis effugiat poenam, suum de se non potest vitare sententiam.*

337. **Stultus est, qui cupide cupiens cupienter cupit.**
Ennius in Phoenice apud Nonium. Trochaicus habens Ennianum παρόμοιον. *Nimia cupiditas stulti et immoderati animi indicium.*

338. **Semper adest cupido, semper abest aliquid rei.**
E poeta antiquo apud Helenium (Acronem Scholiast. Horatii) non nominato. *Avarus semper abundat et semper eget.* Horat 3. Carm. Scilicet improbae crescunt divitiae tamen curtae.

339. **Saepe ignavum fecit fortem spes et expectatio.**
Accius in Decio. Animus imbecilli additur, cum spes boni alicuius expectatur et ostenditur.

340. **Tutum quis habuit, nemo securum scelus.**
Senec. in Hipp. *Multi sceleris poenam evaserunt, conscientiam sceleris nemo unquam vitare potuit.*

341. **Tacere multis discitur vitae malis.**
Senec. in Thy. *Calamitas multis silentium indixit.*

342. **Timere reges dubia pro certis solent.**
Idem in Oed. *Reges dubia timent; ne certa experiantur. Hostes suspectos tollunt: tollere simulatores non possunt.*

343. **Torquere corpus extra naturam est suum.**
E manuscripto. *Contra naturam agit, qui in membra sua non utitur lege, sed tyrannide.*

344. **Tu quod cavere possis, stultum admittere est.**
Terent in Eunuch. *Stultitiae argumentum est, non declinare, si possis, incommodum.*

345. **Tua quod nil refert, percontari desinas.**
Idem in Hec. *Curiositas, indicium levitatis, iure reprehenditur.*

346. **Tam pauper esse nemo potest, quam natus est.**
Minucius Felix in Octavio. *Si ortum consideramus nostrum, magis nudi et pauperes nascimur, quam tota via esse possumus.*

347. **Tacere est optimum et pro viribus sapere.**
Varro in Eumenidibus. *Sermo multiplex et sapientiae immoderata sunt interdum causae malorum.*

348. **Veros fatetur, qui pavet vanos metus.**

Seneca in Oed. *Qui metuit sine causa, vero metu fatetur se non carere.*

349. Ubi animus errat, optimum est casum sequi.
Idem in Agam. *Ubi ratio non est, casui res committenda est.*

350. Vincendo didici, magna momento obrui.
Idem in Troad. *Experientia loquitur, maxima quaeque ruinae esse obnoxia.*

351. Ut est acerbum, pro benefactis cum mali messem metas!
Plaut. in Epid. *Grave est, pro beneficiis maleficio affici.*

352. Ut saepe summa ingenia in occulto latent!
Idem in Capt. *Non raro fit, ut summi viri obscuri vivant iniquitate temporum.*

353. Violenta nemo imperia continuit diu.
Senec. in Troad. *Nihil violentum diuturnum: moderata durant.*

354. Victor timere quid potest? quod non timet.
Idem in Agam. *Securitas ipsos saepe victores perdidit.*

355. Virtus vocatur prosperum ac felix scelus.
Idem in Herc. fur. *Si quid peccant potentes aut fortunati, hoc non ipsorum sceleri imputatur, sed nomine virtutis defenditur.*

356. Virtutis est domare, quae cuncti pavent.
Ibid. *Quae vulgus horret, non extimescit vir fortis.*

357. Vitam regit fortuna, non sapientia.
Theophrastus in Callisthene apud Ciceron. IV. Tusc. Simile illi: Fortuna homini plus quam consilium valet: ita enim in manuscripto Mimus ille legitur. *Optima et sapientissima consilia saepe frustratur eventus.*

358. Virtute ambire oportet, non favitoribus.
Plaut. in Amph. *Virtute potius ad honores, quam prehensatione et gratia contendendum est.*

359. Uxor contenta est, quae bona est, uno viro.
Idem in Mercat. *Uxor honesta, si mariti studiosa est: impudica citius uno oculo, ut ille ait, quam uno viro fuerit contenta.* Quae univirae apud Romanos fuerunt, corona pudicitiae donabantur.

360. **Ut sunt humana, nil est perpetuum datum.**
Idem in Cistell. *Talis est humanarum rerum conditio, ut nihil firmi habeat.*

361. **Vivas ut possis, quando non quis ut velis.**
Caecilius in Plotio, ut citat Donatus. *Praesentem rerum statum aequi consule, si optato frui nequis.*

362. **Utrumque vitium est, nulli credere et omnibus.**
E manuscripto. *Suspicio et credulitas, utraque vitiosa est.*

363. **Ubique tanti quisque, quantum habuit, fuit.**
Sen. ad Lucil. ex Euripide. Refert Horatius ad Maecenatem: *Tanti es, quantum habeas.*

364. **Victor feroces impetus primos habet.**
Sen. in Troad. *Omnis victoria insolens.*

365. **Vacare culpa maximum est solatium.**
E Ciceronis ad Marium epistola, uno verbo mutato, transcriptum. *Nulla consolatio conscientia recta est validior et melior.*

366. **Ut quisque est meritus, pretium pro factis ferat.**
Naevius in Danaë. *Pro factis bonis aut malis suum cuique constituatur aut praemium aut supplicium.*

367. **Vile nil decet sonare in maximorum laudibus.**
E quodam manuscripto, in quod erant congestae variae variorum sententiae. Trochaicus. Simile illi Horatiano: *Virtus indigno non committenda poetae. Magnorum virorum laudes non deterendae culpa ingenii,* ut idem poëta loquitur.

368. **Usquequaque sapere oportet: id erit telum acerrimum.**
Livius in Equo Troiano. Trochaicus. *In omnibus rebus praesidium maximum est sapientia.*

369. **Ubi non sis, qui fueris, vivere non est cur velis.**
Ex Hecuba Euripidis Cicero. *Vita non est expetenda, amissis pristinae et florentis fortunae ornamentis.* Verba sunt Polyxenae.

370. **Viri boni est pati, non facere iniuriam.**
E manusc. *Ferenda potius, quam inferenda iniuria est.* Supra eadem sententia e Theb. Senecae 237.

371. **Vicina saepe sunt virtutibus vitia.**

E poëta antiquo Sallust. Idem ait Horatius: *Fallit enim vitium specie virtutis:* idque etiam exemplis declarat: *plerumque modestus occupat obscuri speciem, taciturnus acerbi.*

372. **Virtus solida magis nascitur, quam fingitur.**
Versus e poëta non nominato. *Doctrina efficit, ut politiora, non ut meliora fiant ingenia.* Ita exponit Val. Maximus. Contra hanc sententiam disputant Peripatetici.

373. **Virtus hominibus persuadendo, non minis ac vi traditur.**
E poëta antiquo Cicero. Iamb. octonar. *Virtus amat doctorem, non carnificem.*

374. **Vigilandum est semper, multae insidiae sunt bonis.**
Cicero pro Plancio e poëta antiquo. *Magna cautione in vita humana opus est: et nemo maiore in periculo quam boni versantur.*

MONOSTICHA

DE MORIBUS.

Utilibus monitis prudens accommodet aurem.
Non laeta extollant animum, non tristia frangant.
Dispar vivendi ratio est, mors omnibus una.
Grande aliquid caveas timido committere cordi.
Nunquam sanantur deformis vulnera famae.
Naufragium rerum est mulier malefida marito.
Tu, si animo regeris, rex es; si corpore, servus.
Proximus esto bonis, si non potes optimus esse.
Nullus tam parcus, quin prodigus ex alieno.
Audit quod non vult, qui pergit dicere quod vult.
Non placet ille mihi, quisquis placuit sibi multum.
Iuri servitium defer, si liber haberis.
Vel bona contemni docet usus, vel mala ferri.
Ex igne ut fumus, sic fama ex crimine surgit.
Improbus officium scit poscere, reddere nescit.
Irridens miserum dubium sciat omne futurum.
Mortis imago iuvat somnus, mors ipsa timetur.
Quanto maior eris, tanto moderatior esto.

Monosticha haec incerti poëtae veteris post Pithoeum Lib. I. Epigrammatt. vett. p. 23. et Daumium inter Catonis Disticha et S. Columbani Carmina p. 123. ediderunt Burmannus in Anthol. Lat. Lib. III. N. 110. Tom. I. p. 571. et Ioann. Conr. Orellius in Carminib. sententiosis Tom. I. p. 117. — vers. 18. Apud S. Columbanum, ubi idem versus exstat, legitur: tanto tu

Alta cadunt odiis, parva extolluntur amore.
Criminis indultu secura audacia crescit.
Quemlibet ignavum facit indignatio fortem.
Divitiae trepidant, paupertas libera res est.
Haud homo culpandus, quando est in crimine casus.
Fac quae te par sit, non alter quod mereatur.
Dissimilis cunctis est vultus, vita, voluntas.
Ipsum se cruciat desaevitque invidus in se.
Semper pauperies quaestum praedivitis auget.
Magno conficitur discrimine res memoranda.
Terra omnis patria est qua nascimur et tumulamur.
Aspera perpessu fiunt incunda relatu.
Acrius appetimus nova, quam iam parta tenemus.
Labitur ex animo benefactum, iniuria durat.
Tolle mali testes, levius mala nostra feremus.
Sperne lucrum: versat mentes vesana libido.
Fraude carete, graves: ignari, cedite doctis.
Lusuri nummos, animos quoque ponere debent.
Irasci victos minime placet, optime frater.
Ludite securi, quibus aes est semper in arca.
Si quis habens nummos venies, exibis inanis.
Lusori cupido semper gravis exitus instat.
Sancta probis pax est: irasci desine victus.
Nullus ubique potest felici ludere dextra.
Iniicio furias, ego sum tribus addita quarta.
Plecte truces animos, ut vere ludere possis.
Ponite mature bellum, precor, iraque cesset.

---

cautior esto. — v. 21. Heins. ad Ovid. Epist. VI. 140. legendum censet: *Quamlibet ignavum* i. e. *Quamtumlibet.* — v. 25. Cod. Petavii: *Dissimilis cunctis vox, vultus, vita, voluptas.* — v. 26. Idem: *Ipsum se cruciat, te vindicat invidus in se.*

DE VENERE ET VINO

BASILII CARMEN.

Nec Veneris, nec tu vini capiaris amore;
  Uno namque modo vina Venusque iacent.
Ut Venus enervat vires, sic copia vini,
  Et tentat gressus, debilitatque pedes.
Multos caecus amor egit secreta fateri:
  Arcanum demens detegit ebrietas.
Bellum saepe ciet ferus exitiale Cupido,
  Saepe manus itidem Bacchus ad arma movet.
Perdidit horrendo Troiam Venus improba bello:
  At Lapithas bello perdis, Iacche, gravi.
Denique cum mentes hominum furiavit uterque,
  Et pudor, et probitas, et metus omnis abest.
Compedibus Venerem, vinclis constringe Lyaeum;
  Ne te muneribus laedat uterque suis.
Vina sitim sedent; natis Venus alma creandis
  Serviat: hos fines transiluisse nocet.

Exhibent hoc de venere et vino epigramma Pithoeus l. l. Burmann. Anthолog. lat. Lib. III. N. 85. Tom. I. p. 539. Orellius l. l. Tom. I. p. 119. — vers. 2. Pro *iacent* scribendum videtur *nocent*. — vers. 3. *copia Bacchi* Cod. Vossianus.

DE VITA TRANQUILLA.

I.

Est mihi rus parvum, foenus sine crimine parvum,
Sed facit haec nobis utraque magna quies.
Pacem animus nulla trepidus formidine servans
Non timet ignavae crimina desidiae.
Castra alios operosa vocent, sellaeque curules,
Et quicquid vana gaudia mente movet;
Pars ego sim plebis nullo conspectus honore,
Dum vivam dominus temporis ipse mihi.

II.

Ante rate e Siculo discurrent aequore pisces
Et deerit Libycis putris arena vadis;
Ante nives calidis demittent fontibus amnes,
Et Rhodanus nullas in mare ducet aquas;
Ante mari gemino semper pulsata Corinthos
Confundet fluctus pervia facta duos;
Ante feri cervis submittent colla leones,

Desumti sunt hi versus de vita tranquilla ex Burmanni Anthlog. lat. Lib. III. pag. 497. seqq. Dederunt etiam editor Collectionis carminum ethicorum excusae Parisiis 1795. typis *A.* Renouard et Orellius in Carminib. sententiosis Tom. I. p. 119. — II. vers. 7. *submittent colla* emendatio est Scaligeri, Burmanno probata. Orellius priorem lectionem servat *submittent corda*

Saevaque dediscet proelia torvus aper:
Medus pila geret, pharetras Romana iuventus,
Fulgebit nitidis India nigra comis;
Quam mihi displiceat vitae fortuna quietae,
Aut credat dubiis se mea puppis aquis.

III.

Vive, et amicitias regum fuge: panca monebas,
Maximus hic scopulus, non tamen unus erat.
Vive, et amicitias nimio splendore nitentes,
Et quidquid colitur perspicuum, fugito.
Ingentes dominos et famae nomina clarae
Illustrique graves nobilitate domos
Devita, et longe vivus fuge. Contrahe vela,
Et te litoribus cymba propinqua vehat.
In plano tua sit semper fortuna, paresque
Noveris. Ex alto magna ruina venit.
Non bene cum parvis iunguntur grandia rebus;
Stantia namque premunt, praecipitata ruunt.

IV.

Vive, et amicitias omnes fuge: verius hoc est,
Quam, regum solas effuge amicitias.
Est mea mors testis: maior me afflixit amicus,
Deseruitque minor; turba cavenda simul.
Nam quicumque pares fuerant, fugere fragorem,
Nec dum collapsam deseruere domum.
Nunc et non reges tantum fuge; vivere doctus
Uni vive tibi, nam moriere tibi.

V.

Quod tua mille domus solidas habet alta columnas,
Quod tua marmoreo ianua poste nitet,

---

leones. — III. vers. 7. Emendavit Burmannus pristinam lectionem sensu carentem: *De vita, et longe vivus cole;* eandem ta-

DE DIONYSII CATONIS DISTICHIS.

Vix ullum aliud romanarum literarum monumentum tam diversa fata atque tam varia atque adeo contraria vel iudicia vel opinionum commenta expertum est, quam haec Catonis, quae feruntur, Disticha. Inde enim ab octavo, nono post Christum saeculo per totum, quod dicitur, medium aevum per omnes ludos literarios dominabantur et quam plurimi eius aetatis scriptores his versiculis tanquam e tripode editis opera sua ornarunt: nunc fere neglecti iacent; auctorem alii optimis quibusque auctoribus adnumerant, alii plane contemnunt; alii pro christiano habent, alii pro pagano; alii Dionysium quendam Catonem esse statuunt, alii Senecam, Ausonium, alios nominant. Nos pro instituti nostri ratione gravissima tantum rationum momenta et certiora rei diiudicandae argumenta indicaturi, primum antiquiorum scriptorum de hoc opusculo testimonia, deinde eiusdem quae feruntur inscriptiones, singulos locos unde aliquid de auctoris aetate concludi potest, universam denique sententiarum et orationis conformationem dispiciemus. Plura suppeditant Fabricii Bibl. Latin. Lib. IV. cap. 1. §. 8. p. 259. Ed.

Ern. Saxii Onamast. I. p. 330. Harles. Brevior Notitia Literaturae roman. p. 697. seqq. inprimis vero Editio Dionysii Catonis ab Ottone Arntzenio adornata, ubi praeter Testimonia variorum de Dionysio Catone etiam brevior etsi non contemnenda Boxhornii, Cannegieteri satis copiosa et erudita, J. H. Withofii non magni facienda dissertationes collectae habentur.

Atque de antiquiorum scriptorum testimoniis antiquissimum est Vindiciani, quarti saeculi scriptoris, Comitis Archiatrorum in Epistola ad Imperatorem Valentinianum (in Marcelli Empirici Opp.), ubi de quodam loquens oculorum rheumate laborante: flens, inquit, et gemens illud Catonis saepe dicebat: Corporis auxilium medico comitte fideli. (Distich. II, 22.) Proxime sequitur Isidori in Libro Glossarum (p. 24. Gothofredi Auctorib. Ling. Lat.), qui sic habet: Catoni quoque dicuntur *offici perdi.* (V. Distich. IV, 42.) Addendi denique sunt Carolus Magnus vel Alcuinus in Capitular. De non adorandis imaginib. L. III. cap. 26. ubi haec leguntur: Ait enim philosophus Cato: *Somnia ne cures* etc. (Dist. II, 31.); et Joannes Sarisberiensis De Nugis Curialium Lib. VII, cap. 9. „In libello quoque, quo parvuli initiantur, ut virtutis instructio et usus teneris ebibitus animis facile nequeat aboleri . . . . ait vel Cato vel alius, nam auctor incertus est: *Multa legas facito* etc. (Dist. III, 19.). Tenendum est, apud hos quidem omnes, solum Catonis nomen laudari, neque Dionysii; deinde a Joanne Sarisberiensi auctorem distichorum incertum haberi, etsi Cannegieterus in Rescriptis Boxhornio Cap. III, pag.

375. Ed. Arntzen. eius verba ita accipienda censet, quasi non de horum distichorum, sed de unius huius, quae ab eo laudatur, sententiae, primo auctore dubitaverit.

In Codicibus varie hic libellus inscribitur. In libro vetustissimo Simeonis Bosii a Scaligero usurpato ita inscriptus est: Dionysii Catonis Disticha de moribus ad filium. Sed reliqui fere Codices atque Edd. antiquissimae nonnisi Catonis nomen ferunt, Dionysii non addunt. Codex a Goldastio inspectus auctorem ferebat Octavianum; vetus Distichorum Glossator MS. a Boxhornio adhibitus ab aliis Tullium horum versuum auctorem nominari dicit, ab aliis Joannem Clothomium. (Boxhorn Dissertatio pag. 357. Ed. Arntzen.). Inde apparet nomine Catonis iam antiquitus haec disticha insigniri; eorum autem nominum, quae insuper adduntur, magnam esse discrepantiam et fere incerta omnia. Quae quidem res eorum coniecturam confirmare videntur, qui nomine Catonis non auctorem, sed ipsam hanc sententiarum farraginem significari putant, ut, si Dionysii nomini locus relinquatur, libellus inscribendus sit: Dionysii Cato, sive Disticha De Moribus ad Filium; quae quidem est suspicio admodum probabilis Scaligeri, Erasmi, Heinsii, Barthii, Morhofii, Wassii, Brouckhousii, aliorum, V. Cannegieteri Rescripta Boxhornio. Cap. V. p. 382. et Arntzenii Ed. p. 3. Hac inscriptione auctorem, quicunque demum fuerit, versus suos commendare voluisse nobis non alienum videbitur, ubi meminerimus, veteris illius Catonis Censorii et Carmen exstitisse De moribus, et Praecepta

ad filiam, atque Varronem librum conscripsisse; qui inscribebatur Cato sive De liberis educandis. Quod si admiserimus, haud absimili modo horum versuum inscriptio immutata esset, atque in Libro Coelii Apicii De re culinaria factum esse videtur, quem nonnulli inscribendum esse censent Coelii Apicius, sive De re culinaria. Neque vero haec nominum Dionysii et Catonis coniunctio plane absona et inusitata videri debet, cum, demonstrante Cannegietero in Rescriptis Boxhornio pag. 388, apud veteres scriptores et in antiquis monumentis occurrant similes nominum conformationes, ut Dionysii Scythobrachionis (Sueton. De illustrib. Grammat. cap. 7.) Dionysii Longini, celeberrimi illius scriptoris De sublimitate, Dionysii Socratis, (Inscriptt. Gudii p. 109. N. 4.), Lucretii Catonis (Reines. Inscriptt. Class. XVII. N. 77.) Popedii Catonis (Gruter. Thesaur. pag. 931. N. 3.), aliorum.

De aetate auctoris Distichorum praeter Vindiciani testimonium supra laudatum, ex nonnullis libelli locis indicium capi potest. Omissis iis locis, qui non sunt tam arguti, ut certius aliquid inde colligi possit, Cannegieterum auctorem sequentibus inprimis nobis respiciendum videtur Distich. III, 13. (*Uxorem fuge ne ducas sub nomine dotis, Ne retinere velis, si coeperit esse molesta.*), unde apparet auctorem Constantini Magni saeculo esse superiorem. Scriptum enim hoc Distichum eo tempore esse oportet, quo in imperio romano et legibus eius licuit, uxorem molestam exigere sine ullo incommodo, nisi si quod ex reddenda dote adferebatur, *cuius* usum fructum percipiebat maritus. Hoc

autem nonnisi ad Constantini aetatem valuit, qui quidem huic dotis reddendae incommodo etiam hanc poenam addidit, ut quicunque sine iusta causa uxorem sibi molestam repudiasset, coelibatum subiret perpetuum. V. Cod. Theodos. De Repudiis L. 1. Eodem, ut Cannegietero videtur, nos ducit Distich. IV, 47. dummodo ex satis probabili Scriverii coniectura legamus *amicae* pro *amici*. (*Quum tibi sit coniux, ne res et fama laboret, Vitandum ducas inimicum nomen amicae*). Quod nomen amicae dum pro concubina accipit Cannegieterus, concludit auctorem ei assignandum esse aetati, qua concubinatus maritorum etsi pudore non caruit, extra legum tamen vincula fuit, quam quidem licentiam primus Constantinus Magnus sustulit. L. un. Cod. De Concubinis. Neque minus de hac quaestione disceptatum est, quam religionem professus sit Distichorum moralium auctor. Christianum eum fuisse Boxhornius omni opera contendit; sed ex locis modo laudatis, ut ex Distich. IV, 38. et 14. Cannegieterus satis certis rationibus veterum Romanorum patriis eum religionibus addictum fuisse demonstrat.

De Distichorum pretio et virtutibus non dubito hodie plerosque secus sentire, quam olim Ios. Scaliger, Erasmus Roterodamus, alii eius aetatis viri a literarum laudibus conspicui iudicarunt, qui laudabili sane errore prae gravitate et utilitate argumenti, tractationis vitia aut non vidisse aut ignovisse videntur. Nam ut Boxhornii hos versus nimis deprimentis accusatio acerbior sit, neque calumniis careat, tamen praeter-

quam quod praefationes singulis libris praemissae maximam partem insulsae sunt, in Distichis ipsis admodum pauca habentur a sententiarum vi, acumine, novitate commendanda, contra plurima ieiuna, languida, insipida. Sermo sic satis latinus est, sed haud uno loco aut tautologiis distractus, aut ita conformatus ut satis appareat, auctorem nimium quantum desudasse ut versiculos suos utcunque concluderet. Qui libelli patrocinium susceperunt, ut Cannegieterus et Arntzenius, ita clienti suo opitulantur, ut praefationes et nonnulla disticha spuria et male intrusa declarent, alia aut interpretatione lenire aut criticorum artificiorum commentis corrigere studeant. Ita quidem insigniores quosdam naevos tollunt, sed universa quasi oris lineamenta et habitum emendare non possunt. Sententiae breves Distichis praemissae Distichorum quasi lemmata esse videntur, et nonnullae antiquiorem aetatem, quam Disticha redolent.

EXPLICATIO NOTARUM

QUIBUS CODICES ET EDITIONES IN DELECTU VARIORUM LECTIONUM SIGNIFICANTUR.

A. CODICES.

1. **Bos.** ..... Simeonis Bosii Codex vetustissimus Scaligero usurpatus.
2. **Coll. Voss.** .... Collatio Vossii.
3. **Membr. Voss** .... Codex membranaceus Vossii.
4. **Leid.** 1. 2. 3. Codices Bibliothecae Lugduno-Batavae, primus, secundus, tertius.
5. **Turic.** .... Codex Turicensis ab Hagenbuchio collatus.
6. **Vet. chart.** ..... Vetus Codex chartaceus.
7. **Vet. Reg.** ..... Veterrimus Cod. Reginae.

N. 4. Arntzenius contulit; N. 2. 3. 6. 7. a Siegeberto Havercampio collatos usurpavit.

B. EDITIONES.

Arntz. ..... Ed. Arntzenii. Amstelaedami 1754. 8.
August. ..... Augustae Vindelicorum comment. instructa a Ph. de Pergamo. 1475.
Boill. ..... impressa apud Martin. Boillon. 1520.

Chouet. ..... Edit. apud I. Chouet typis descripta.
Cord. ..... Matur. Corderii. 1559.
Cruc. ..... Ed. cum interpretatione Crucii et Scholiis Erasmi.
Daum. ..... Daumii. Cygneae. 1672.
Erasm. ..... Erasmi Roterod. Argentorati. 1515.
Euchar. ..... Eucharii.
Flor. ..... Florentina.
Gryph. ..... Ed. Gryphii. 1533..
Paris. ..... Parisina. (apud R. Stephanum 1577. 8.)
Pulm. ..... Pulmani cum Ausonio. Antverp. 1548.
Scriver. ..... Scriverii. Amstelaedam. 1644.
Wach .... Wachii.
Planud. ..... Interpretatio graeca Planudis.

DIONYSII CATONIS
DISTICHORUM
DE MORIBUS
AD FILIUM
LIBER. I.

PRAEFATIO.

Quum animadverterem, quam plurimos homines errare graviter in via morum, succurrendum et consulendum opinioni eorum fore existimavi, maxime ut gloriose viverent, et honorem contingerent. Nunc te, Fili carissime, docebo, quo pacto mores animi tui componas. Igitur mea praecepta ita legito, ut intelligas: legere enim et non intelligere negligere est.

Titulum huius libelli, qualem hic exhibemus, dedit Scaliger fide codicis vetustissimi Simeonis Bosii; eumque plurimae edd. prae se ferunt. Sed cod. Leid. 1. *Incipit Epistola Catonis;* Leid. 2. *Incipiunt libri Catonis Philosophi.* Ed. August. *Catonis Romani sententiae morales distichae.* Euchar. *Catonis Disticha moralia.* Paris: *Disticha moralia titulo Catonis inscripta.* Florent. *Catonis Carmina.* Scriver. *Cato sive de Moribus Disticha.* — Praefat. *Cum adverterem* Collat. Hagenbuch. — *fore* omittunt edd. Paris. et Florent. — *monebo* pro *docebo* Collat. Voss. et Leid. 2. — Edd. August. Paris. Florent. aliae *mores animi tui.* — *intellegere* Leid. 1. 2. Collat. Hagenb. — *neglegere* Codd. Leidd. *nec legere* Coll. Hagenb. — In sententiarum brevium, quae praefationem excipiunt, ordine codices et editiones admodum variant. Cod. Turic. Hagenb. eas una serie coniunctas

BREVES SENTENTIAE.

I. Deo supplica.
II. Parentes ama.
III. Cognatos cole.
IV. Magistratum metue,
V. Datum serva.
VI. Foro pare.
VII. Cum bonis ambula.
VIII. Antequam voceris ad consilium, ne accesseris.
IX. Mundus esto.
X. Saluta libenter.
XI. Maiori cede.
XII. Minori parce.
XIII. Rem tuam custodi.
XIV. Verecundiam serva.
XV. Diligentiam adhibe.
XVI. Libros lege.
XVII. Quae legeris, memento.
XVIII. Familiam cura.
XIX. Blandus esto.
XX. Irasci ab re noli.
XXI. Neminem irriseris,
XXII. Mutuum dato.
XXIII. Cui des videto.
XXIV. In iudicium adesto.
XXV. Ad praetorium stato,
XXVI. Convivare raro.

---

axhibet. — Sententia V. deest in cod. Turic. — VI, *foro para* Leidd. Turic. *foro te para* Edd. August. Erasm. aliae, idque Planudes vertit. — IX abest a Leid. 1, et proxime sequens X a Turic. — XI, *Maiori concede* Leidd. Collat. Voss. Turic. — XII. deest in Leidensi utroque et Turic. — XV. Non comparet in Leid. 2. et Turic. qui quidem et sequentem sententiam omittit. — XX. Ed. Boill. aliae *abs re*. — XXI. Cod. Leid. 1. Vossian. multaeque edd. *Miserum ne irriseris*. Cod. Turic. *neminem riseris*. — XXIV. Sic Leid. 2. et Collat. Vossian. *In iudi-*

XXVII. Quod satis est dormi.
XXVIII. Iusiurandum serva.
XXIX. Vino te tempera.
XXX. Pugna pro patria.
XXXI. Nihil temere credideris.
XXXII. Tu te consule.
XXXIII. Meretricem fuge.
XXXIV. Literas disce.
XXXV. Nihil mentire.
XXXVI. Bonis benefacito.
XXXVII. Maledicus ne esto.
XXXVIII. Existimationem retine.
XXXIX. Aequum iudica.
XL. Parentes patientia vince.
XLI. Beneficii accepti memor esto.
XLII. Miserum noli irridere.
XLIII. Consultus esto.
XLIV. Utere virtute.
XLV. Iracundiam tempera.
XLVI. Trocho lude.
XLVII. Aleam fuge.
XXVIII. Nihil arbitrio virium feceris.
XLIX. Minorem ne contempseris.
L. Aliena concupiscere noli.
LI. Coniugem ama.

---

cio adesto Leid. 1. et Turic. *Iudicio adesto* Paris. Euchar. aliae edd. quam plurimae. — XXIX. *Vino tempera* Leid. 1. Turic. Plane abest sententia a Leid. 2. — XXXII. *Tute consule* Leidd. 1. et 2. *Tuto* Ed. August. Paris. aliae. *Tu te*, ut duae sint voces, Cod. Voss. et Turic. — XXXIII. Omisit cod. Turic. — ut nec minus XXXIV. — XXXVI. *Bono benefacito* Leid. 2. et Turic. — XLII. *ridere* pro *irridere* Leid. 2. et Turic. *miserum ne contempseris* Ed. Chouet. — XLIII. Non habet cod. Turic. XLVI. cum proxime sequente sententia coniunctam dedimus sensu postulante et auctoribus Pulmanno atque Scriverio. *Aleam* Leidd. et Turic. indeque Arntzenius; sed plurimae edd. *Aleas*. XLVIII. *Nihil arbitrii virium feceris* Leid. 2. Vossiam Turic. *ex arbitrio vir.* Ed. Pith. August. aliae. — XLIX. *Minorem*

LII Liberos erudi.
LIII. Patere legem, quam ipse tuleris.
LIV. Pauca in convivio loquere.
LV. Illud stude agere, quod iustum est.
LVI. Libenter amorem ferto.

* * *

Dist. I.

Si Deus est animus, nobis ut carmina dicunt,
Hic tibi praecipue sit pura mente colendus.

II.

Plus vigila semper, nec somno deditus esto;
Nam diuturna quies vitiis alimenta ministrat.

II.

Virtutem primam esse puta, compescere linguam:
Proximus ille Deo est, qui scit ratione tacere.

IV.

Sperne repugnando tibi tu contrarius esse:
Conveniet nulli, qui secum dissidet ipse.

V.

Si vitam inspicias, hominum si denique mores;
Quum culpant alios, nemo sine crimine vivit.

VI.

Quae nocitura tenes, quamvis sint cara, relinque:
Utilitas opibus praeponi tempore debet.

---

non contemseris Cod. Turic. — LV. abest. a Cod. Turic. — LVI. Arntzen. coniicit *referto* pro *ferto*.

Lib. I. Distich. V. v. 2. *culpent* Cod. vet. chart. Edd. August. Erasm. Pulm. aliae. *culpant* Codd. Leidd. Voss. Turic.

VII.

Constans et lenis, ut res expostulat, esto:
Temporibus mores sapiens sine crimine mutat.

VIII.

Nil temere uxori de servis crede querenti:
Saepe etenim mulier, quem coniux diligit, odit.

IX.

Quum moneas aliquem, nec se velit ille moneri;
Si tibi sit carus, noli desistere coeptis.

X.

Contra verbosos noli contendere verbis:
Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis.

XI.

Dilige sic alios, ut sis tibi carus amicus:
Sic bonus esto bonis, ne te mala damna sequantur.

XII.

Rumorem fuge, ne incipias novus auctor haberi;
Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.

XIII.

Spem tibi promissi certam promittere noli:
Rara fides ideo est, quia multi multa loquuntur.

---

culpes Ed. Pith. — VII, 1. Ed. Wach. contra codd. et veterum edd. fidem: *ceu res expostulat.* — VIII, 2. *coniunx* Leid. 3. et plures edd. antiquae. — IX, 1. *Quando mones* Scaliger quosdam codd. ferre dicit, eademque lectio est ed. Scriver. — X, 2. *animis* Leidd. 1. et 2. Turic. — XII, 1. *Rumorem* Arntzen. e tribus suis codd. Pleraeque ante eum edd. *Rumores.* — XIII, 1. Longe plurimae edd. *Rem tibi promissam certo promittere noli.* Cod. Leid. 3. Vet. Reg. et Chart. *Rem tibi promissam certam promittere noli.* Ed. Pith. Scalig. Arntzen. *Spem tibi promissi certam promittere noli.* Leid. 1. Membran. Vossii, Turic. *Spem*

XIV.

Quum te aliquis laudat, iudex tuus esse memento
Plus aliis de te, quam tu tibi, credere noli.

XV.

Officium alterius multis narrare memento;
Atque, aliis quum tu benefeceris ipse, sileto.

XVI.

Multorum quum facta senex et dicta recenses,
Fac tibi succurrant, iuvenis quae feceris ipse.

XVII.

Ne cures, si quis tacito sermone loquatur:
Conscius ipse sibi de se putat omnia dici.

XVIII.

Quum fueris felix, quae sunt adversa caveto;
Non eodem cursu respondent ultima primis.

XIX.

Quum dubia et fragilis sit nobis vita tributa,
In mortem alterius spem tu tibi ponere noli.

XX.

Exignum munus quum dat tibi pauper amicus,
Accipito placide, plene et laudare memento.

XXI.

Infantem nudum quum te Natura crearit,
Paupertatis onus patienter ferre memento.

---

tibi promissam certam prom. nol. — XV, 2. Ed. Florent. *aliis quantum benefeceris ipse sileto.* — XVI, 1. Almelo teste Arntzenio, coniecit *reprendes* pro *recenses.* — XIX, *mortem* Codd. Vossii, Leid. 2. et 3. indeque Arntzenius, qu

XXII.

Ne timeas illam, quae vitae est ultima finis:
Qui mortem metuit, quod vivit, perdit id ipsum.

XXIII.

Si tibi pro meritis nemo respondet amicus,
Incusare Deum noli; sed te ipse coërce.

XXIV.

Ne tibi quid desit, quaesitis utere parce:
Utque, quod est, serves, semper tibi deese putato.

XXV.

Quod praestare potes, ne bis promiseris ulli;
Ne sis ventosus, dum vis bonus ipse videri.

XXVI.

Qui simulat verbis, nec corde est fidus amicus:
Tu quoque fac simules, sic ars deluditur arte.

XXVII.

Noli homines blando nimium sermone probare;
Fistula dulce canit, volucrem dum decipit auceps.

XXVIII.

Quum tibi sint nati, nec opes, tunc artibus illos
Instrue, quo possint inopem defendere vitam.

XXIX.

Quod vile est carum, quod carum vile putato:
Sic tibi nec cupidus, nec avarus nosceris ulli.

Alii *in morte*. — XXII, 2. *dum vivit* Cod. vetus chartac. et Leid. 3, *perdidit ipsum* Vetus chart. et Coll. Voss. — XXVI, 1. *Qui simulat* omnes Cod. Sed Scriverius *Quum simulat*. — XXIX, 1. Plurimae edd. *quod carum est;* expunxit Arntzenius.

XXX.

Quae culpare soles, ea tu ne feceris ipse:
Turpe est doctori, quum culpa redarguit ipsum.

XXXI.

Quod iustum est petito, vel quod videatur honestum;
Nam stultum est petere, quod possit iure negari.

XXXII.

Ignotum tibi tu noli praeponere notis:
Cognita iudicio constant, incognita casu.

XXXIII.

Quum dubia in certis versetur vita periclis,
Pro lucro tibi pone diem, quocunque laboras.

XXXIV.

Vincere quum possis, interdum cede sodali;
Obsequio quoniam dulces retinentur amici.

XXXV.

Ne dubites, quum magna petis, impendere parva;
His etenim rebus coniungit Gratia caros.

XXXVI.

Litem inferre cave, cum quo tibi gratia iuncta est;
Ira odium generat, concordia nutrit amorem.

---

verbum est secutus Codd. Leidd. 1. 2. Turic. alios. — XXXI, 2. *petere id, quod* multae edd. Sed omittunt *id* Codd. Leidd. 2. 3. Membranac. Vossii, Tur. Vet. Regin. atque etiam veteres aliquot edd. ut August. Pulm. Erasm. — XXXIII, 1. *in certis* duobus vocabulis Edd. August. Erasm. aliae aliquot inter quas Arntzen.; reliquae cum codd. *incertis* coniuncte. — Ibid. v. 2. *quocunque laboras* Leid. 1. Membran. Voss. Scriver. Arntzen. Reliqui *quicunque*. — XXXIV, 2. Pro *retinentur* ed. Euchar. *vinciuntur*; Cod. Leid. 2. Ed. Gryph. aliae *vinciuntur*. — XXXV, 1. *Ne dubita* Collat. Voss. — Ibid. *petas* Leid. 1. 3. Vet. chartac. et multae Edd. nec tamen minor numerus Codd. *petis*. Membranac.

XXXVII.

Servorum culpa quum te dolor urguet in iram,
Ipse tibi moderare, tuis ut parcere possis.

XXXVIII.

Quem superare potes, interdum vince ferendo;
Maxima enim morum semper patientia virtus.

XXXIX.

Conserva potius, quae sunt iam parta labore:
Quum labor in damno est, crescit mortalis egestas.

XL.

Dapsilis interdum notis, et carus amicis,
Quum fueris felix, semper tibi proximus esto.

Voss. *petes.* — XXXVII, 1. *Servorum ob culpam* plures Edd. vett. *Servorum culpa* Leid. 1. — Ibid. *in iram* praefert Leid. 2. et 3. Vet. chartac. Membran. Voss. cum plurimis Edd. antiquioribus; sed quaedam Edd. iuniores *in iras.* — XXXIX. Barthius ita interpungendum censet: *Conserva potius quae sunt iam parta; labore quum labor in damno est, crescit mortalis egestas.* — XL, 1. In Cod. Tur. vox *carus* rasuris aliquantum oblitterata est; videtur ibidem fuisse scriptum *certus amicis.* — 2. Scaliger coniicit: *Quum fueris dando, semper tibi* cet.

DIONYSII CATONIS

DISTICHORUM

DE MORIBUS

AD FILIUM

LIBER. II.

PRAEFATIO.

Telluris si forte velis cognoscere cultus,
Virgilium legito. Quodsi mage nosse laboras
Herbarum vires, Macer tibi carmine dicet,
Corporis ut cunctos possis depellere morbos.
Si Romana cupis et Punica noscere bella,
Lucanum quaeras, qui Martis proelia dixit.
Si quid amare libet, vel discere amare legendo,
Nasonem petito. Sin autem cura tibi haec est,
Ut sapiens vivas, audi, quae discere possis,
Per quae semotum vitiis deducitur aevum.
Ergo ades: et quae sit sapientia, disce legendo.

Praefat. vers. 3. *has tibi* Cod. Leid. 3. et Collat. Voss. Reliqui omnes Codd. et vett. Edd. omittunt *has*. — vers. 4. in Ed. Pithoeana primum additur; omnes Codd. et vett. Edd. non agnoscunt. — vers. 5. *punica* Codd. et vett. Edd. habent; posteriores quaedam, ut Scriver. Cord. aliae *civica noscere bella*. Barthius suspicatur post hunc versum excidisse, quae ad Silium, Naevium, Enniumve referenda fuerint. — vers. 7. *Si quid* omnes fere Codd. et antiquissimae Edd. Alii *Si quis*. — vers. 9. *Audi quae* omnes servant Codd. sed plures Edd. vett. ut Lips. Basil. aliae *audi quo*. — 10. vers. *deducitur* omnes Codd. Plures

Dist. I.

Si potes, ignotis etiam prodesse memento:
Utilius regno est, meritis acquirere amicos.

II.

Mitte arcana Dei, coelumque inquirere quid sit:
Quum sis mortalis, quae sunt mortalia, cura.

III.

Linque metum leti; nam stultum est tempore in omni,
Dum mortem metuis, amittere gaudia vitae.

IV.

Iratus de re incerta contendere noli:
Impedit ira animum, ne possit cernere verum.

V.

Fac sumptum propere, quum res desiderat ipsa:
Dandum etenim est aliquid, quum tempus postulat aut res.

VI.

Quod nimium est fugito, parvo gaudere memento:
Tuta mage est puppis, modico quae flumine fertur.

VII.

Quod pudet socios, prudens celare memento;
Ne plures culpent id, quod tibi displicet uni.

VIII.

Nolo putes, pravos homines peccata lucrari:
Temporibus peccata latent, sed tempore parent.

Edd. vett. *traducitur*. — Distich. III; 2. *amittis* Cod. vet. chart. Edd. August. Euchar. Pulm. aliae; *amittas* Cod. membran. Voss. Reliqui *amittere*. — IV, 2. *ne possis* Leid. 2. Coll. Voss. et Cod. Turic. — V, 1. Barth. et Almeloven. coniiciunt: *Fac sumtum, propere cum res desiderat, ipsi*. — VII, 1. Plurimae Edd. etiam Arntzen. non post *socios*, sed post *pudeat*

IX.

Corporis exigui vires contemnere noli:
Consilio pollet, cui vim natura negavit.

X.

Cui scieris non esse parem te, tempore cede:
Victorem a victo superari saepe videmus.

XI.

Adversus notum noli contendere verbis:
Lis minimis verbis interdum maxima crescit.

XII.

Quid Deus intendat, noli perquirere sorte:
Quid statuat de te, sine te deliberat ipse.

XIII.

Invidiam nimio cultu vitare memento:
Quae si non laedit, tamen hanc sufferre molestum est.

XIV.

Esto animo forti, quum sis damnatus inique:
Nemo diu gaudet, qui iudice vincit iniquo.

XV.

Litis praeteritae noli maledicta referre:
Post inimicitias iram meminisse, malorum est.

XVI.

Nec te collaudes, nec te culpaveris ipse:
Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis.

XVII.

Utere quaesitis modice: quum sumptus abundat,
Labitur exiguo, quod partum est tempore longo.

---

incidunt. — XII, 2. *deliberat ille* Leid. 2. et Turic. — XVII, 2. Plures Edd. ita distingunt: *Utere quaesitis modice, quum sum-*

XVIII.

Insipiens esto, quum tempus postulat aut res:
Stultitiam simulare loco prudentia summa est.

XIX.

Luxuriam fugito, simul et vitare memento
Crimen avaritiae; nam sunt contraria famae.

XX.

Noli tu quaedam referenti credere semper:
Exigua est tribuenda fides, quia multa loquuntur.

XXI.

Quae potus peccas, ignoscere tu tibi noli;
Nam crimen nullum vini est, sed culpa bibentis.

XXII.

Consilium arcanum tacito committe sodali:
Corporis auxilium medico committe fideli.

XXIII.

Noli successus indignos ferre moleste:
Indulget fortuna malis, ut laedere possit.

XXIV.

Prospice, qui veniant, hos casus esse ferendos;
Nam levius laedit, quicquid praevidimus ante.

XXV.

Rebus in adversis animum summittere noli;
Spem retine: spes una hominem nec morte relinquit.

---

tus abundat: etc. — XX, 2. *Exigua iis trib. fid. qui multa loquuntur.* Cod. Leid. 1. Edd. Erasm. Gryph. aliae; *exigua his* etc. Ed. Scaliger. Wach. *exigua est* etc. Codd. Leidd. 2. 3. Vet. chart. alii. Deinde pro *qui* legitur *quia* in Cod. Vet. chart. et Membran. Voss. eandemque lectionem sequitur Arntzen. — XXI, 1. *Quod potu peccas* Cod. vet. Reg. Vet. chart. Leid. 3. Turic. Edd. August. Tremon. Euchar. aliae. — XXIV, 2. pro-

XXVI.

Rem, tibi quam nosces aptam, dimittere noli:
Fronte capillata, post est occasio calva.

XXVII.

Quod sequitur specta; quodque inminet ante videto:
Illum imitare Deum, partem qui spectat utramque.

XXVIII.

Fortior ut valeas, interdum parcior esto:
Pauca voluptati debentur, plura saluti.

XXIX.

Iudicium populi nunquam contemseris unus,
Ne nulli placeas, dum vis contemnere multos.

XXX.

Sit tibi praecipue, quod primum est, cura salutis:
Tempora ne culpes, quum sis tibi causa doloris.

XXXI.

Somnia ne cures; nam mens humana quod optans,
Dum vigilat, sperat, per somnum cernit id ipsum.

---

vidimus Cod. veterr. Regin. — XXVI, 2. *post haec occasio* Codd. Leid. 3. Coll. Voss. alii, pluresque Edd. ut Boill. Erasm. aliae. *Fronte capillata est, sed post Occasio calva.* Ed. Chouet. Sanctius (Minerva Lic. IV. p. 625.) legendum coniicit: *fronte capillata, postica* (sc. parte) *Occasio calva;* Arntzen. poëtam scripsisse suspicatur: *ante capillata, post est* etc. — XXX, 2. *ne culpes* Cod. Leid. 1. *sit* pro *sis* Leid. 2. Coll. Voss. et Cod. Turic. — XXXI, 1. *optans* emendatio est Arntzenii. Codd. enim omnes: *optat.* Nonnullae Edd. ut Erasmi, Gryph. aliae ferunt: *nam mens humana, quod optat, Dum vigilat, sperans* etc.

DIONYSII CATONIS

DISTICHORUM

DE MORIBUS

AD FILIUM

LIBER. III.

PRAEFATIO.

Hoc quicunque velis carmen cognoscere Lector,
Quum praecepta ferat, quae sunt gratissima vitae,
Commoda multa feres. Sin autem spreveris illud,
Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.

Dist. I.

Instrue praeceptis animum, nec discere cesses;
Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago.

II.

(Fortunae donis semper parere memento:
Non opibus bona fama datur, sed moribus ipsis.)

Praefat. vers. 1. *voles* pro *velis* Codd. Leid. 2. Collat. Voss. et Veterr. Reg. — Dist. 1. in omnibus Codd. et vett. Edd. cum antecedentibus versibus continuatum praefationem absolvit. Primus inde seiunxit Scaliger. — II. Abest hoc distichum a Codd. Leid. 1. 2. Coll. Voss. et Cod. Tur. et a plurimis Edd. vett. ut Lipsiens. Basil. Erasm. Pulm. aliis, neque expressit Planudes graecus interpres. Bini versus contrarias sententias continent, ut copulari nequeant. Scaliger pro *semper* legendum cen

III.

Quum recte vivas, ne cures verba malorum:
Arbitrii non est nostri, quid quisque loquatur.

IV.

Productus testis, salvo tamen ante pudore,
Quantumcunque potes, celato crimen amici.

V.

Sermones blandos blaesosque cavere memento.
Simplicitas veri fama est, fraus ficta loquentis.

VI.

Segnitiem fugito, quae vitae ignavia fertur:
Nam quum animus languet, consumit inertia corpus.

VII.

Interpone tuis interdum gaudia curis,
Ut possis animo quemvis sufferre laborem.

VIII.

Alterius dictum aut factum ne carpseris unquam,
Exemplo simili ne te derideat alter.

IX.

Quod tibi sors dederit tabulis suprema notato:
Augendo serva, ne sis, quem fama loquatur.

X.

Quum tibi divitiae superant in fine senectae,
Munificus facito vivas, non parcus amicis.

---

aut raro aut *parce.* — III, 1. *vives* Leid. 2. Coll. Voss. Vet. Reg. — V, 2. *fama* omnes Codd. habent ab Arntzenio adhibiti, et aliquot Edd. vett. ut Pithoeana, Lips. Ascens.; complures vero *sana*, sine commodo sensu. Barthius coni. *Simplicitas veri forma est* etc. Arntzenius legendum suspicatur: *Simplicitas vera est fantis, fraus ficta loquentis.* — VIII, 1. *factum ac dictum*

XI.

Utile consilium dominus ne despice servi:
Nullius sensum, si prodest, tempseris unquam.

XII.

Rebus et in censu si non est, quod fuit ante,
Fac vivas contentus eo, quod tempora praebent.

XIII.

Uxorem fuge ne ducas sub nomine dotis,
Ne retinere velis, si coeperit esse molesta.

XIV.

Multorum disce exemplo, quae facta sequaris,
Quae fugias. Vita est nobis aliena magistra.

XV.

Quod potes, id tenta, operis ne pondere pressus
Succumbat labor, et frustra tentata relinquas.

XVI.

Quod nosti haud recte factum, nolito tacere,
Ne videare malos imitari velle tacendo.

XVII.

Iudicis auxilium sub iniqua lege rogato:
Ipsae etiam leges cupiunt, ut iure regantur.

Cod. Turic. — XI, 1. *non despice* Cod. vet. chart. et Leid. 3. — XIII, 2. *Ne solus* Cod. Leid. 2. indeque Arntzenius; reliqu Codd. et longe plurimae Edd. *Nec retinere* etc. — XIV, 1i *exemplis* Cod. Turic. — XV, 1. *tenta* Arntzen. dedit, synaloe-pha, ut optimi interdum poëtae solent, neglecta, auctoritate Codd. Leid. 2. Membran. Voss. Veterr. reg. et Turic. Sed Edd. priores *tentes*. — XVI, 1. Cod. Tur. *Quod nosti factum non recte noli silere;* plures alii Codd. et Edd. *silere* ferunt pro *tacere*. — XVII, 1. Leid. 1. *sub iniquo teste rogato*. — XVIII, 1. *patienter ferre memento* Arntz. e maxima Codd. et vett. Edd. parte in textum reduxit. Multae Edd. *patienter per*

XVIII.

Quod merito pateris, patienter ferre memento:
Quumque reus tibi sis, ipsum te iudice damna.

XIX.

Multa legas facito: perlectis, neglige multa;
Nam miranda canunt, sed non credenda, Poëtae.

XX.

Inter convivas fac sis sermone modestus,
Ne dicare loquax, dum vis urbanus haberi.

XXI.

Coniugis iratae noli tu verba timere;
Nam struit insidias lacrimis, quum femina plorat.

XXII.

Utere quaesitis, sed ne videaris abuti:
Qui sua consumunt, quum deest, aliena sequuntur.

XXIII.

Fac tibi proponas, mortem non esse timendam:
Quae bona si non est, finis tamen illa malorum est.

XXIV.

Uxoris linguam, si frugi est, ferre memento;
Namque malum est non velle pati, nec posse tacere.

---

fcr id ipsum. — XIX, 1. *neglige* Vetus Schol. a Daumio laudatus et Scriverius e Codd. ut videtur, indeque Arntzen. Vulgo: *perlectis perlege multa.* Erasmus coniecerat *perline multa,* Barthius *elige multa.* — XXI, 1. *nolito timere* Erasm. legendum censet, et sic ferunt Edd. Chouet. Cord. aliae. Cannegieter. coniicit: *noli lamenta timere* — 2. Ed. Florent. *Instruit insidias* pro *Nam struit.* Leid. 3. et multae Edd. *dum* pro *quum.* — XXIV. 2. *nil velle* pro *non velle* Cod. vet. chart. et Membr. Voss. quos sequuntur Edd. August. Pulm. Erasm. aliae. Leid. 3.

XXV.

Aequa diligito caros pietate parentes;
Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.

Qamque malum est nec velle pati nec posse tacere. — XXV, 1. *Aequa diligito caros* etc. lectio est Codd. duorum, Vet. chart. et Membran. Voss. eademque Ed. Pithoeanae, aliarum quae hanc sequuntur, Scatigero probata. Plurimae olim Edd. *Dilige non aegra caros pietate parentes*, ubi Erasmus *non aegra* explicat *non coacta, neque gravatim.* Arntzenius e Cod. Leid. 3. dedit: *Dilige non aequa* etc. hoc sensu, ut sit: tribue plus patri, quam matri, sed ita, ut matrem non offendas.

DIONYSII CATONIS

DISTICHORUM

DE MORIBUS

AD FILIUM

LIBER. IV.

PRAEFATIO.

Securam quicunque cupis perducere vitam,
Nec vitiis haerere animum, quae moribus obsunt,
Haec praecepta tibi semper relegenda memento:
Invenies aliquid, quo te nitare magistro.

Dist. I.

Despice divitias, si vis animo esse beatus:
Quas qui suspiciunt, mendicant semper avari.

Praefat. vers. 1. *deducere vitam* Cod. Vet. Reg. Membr. Voss. et Leid. 3. *traducere* Edd. August. Pulm. Erasm. aliis. — vers. 2. Arntzen. e. Codd. Leid. 2. Collet. Voss. et Veterr. Reg. dedit: *Nec vitiis haerere animos, qui moribus obsunt.* Nos reposuimus *animum*, quod longe plurimae Edd. ferunt, et *quae* pro *qui* e Cod. Leid. 1. et Turic. in quo quidem secunda manus hanc emendationem addidit. — vers. 4. Vulgata haec lectio etiam tribus Arntzenii Codd. firmatur. Sed Leid. 2. 3. Membr. Voss. et Turic. *quod te vitare magistro*; eandemque lectionem plures Edd. vett. sequuntur, ut Lips. Colon. Ascens. Branti, in qua quidem *magistro* accipiendum est pro *doceo*. Cf. Daum. ad h. l. Aliae antiquae Edd. ut August. Paris. Erasm. exhibent: *in quo te utare magistro*. Ed. Pulm. in marg. addidit: *quo tu nitare magistro*. Ed. Scriver. *quo vitae utare magistro*. —

II.

Commoda naturae nullo tibi tempore deerunt,
Si fueris contentus eo, quod postulat usus.

III.

Quum sis incautus, nec rem ratione gubernes,
Noli fortunam, quae non est, dicere caecam.

IV.

Dilige denarî, sed parce dilige, formam:
Quem nemo sanctus nec honestus captat ab aere.

V.

Quum fueris locuples, corpus curare memento:
Aeger dives habet nummos, se non habet ipsum.

VI.

Verbera quum tuleris discens aliquando magistri,
Fer patris ingenium, quum verbis exit in iram.

Distich. IV, 1. Hunc versum, qualem nos Arntzenium secuti dedimus, exhibent quinque eiusdem Codd. eademque ratione emendavit Scaliger. Reliqui Codd. et maxima Edd. pars *denarium*. Boxhornius ita legendum coniicit: *Dilige denarium, sed parce dilige. Famam Nam nemo sanctus etc.* Cannegieterus: *Dilige te ornari, sed parce dilige formam, Quam nemo sanctus nec honestus captat habere.* Ibid. 2. *habere* pro *ab aere* Leid. 1. 3. Coll. Voss. Turic. atque Edd. Boill. Erasm. aliae. *quam* pro *quem* Leid. 3. et antiquissimae Edd. ut August. Euchar. Pulm. Paris. aliae. — V, 2. *se non habet ipsum*, quae vulgata lectio est, habent etiam Arntzenii Codd. excepto Leid. 3. ubi est: *sed non habet ipsum*. Weitzius, Daumio teste, coniecit: *sed non habet usum*. Cod. Turic. hoc distichum supra habet II, 4. atque his binis versibus hos subiungit: *Laetanda est vita, nullius morte dolendum, Cur enim eum doleas, a quo dolor ipse recessit*; qui quidem, si cum Hagenbuchio correxeris *Laetandum est vita*, non minus boni sunt, quam maxima reliquorum distichorum pars. — VI, 2. *ingenium* quinque exhibent Arntzenii Codd. et plures Editores inter quos etiam Scaliger. Sed. Coll. Voss. Leid. 3. Cod. Turic. et antiquae Edd. fere omnes: *Fer patris impe-*

VII.

Res age, quae prosunt: rursus vitare memento,
In queis error inest, nec spes est certa laboris.

VIII.

Quod donare potes, gratis concede roganti;
Nam recte fecisse bonis, in parte lucrorum est.

IX.

Quod tibi suspectum est, confestim discute, quid sit;
Namque solent, primo quae sunt neglecta, nocere.

X.

Quum te detineat Veneris damnosa voluptas,
Indulgere gulae noli, quae ventris amica est.

XI.

Quum tibi proponas animalia cuncta timere,
Unum praecipio tibi, plus hominem esse timendum.

XII.

Quum tibi praevalidae fuerint in corpore vires,
Fac sapias; sic tu poteris vir fortis haberi.

XIII.

Auxilium a notis petito, si forte laboras,
Nec quisquam melior medicus, quam fidus amicus.

XIV.

Quum sis ipse nocens, moritur cur victima pro te?
Stultitia est morte alterius sperare salutem.

---

rium. — VIII, 1. Ita legunt Leid. 3. Cod. Membr. Voss. et Turic. cum omnibus fere Edd. antiquis sequente Arntzenio; Sed Coll. Voss. et Pithoei Ed. cum nonnullis recentioribus: *Quod donare potes gratis, ne vende roganti;* eamque lectionem probat Scaliger. — X, 1. In Cod. Vet. chartac. et Turic. a prima manu: *damnosa libido.* — XII. Cannegieterus assentiente Arntzenio hoc distichum suppositititium et ab inepto magistello in-

XV.

Quum tibi vel socium, vel fidum quaeris amicum,
Non tibi fortuna est hominis, sed vita petenda.

XVI.

Utere quaesitis opibus; fuge nomen avari:
Quo tibi divitiae, si semper pauper abundas?

XVII.

Si famam servare cupis, dum vivis, honestam,
Fac fugias animo, quae sunt mala gaudia vitae.

XVIII.

Quum sapias animo, noli ridere senectam;
Nam quicunque senet, puerilis sensus in illo est.

XIX.

Disce aliquid; nam, quum subito fortuna recessit,
Ars remanet, vitamque hominis non deserit unquam.

XX.

Perspicito tecum tacitus, quid quisque loquatur:
Sermo hominum mores et celat et indicat idem.

XXI.

Exerce studium, quamvis perceperis artem:
Ut cura ingenium, sic et manus adiuvat usum.

XXII.

Multum venturi ne cures tempora fati;
Non metuit mortem, qui scit contemnere vitam.

trusum habet. — XIII, 1. *labores* Coll. Voss. et Cod. Turic. — XIV, 2. *Stultitiae* Cod. Vet. Reg. — XVI, 2. *Quid tibi divitias* Leid. 3. *Quid tibi divitias* Coll. Voss. *Quid tibi divitiae prosunt, si pauper abundas.* Nostra lectio Arntzenii est Collationis Voss. vestigia sequentis. — XVIII, 1. *Quum sapiens vivas, noli* etc. Membran. Voss. Coniecit Haverkamp. *Quum sapis, annosam noli ridere senectam.* Leid. 3. *irridere.* — XIX, 1. *recedit* Leid.

XXIII.

Disce, sed a doctis: indoctos ipse doceto;
Propaganda etenim est rerum doctrina bonarum.

XXIV.

Hoc bibe quod possis, si tu vis vivere sanus:
Morbi causa mali nimia est quaecunque voluptas.

XXV.

Laudaris quoquunque palam, quodcunque probaris,
Hoc vide, ne rursus levitatis crimine damnes.

XXVI.

Tranquillis rebus semper adversa timeto;
Rursus in adversis melius sperare memento.

XXVII.

Discere ne cesses: cura sapientia crescit;
Rara datur longo prudentia temporis usu.

XXVIII.

Parce laudato; nam, quem tu saepe probaris,
Una dies, qualis fuerit, ostendet, amicus.

XXIX.

Ne pudeat, quae nescieris, te velle doceri:
Scire aliquid laus est, culpa est nil discere velle.

XXX.

Cum Venere et Baccho lis est, sed iuncta voluptas:
Quod blandum est, animo complectere, sed fuge lites.

---

3. — XXIV, 2. Leid. 1, in marg. et Membran. Voss. *Morbi causa mali namque est quaecunque voluptas.* — XXVI, 2. *Rebus in adversis* Cod. Leid. 3. Veterr. Reg. — XXVIII, 2. *ostendit* Coll. Voss. Leid. 1. 2. Turic. — XXIX, 2. *pudor* pro *culpa* Edd. August. Chouet. Erasm. aliae, sed Codd. in *culpa* consentiunt, exceptis Vet. chart. et Membran. Voss. qui habent: *turpe est nil discere velle.* — XXX, 1. *et iuncta* Edd. antiquae fere omnes; sed omnes Arntzenii Codd. *sed* — 2. *blandum* Ed. Pithoeana

XXXI.

Demissos animo ac tacitos vitare memento:
Qua flumen placidum est, forsan latet altius unda.

XXXII.

Quum tibi displiceat rerum fortuna tuarum,
Alterius specta, quo sit discrimine peior.

XXXIII.

Quod potes, id tenta; nam litus carpere remis
Tutius est multo, quam velum tendere in altum.

XXXIV.

Contra hominem iustum prave contendere noli;
Semper enim Deus iniustas ulciscitur iras.

XXXV.

Ereptis opibus, noli moerere dolendo;
Sed gaude potius, tibi si contingit habere.

XXXVI.

Est iactura gravis, quae sunt, amittere damnis:
Sunt quaedam, quae ferre decet patienter amicum.

XXXVII.

Tempora longa tibi noli promittere vitae:
Quocunque ingrederis, sequitur mors, corporis umbra.

XXXVIII.

Ture Deum placa; vitulum sine crescat aratro:
Ne credas placare Deum, quum caede litatur.

---

dat, Scaligero probatum et servatum ab Arntzenio; sed omnes fere Codd. et vett. Edd. *Quod lautum est.* — XXXII. 2. *Quo sis* Leid. 3. — XXXIII, 2. Scaliger. coniicit: *quam velis tendere in altum.* — XXXVI. 2. *amice Coll. Voss. Vet.* Reg. Leid. 2. — XXXVII, 2. *corporis umbram* Leid. 3. *corpus ut umbra* expressit Planudes, coniecit Erasmus et plures Edd. ut Paris. Chouet. Cord. ferunt. — XXXVIII, 1. *vitulus* sola Ed. Paris. — XLII, 1.

XXXIX.

Cede locum laesus Fortunae, cede potenti:
Laedere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

XL.

Quum quid peccaris, castiga te ipse subinde:
Vulnera dum sanas, dolor est medicina doloris.

XLI.

Damnaris nunquam post longum tempus amicum:
Mutavit mores; sed pignora prima memento.

XLII.

Gratior officiis, quo sis mage carior, esto:
Ne nomen subeas, quod dicitur, officiperdi.

XLIII.

Suspectus caveas, ne sis miser omnibus horis;
Nam timidis et suspectis aptissima mors est.

XLIV.

Quum servos fueris proprios mercatus in usus,
Et famulos dicas, homines tamen esse memento.

XLV.

Quam primum rapienda tibi est occasio prima:
Ne rursus quaeras, quae iam neglexeris ante.

XLVI.

Morte repentina noli gaudere malorum:
Felices obeunt, quorum sine crimine vita est.

XLVII.

Quum tibi sit coniux, ne res et fama laboret,
Vitandum ducas inimicum nomen amici.

---

clarior Leid. 1. — 2. *officiperdae* Erasm. Pulm. Cord. alii. — XLIV, 2. *ut famulos* Scaliger et Scriver. — XLVII, 1. *nec res* Cod. Daumii; *et res et fama* expressit. Planudes. — 2. *amicae* Scriver. quam lectionem Cannegieter. tuetur Rescript. Boxhorn.

XLVIII.

Quum tibi contigerit studio cognoscere multa,
Fac discas multa, vita nescire doceri.

XLIX.

Miraris verbis nudis me scribere versus?
Hos brevitas sensus fecit coniungere binos.

---

cap. XX. Reliqui omnes *amici*. — XLVIII, 2. Ita legunt Edd. Lips. et colon. Sed Cod. Leid. 3. et plures Edd. vett. *fac discas multa, vites nil velle doceri.* Arntzen. e Cod. Turic. *vita nescire docere.* — XLIX. 1. *puris* pro *nudis* Leid. 2. Coll. Voss. et Ed. Paris. — XLIX. Cannegieter. et Arntzen. pro spurio habent.

AENIGMATA

CAELII SYMPOSII.

DE SYMPOSII AENIGMATIS.

Aenigmata sive scirpos et griphos, ut apud omnes fere gentes, ita etiam apud Graecos atque Romanos multiplici in usu fuisse et res ipsa loquitur et diserta veterum auctorum testimonia confirmant. (V. Athenaeus X, 15. Polluc. Onomast. VI, 19. §. 107. Gellii Noct. Att. XVIII, 2.) Atque apud Gaecos quidem non defuere, qui integra aenigmatum volumina peculiari studio aut componerent aut colligerent, ut Cleobulus Lindius, Diotimus Olympius, Clearchus, alii; e latinis huius generis scriptoribus solus superest Symposius. Nam Apuleii Liber Ludicrorum et Gryphorum consimilis fortasse argumenti aetatem non tulit. Quibus si addideris unicum Griphorum carmen in Ausonii operibus servatum de numero ternario, quod tamen aenigmatis qualia nos nunc fere intelligimus adnumerari non potest, nemo alius praeter hos tres scriptores commemoratur, qui inter latinos aenigmatis concinnandis aut colligendis peculiarem operam impenderit. Horum autem aenigmatum, quibus haec praemittimus, auctorem plerique nunc Symposium vocant, etsi nomen non satis certum habetur. Codices enim scripti et primae

editiones maximam partem *Symphosium* exhibent; alii *Symphrosium* et *Symphorosium*; Pithoeus procul dubio codicem aliquem sequens, *Caelium Symphosium*, quod quidem Wernsdorfio genuinum nomen esse videtur. Iam cum bina poematia De Fortuna et De invidia exstent sub *Caelii Firmiani Symphosii* nomine, probabile est, unum eundemque aenigmatum et eorum versuum esse auctorem, atque ibi integrum eius nomen servari. Etiam obscurior quam nomen aetas est scriptoris et patria. Ad infimam barbariem eum non esse detrudendum et orationis genus ostendit et Aldhelmi testimonium confirmat, scriptoris VII saeculi, qui et ipse librum aenigmatum concinnavit, in cuius prologo Symposium tanquam antiquiorem se scriptorem laudat. Christianum Symposium non fuisse prologus libelli ad Sextum quendam scriptus significat, in quo Saturnaliorum hilaritas his versibus conscribendis occasionem dedisse dicitur; quod ut non abhorret a Romanorum consuetudine, qui per huius festi licentiam carmina iocularia et libellos nequitiarum plenos muneri invicem sibi mitterent, ita in Christianum hominem non cadere videtur. Praeterea eiusdem Prologi versus primus verbis: „*Haec quoque*“ Wernsdorfio arguere videtur, plura alia eiusdem argumenti Symposium lusisse, quibus haec aenigmata subiungeret.

Novam de aenigmatum auctore coniecturam, eamque satis speciosam protulit Heumannus, qui Symposii nomen non scriptoris sed totius libelli, atque auctorem illum Christianorum Ciceronem esse contendit L. Caelium Firmianum Lactantium, ut germana praescriptio

esset *Caelii Firmiani Lactantii Symposium.* Quae eius disputatio potissimum his duobus argumentis utitur, primo Hieronymi loco, qui sic habet (Catalog. Script. Eccles. cap. 80): *Habemus eius* (i. e. Lactantii) *Symposium, quod adolescentulus scripsit, ὁδοιπορικον de Africa usque Nicomediam, hexametris versibus scriptum* etc., altero petito e nominibus *Caelii Firmiani,* quae eadem Lactantii sunt. Sed satis copiose Wernsdorfius in Proeomio ad haec aenigmata, quam parum certa haec argumenta sint, nobis demonstrare videtur.

INDEX CODICUM ET EDITIONUM,

QUAE IN NOTIS LAUDANTUR.

A. CODICES.

A. B. C. Anglici tres, quorum primus praestantissimus idemque vetustissimus.

D. E. Lugdunenses duo. Hos quinque codices adhibuit Heumannus. Sed etiam editiones Perionii, Pithoei, Castalionis, nec non, ut videtur, Basuelis e codicibus expressae sunt.

B. EDITIONES.

Basuel. Francisci Basueli. Basileae 1563. 8. unde discrepantes scripturas excerptas proponit Fabricius in Bibl. Lat. Vol. III. p. 274. et p. 255. ed. Ernest.

Camer. Ioach. Camerarii, qui in *Elementis* suis *Rhetoricae* (quae primum 1540 prodierunt, saepius repetita), e Symposii aenigmatis XVII selecta proponit.

Castal. Josephi Castalionis, Romae apud Franciscum Zannetum 1581. 4. et iterum Romae apud heredes Aloysii Zanneti 1607. 4.

Heum. C. A. Heumanni, hoc titulo: *L. Caelii Firmiani Lactantii Symposium, sive centum epigrammata tristicha aenigmatica* etc. Hannoverae 1722.

Heyn. Ioann. Frid. Heynatzii. Francof. ad Viadr. 1775. 8.

Per. Ioachimi Perionii, qui primus haec aenigmata protulit. Parisiis 1533. 8. et 1537. 12.

Pith. Petri Pithoei, inter eiusdem *Poematia vetera. Paris.* 1590. 1596. *Genevae* 1619.

Wernsd. Jo. Christ. Wernsdorfii, in eiusdem *Poetis latinis minoribus.* Tom. VI. P. 2. Helmstadii 1799. ad cuius editionis textum haec nostra expressa est.

CAELII SYMPOSII

AENIGMATA.

PROLOGUS.

Haec quoque Symposius de carmine lusit inepto;
Sic tu, Sexte, doces, sic te deliro magistro,
Annua Saturni dum tempora festa redirent,
Perpetuo nobis semper sollennia ludo,
Post epulas laetas, post pocula dulcia mensae,
Deliras inter vetulas puerosque loquaces,
Cum streperet late madidae facundia linguae:
Tum verbosa cohors studio sermonis inepti
Nescio quas passim magno de nomine nugas
Est meditata diu, sed frivola multa locuta est.
Nec mediocre fuit magni certaminis instar,
Ponere diverse, vel solvere quaeque vicissim.
Ast ego ne solus foede tacuisse viderer,
Qui nihil attuleram mecum, quod dicere possem,

Prolog. vers. 1. et 2. desunt in Ed. Perion. — vers. 7. *Dum streperet* Cod. A. — v. 9. Heumann. coniectura *magno de carmine*, ita ut *magno* cum *studio* coniungatur. Bunemannus legendum censet *magno conamine*. — v. 12. *diversa* Cod. A.

Hos versus feci subito de carmine vocis.
Insanos inter sanum non esse necesse est.
Da veniam, lector, si non sapit ebria Musa.

AENIGMATA.

I.

De summo planus, sed non ego planus in imo;
Versor utrimque manu, diversa et munera fungor;
Altera pars revocat, quidquid pars altera fecit.

II.

Dulcis amica Dei, ripis vicina profundis,
Suave canens Musis; nigro perfusa colore,
Nuntia sum linguae, digitis stipata magistri.

III.

Corporis extremi non magnum pondus adhaesi.
Ingenitum dicas; ita pondere nemo gravatur.
Una tamen facies, plures habitura figuras.

IV.

Virtutes magnas de viribus affero parvis.
Pando domos clausas; iterum sed claudo patentes.
Servo domum domino; sed rursus servor ab ipso.

---

diversos Perion. — v. 15. *subito discrimine vocis* coni. Bünemann. *de carmine. Voces Insanas inter* etc. Ed. Heumann. — v. 17. Ita Ed. Perion. Sed Cod. A. Pith. et Basuel. *quod non sapit.*

I, 2. *Versor utrumque manu, diverso munere fungor.* Cod. A. et C. *Versor utraque manu* Cod. E. *Versus utraque manu* Ed. Pith. Nostram lectionem habet Ed. Basuel. confirmatam duobus Codd. Heuman. — II, 1. *Littora semper amo ripis vicina profundis.* Perion. *ripae* Codd. A. C. D. E. — v. 3. *stipata* Wernsdorf. assumsit e coniectura Heumanni, qui dedit *digitis stipata ministris;* sed *magistri* e Cod. C. et Perion. *digitis signata magistris* Pith. Castal. et vulg. — III, 1. *inhaesi* Cod. C. — IV, 1. *divitibus effero parva* Cod. C. *Virtutes magnas locupletibus offero parva.* — v. 2. *domus* Perion. *iterum recludo*

V.

Nexa ligor ferro, multos habitura ligatos:
Vincior ipsa prius; sed vincio vincta vicissim.
Et solvi multos, nec sum tamen ipsa soluta.

VI.

Terra mihi corpus, vires mihi praestitit ignis,
Estque domus tecto sedes mihi semper in alto,
Et me perfundit, qui me cito deserit, humor.

VII.

Sunt mihi, sunt lacrimae, sed non est caussa doloris.
Est iter ad caelum, sed me gravis impedit aër,
Et qui me genuit, sine me non nascitur ipse.

VIII.

Nox ego sum facie, sed non sum nigra colore;
Inque diem mediam tenebras tamen affero mecum:
Nec mihi dant stellae lucem, nec Cynthia lumen.

IX.

Ex alto venio, longa delapsa ruina.
De caelo cecidi medias transmissa per auras;
Sed sinus excepit, qui me simul ipse recepit.

X.

Unda fui quondam, quod me cito credo futuram:
Nunc rigidi caeli duris connexa catenis,
Nec calcata pati possum, nec nuda teneri.

Cod. D. et Ed. Bas. — v. 3. *domini* Cod. E. — VI, 2. Emendavit Heuman. Vulgo legebatur *Est domus in alto, sedes est semper in alto;* neque Codd. aut vett. Edd. meliora suppeditant. — VIII, 2. *Inque diem mediam* Cod. E. indeque Heum. et Wernsd. Sed vulg. *Inque die media.* — IX, 3. Vetus glossa ad *excipit* addit *offendit;* inde Heumann. coniecit: *Et sinus, ef-*

XI.

Est domus in terris, clara quae voce resultat:
Ipsa domus resonat, tacitus sed non sonat hospes;
Ambo tamen currunt, hospes simul et domus una.

XII.

Pulvis aquae tenuis, modico cum pondere lapsus,
Sole madens, aestate fluens, in frigore siccus,
Flumina facturus, totas prius occupo terras.

XIII.

Longa feror velox formosae filia silvae,
Innumera pariter comitum stipante caterva;
Curro vias multas, vestigia nulla relinquens.

XIV.

Mira tibi referam nostrae primordia vitae.
Nondum natus eram, nec eram tum matris in alvo;
Iam posito partu natum me nemo videbat.

XV.

Non possum nasci, si non occidero matrem:
Occidi matrem; sed me manet exitus idem.
Id mea mora patitur, quod iam mea fecit origo.

XVI.

Litera me pavit, nec quid sit litera, novi.
In libris vixi, nec sum studiosior inde.
Exedi musas, nec adhuc tamen ipsa profeci.

XVII.

Pallas me docuit texendi nosse laborem;
Nec pepli radios poscunt, nec licia telae.
Nulla mihi manus est; pedibus tamen omnia fiunt.

---

fudit qui me prius, ipse recepit. — XII, 2. *aestate pluens* God. A. et C. *sicca, lapsa factura* E. — XIII, 2. Ita Cod. C. et Perion. Heumann. Hein. Wernsd. Sed Ed. Pith. Innumeris *pariter comitum stipata catervis.* — XIV, 2. *nec eram genitricis in*

XVIII.

Porto domum mecum, semper migrare parata,
Mutatoque solo non sum miserabilis exsul,
Sed mihi consilium de caelo nascitur ipso.

XIX.

Rauca sonans ego sum media vocalis in unda;
Sed vox laude sonat, qua se quoque laudet et ipsa:
Quumque canam semper, nullus mea carmina laudat.

XX.

Tarda gradu lento, specioso praedita dorso,
Docta quidem studio, sed saevo perdita facto,
Viva nihil dixi, quae sic modo mortua canto.

XXI.

Caeca mihi facies, atris obscura tenebris,
Nox est ipse dies, nec sol mihi cernitur ullus.
Malo tegi terra: sic me quoque nemo videbit.

XXII.

Provida sum vitae, puro non pigra labori,
Ipsa ferens humeris securae praemia brumae,
Nec gero magna simul, sed congero multa vicissim.

XXIII.

Improba sum, fateor; quid enim gula turpe veretur?
Frigora vitabam, quae nunc aestate revertor;
Sed cito submoveor falso conterrita vento.

---

alvo Codd. A. D. Ed. Basuel. — XVIII, 3. *concilium* A. D. Ed. Pith. *conchylium* Castal. et pleraeque Edd. *consilium* Codd. C. E. Ed. Perion. Heyn. Wernsd. — XIX, 1. *Raucisonans* Cod. A. — 2. Hasaeus coni. *vox laude vocat, qua se collaudet et ipsam.* — XX, 2. *duro prodita fato* Cod. C. et Perion. *saevo praedita fato* Pith. Castal. — Duos extremos versus Heumannus ita transposuit: *Viva nihil dixi, sed saevo perdita fato Docta fui studio, quae sic modo mortua canto.* — XXI, 2. *ipsa* Cod. C. et Per. — XXII, 1. Ita Codd. C. D. E. Edd. Perion. Pith. Basuel.

XXIV.

Non bonus agricolis, non frugibus utilis hospes,
Non magnus forma, non recto nomine dictus,
Non gratus Cereri, non parvam sumo saginam.

XXV.

Parva mihi domus est, sed ianua semper aperta.
Exiguo sumtu furtiva vivo sagina.
Quod mihi nomen inest, Romae quoque consul habebat.

XXVI.

Litera sum caeli penna perscripta volanti,
Bella cruenta gerens volucri discrimine Martis,
Nec vereor pugnas, dum non sit longior hostis.

XXVII.

Vivo novem vitas, si me non Graecia fallit,
Atraque sum semper nullo compulsa dolore,
Et non irascens ultro convicia dico.

XXVIII.

Nox mihi dat nomen primo de tempore noctis.
Pluma mihi non est, cum sit mihi pinna volantis.
Sed redeo in tenebris, nec me committo diebus.

XXIX.

Plena domus spinis, parvi sed corporis hospes,
Incolumi dorso telis confixus acutis;
Sustinet armatas segetes habitator inermis.

---

indeque Wernsdorf. *sed non sum pigra labori* Castal. et vulg. — 2. *humeris, brumae quae incommoda vincant.* Ed. Perion. — XXIII, 3. *facto* pro *falso* coniicit Castal. — XXIV, 2. *non certo nomine dictus.* — XXV, 2. *furtivis nutrior escis* Perion. — XXVI, 1. *pennas per scripta volantes* Perion. et Schott. — XXVIII, 2. *pinna volantis* Cod. D. Pleraeque Edd. *penna.* — 3. *redeo in tenebris* Codd. A. C. D. Edd. Perion. Basuel. Heyn.

XXX.

Est nova notarum cunctis captura ferarum,
Vt, si quid capias, id tu tibi ferre recuses,
Et, quod non capias, tecum tamen ipse reportes.

XXXI.

Vita mihi mors est; morior, si coepero nasci;
Sed prius est fatum leti, quam lucis origo.
Sic solus Manes ipsos mihi dico parentes.

XXXII.

Moechus eram regis, sed lignea membra sequebar;
Et Cilicum mons sum, sed non sum nomine solo;
Et vehor in caelis, et in ipsis ambulo terris.

XXXIII.

Dentibus insanis ego sum, qui vinco bidentes,
Sanguineas praedas quaerens, victusque cruentos;
Multa cum rabie vocem quoque tollere possum.

XXXIV.

Exiguum corpus, sed cor mihi corpore maius,
Sum versuta dolis, arguto callida sensu,
Et fera sum sapiens, sapiens fera si qua vocatur.

XXXV.

Alma Iovis nutrix, longo vestita capillo,
Culmina difficili peragrans super ardua gressu;
Custodi pecoris tremula respondeo lingua.

XXXVI.

Setigerae matris fecunda natus in alvo,
Desuper ex alto virides exspecto saginas,
Nomine numen habens, si litera prima periret.

Wernsd. *Sed sedeo* reliqui. — XXXI, 2. Ita Perion. et Pith. Castal. *fatum luctae quam lucis origo.* — 3. *solos* Pith. C Basuel. *solus* Codd. A. D. indeque Heuman. reposuit. — X

XXXVII.

Dissimilis patri, matri diversa figura,
Confusi generis, generi non apta propago,
Ex aliis nascor, nec quisquam nascitur ex me.

XXXVIII.

A fluvio dicor, fluvius vel dicitur ex me,
Iunctaque sum vento, vento velocior ipso,
Et mihi dat ventus natos, nec quaero maritum.

XXXIX.

Quatuor insignis pedibus, manibusque duabus,
Dissimilis mihi sum, quia sum non unus et unus;
Et vehor et gradior, quia me duo corpora portant.

XL.

Grande mihi caput est, intus sunt membra minuta;
Pes unus solus, sed pes longissimus unus;
Et me somnus amat, proprio nec dormio somno.

XLI.

Anseris esse pedes similes mihi, nolo negare;
Nec duo sunt tantum, sed plures ordine cernis:
Et tamen hos ipsos omnes ego porto supinos.

XLII.

Tota vocor Graece, sed non sum tota Latine;
Ante tamen mediam cauponis scripta tabernam
In terris nascor, lympha lavor, ungor olivo.

---

3. *pecorum* Perion. et Castal. — XXXVI, 2. *ex alto pastus exspecto virentes* Perion. — 3. *littera prima peremta* Cod. E. — XXXVII, 1. *patris* Cod. A. — 2. *confusi gen.* Codd. A. C. D. Edd. Perion. Pith. *alterni generis* Castal. — XXXIX, 2. *quia non sum unus et idem* Perion. — XL, 2. *longissimus idem* Perion. — XLII, 2. Ita Pith. Sed Cod. C. et Perion. *Pauperibus*

XLIII.

Pendeo, dum nascor; rursus pendendo tumesco;
Pendens commoveor ventis, et nutrior undis.
Pendula si non sim, non sum iam iamque futura.

XLIV.

Mordeo mordentes, ultro non mordeo quemquam;
Sed sunt mordentem multi mordere parati;
Nemo timet morsum, dentes quia non habeo ullos.

XLV.

Purpura sum terrae, pulchro perfusa colore,
Septaque, ne violer, telis defendor acutis.
O felix, longo si possem vivere fato!

XLVI.

Magna quidem non sum, sed inest mihi maxima virtus;
Spiritus est magnus quamvis in corpore parvo;
Nec mihi germen habet noxam, nec culpa ruborem.

XLVII.

Dulcis odor nemoris flamma fumoque fatigor,
Et placet hoc superis, medios quod mittor in ignes,
Cum mihi peccandi meritum natura negarit.

XLVIII.

De lacrimis et pro lacrimis mea coepit origo.
Ex oculis fluxi, sed nunc ex arbore nascor.
Laetus honor frondi, tristis sed imago doloris.

---

semper proponor namque tabernis. — 3. *oliva* Castal. — XLIII, 1. Ita Perion. eumque sequens Wernsdorf. *rursus dum pendeo, cresco* Castal. de sua coniectura reposuit, eumque sequuntur Heuman. et Heyn. — 3. Wernsdorf. scribendum censet: *non sum tam longa futura.* — XLV, 1. *perfusa rubore* Pith. — 3. *possim* Perion. et Castal. — XLVI, 2. *quamvis sim* Cast. *quamvis e corpore* Cod. D. — XLVII, 3. *peccandi vitium* pro *meritum* Perion. et Pith. Pro tertio versu Cod. apponit: *Nec mihi poena datur; sed habetur gratia dandi;* ubi Castal.

XLIX.

Dens ego sum magnus, populis cognatus Eois.
Nunc ego per partes in corpora multa recessi;
Nec remanent vires, sed formae gratia mansit.

L.

Herba fui quondam viridi de gramine terrae,
Sed chalybis duro mollis praecisa metallo
Mole premor propria, tecto conclusa sub alto.

LI.

Ambo sumus lapides, una sumus, ambo iacemus;
Quam piger est unus, tantum non segnis it alter.
Hic manet immotus; non desinit ille moveri.

LII.

Inter saxa fui, quae me contrita premebant;
Vix tamen effugi totis collisa medullis;
Et nunc forma mihi minor est, sed copia maior.

LIII.

Nolo toro iungi, quamvis placet esse maritam.
Nolo virum thalamo; per me mea nata propago est.
Nolo sepulcra pati; scio me submergere terra.

LIV.

Exiguum corpus, flexu mucronis adunci
Fallaces escas medio circumfero fluctu.
Blandior, ut noceam; morti praemitto saginam.

LV.

Longa, sed exilis, tenui producta metallo,
Mollia duco levi comitantia vincula ferro;
Et faciem laesis, et nexum reddo solutis.

---

emendat *danti*. Eundem versum Codd. D. E. quarto loco addunt. — L, 2. *meatu* pro *metallo* D. E. — LI, 1 *iacemus* Cod. A. B. C. Perion. Pith. *iacentes* Castal. — 2. Ita Perion. et Pith. *tantum sed non piger alter* Cod. A. *tantum non est piger alter* Castal. — LIV, 2. *circumfero ventre*. — *At nunc* Cod. B.

LVI.

Maior eram longe quondam, dum vita manebat;
At nunc exanimis, lacerata, ligata, revulsa,
Dedita sum terrae, tumulo sed condita non sum.

LVII.

In caput ingredior, quia de pede pendeo solo.
Vertice tango solum; capitis vestigia signo;
Sed multi comites casum patiuntur eundem.

LVIII.

Findere me nulli possunt, praecidere multi.
Sed sum versicolor, albus quandoque futurus.
Malo manere niger; minus ultima fata verebor.

LIX.

Non sum cincta comis, et non sum comta capillis;
Intus enim crines mihi sunt, quos non videt ullus.
Meque manus mittunt, manibusque remittor in auras.

LX.

Dentibus innumeris sum toto corpore plena;
Frondicomam subolem morsu depascor acuto;
Mando tamen frustra, quia respuo praemia dentis.

LXI.

Stat nemus in lymphis, stat in alto gurgite silva,
Et manet in mediis undis immobile robur;
Terra tamen mittit, quod terrae munera praestat.

LXII.

Ipsa gravis non sum, sed aquae mihi pondus inhaeret;

Perion. Pith. *Sed nunc* Wernsd. — LVIII, 2. *canus* pro *albus* Perion. — LIX, 1. *Non sum cincta comis ullis, nec crinibus ornor* Perion. — LX, 3. *praemia dantis* Cod. C. Salmasius (V. ad Spartian. Pesc. Nigr. cap. ult.) hunc versum in perve-tusto libro ita se scriptum reperisse testatur: *Caetera mando focis, spernunt quae dentes acuti.* — LXII, 1. *inhaesit* Castal.

Viscera tota tument patulis diffusa cavernis;
Intus lympha latet, sed non se sponte profundit.

LXIII.

Tres mihi sunt dentes, unus quos continet ordo;
Unus praeterea dens est et solus in imo;
Meque tenet numen, ventus timet, aequora curant.

LXIV.

Septa gravi ferro, levibus circumdata pennis,
Aëra per medium volucri contendo meatu,
Missaque discedens nullo mittente revertor.

LXV.

De pecudis dorso pecudes ego terreo cunctas,
Obsequium reddens moderati lege doloris;
Nec volo contemni, sed contra nolo nocere.

LXVI.

Cornibus apta cavis, tereti perlucida gyro,
Lumen habens intus divini sideris instar,
Noctibus in mediis faciem non perdo dierum.

LXVII.

Perspicior penitus, nec luminis arceo visus,
Transmittens oculos intra mea membra meantes:
Nec me transit hiems, sed sol tamen emicat in me.

LXVIII.

Nulla mihi certa est, nulla est peregrina figura.
Fulgor inest intus, radianti luce coruscans,
Qui nihil ostendit, nisi si quid viderit ante.

— 3 *profundet* Cod. D. *refundit* Perion. — LXIV, 3. *descendens* pro *discedens* Cod. B. et Perion. — LXV, 2. *Obsequium reddens* Codd. A. B. C. Perion. Pith. *Obsequio cogens* Castal. et plurimi recentiorum. — LXVI, 1. *gyro* Cast. Sed Perion. et Pith. *vitro*. — LXVIII, 2. *radiata luce* Perion. *coruscans* Wernsd. e Codd. A. B. C. et Ed. Perion. *coruscus* Pith. et

LXIX.

Lex bona dicendi, lex sum quoque dura tacendi,
Ius avidae linguae, finis sine fine loquendi,
Ipsa fluens, dum verba fluunt, ut lingua quiescat.

LXX.

Mersa procul terris in cespite lympha profundo,
Non nisi perfossis possum procedere venis,
Et trahor ad superos alieno ducta labore.

LXXI.

Truncum terra tegit, latitant in cespite lymphae;
Alveus est modicus, qui ripas non habet ullas.
In ligno vehitur medio, quod ligna vehebat.

LXXII.

Non ego continuo morior, dum spiritus exit;
Nam redit affidue, quamvis et saepe recedat,
Et mihi nunc magna est animae, nunc nulla facultas.

LXXIII.

Deucalionis ego crudeli sospes ab unda,
Affinis terrae, sed longe durior illa.
Litera decedat, volucris quoque nomen habebo.

LXXIV.

Evasi flammas, ignis tormenta profugi.
Ipsa medela meo pugnat contraria fato.
Ardeo de lymphis; mediis incendor ab undis.

LXXV.

Semper inest in me, sed raro cernitur ignis;

Castal. — LXIX, 2. *Vis avidae linguae* Castal. — LXX, 2. *venis* Cod. C. *procedere rimis* D. E. Pith. *profusis possum proeedere venis* Perion. — 3. *labor* pro *trahor* Cod. A. — LXXII, 2. *recedit* B. C. D. — LXXIII, 1. *crudeli sospes* emendavit Heuman. Codd. enim et vett. Edd. ferunt *crudelis hospes* vel *crudelior hospes*. Wernsd. ex Cod. A. dedit *ab unda*, cum superiores dant *ab undis*. LXXIV, 1. *profugi* A. C. D. Per. Pith.

Intus enim latitat, sed solos prodit ad ictus;
Nec lignis, ut vivat, eget, nec, ut occidat, undis.

LXXVI.

Quatuor aequales currunt ex arte sorores,
Sic quasi certantes, quum sit labor omnibus unus;
Et prope sunt pariter, nec se contingere possunt.

LXXVII.

Nos sumus, ad caelum quae tendimus alta petentes,
Concordi fabrica quas unus continet ordo,
Ut simul haerentes per nos nitantur ad auras.

LXXVIII.

Mundi magna parens, laqueo connexa tenaci,
Iuncta solo plano, manibus comprensa duabus,
Ducor ubique sequens, et me quoque cuncta sequuntur.

LXXIX.

Aere rigens curuo patulum componor in orbem;
Mobilis est intus linguae crepitantis imago;
Non resonat positus, motus quoque saepe resultat.

LXXX.

Tres olim fuimus, qui nomine iungimur uno;
Ex tribus est unus, tres et miscentur in uno;
Quisque bonus per se, melior, qui continet omnes.

---

refugi Castal. — LXXIV, 3. Ita Castal. *frigesco lymphis, calidis incendor ab undis* Perion. et Pith. *Infringor lymphis* B. C. — LXXVI, 1. *aequali ex parte sorores* Perion. — LXXVII, 1. *tendimus* D. et E. pro quo A. Per. Pith. Cast. *scandimus*. — 3. *scandatur* emendavit Heuman. sequente Wernsd. *Et simul . . . mittentur* Per. *ut simul . . . comitentur* Pith. Cast. Quod nos dedimus *nitantur*, coniecit Büneman. — LXXVIII, 1. Ita Castal. *In silvis genita et laqueo connexa tenaci* Codd. B. C. Per. Pith. — 2. *vincta solo* Cod. D. *comprensa* Cod. A. indeque Heuman. recepit. Priores Edd. *compressa*. — LXXIX, 3. *motus quoque longe* Castalio in Cod. suo invenit, indeque legendum censuit: *motus longeque resulto*. Versus medicina eget.

LXXXI.

Sublatum nihil est, nihil est extrinsecus auctum;
Nec tamen invenio, quidquid prius ipse reliqui:
Quod fuerat, non est; coepit, quod non erat, esse.

LXXXII.

Nomen habens Graecum, contentio magna dearum,
Fraus invenis pulchri, multarum cura sororum,
Excidium Troiae, dum bella cruenta peregi.

LXXXIII.

Nobile duco genus magni de gente Catonis.
Una mihi soror est, plures licet esse putentur.
De fumo facies, sapientia de mare nata est.

LXXXIV.

Non ego de toto mihi corpore vindico vires,
Sed capitis pugna nulli certare recuso.
Grande mihi caput est, totum quoque pondus in illo.

LXXXV.

Contero cuncta simul virtutis robore magno.
Una mihi cervix, capitum sed forma duorum.
Pro pedibus caput est: nam caetera corporis absunt.

LXXXVI.

Rubida, curva, capax, alienis humida guttis,
Luminibus falsis auri mentita colorem,
Dedita sudori, modico succumbo labori.

— LXXX, 3. *bonus in se* Cod. D. — LXXXI, 2. *invenio* Cod. B. et Per. *inveni* Pith. et Castal. Transponit hunc versum Heuman. e tertia sede ad hanc secundam. — 3. Ita Cast. Sed Cod. C. Per. Pith. *Quod fueram non sum, coepi quod non erat esse.* — LXXXII, 1. *Est mihi nomen ovis* Per. et Pith. Nostra lectio Castal. est. — 2. *iuvenis functi* A. B. C. D. E. Per. Pith. *pulchri* Castal. — LXXXIII, 3. Ita dedit Castal. *mihi de mare gustus inhaesit* Per. et Pith. — LXXXIV, 3. *pondus* Per. Pith. *totum quoque corpus* Castal. Heum. Heyn. — LXXXV, 3. Ita Cod. B. indeque reposuit Heum. Superiores Edd. *nam caetera corpora non sunt.* — LXXXVI, 1. *Rubida* Codd. etsi invito metro; B.

LXXXVII.

Per totas aedes innoxius introit ignis:
Est calor in medio magnus, quem nemo veretur.
Non est nuda domus, sed nudus convenit hospes.

LXXXVIII.

Dedita sum semper voto, non certa futuri.
Iactor in ancipites varia vertigine casus.
Nunc ego moesta malis, nunc rebus laeta secundis.

LXXXIX.

Terra fui primo, latebris abscondita terrae;
Nunc aliud regnum flammae nomenque dederunt;
Nec iam terra vocor, licet ex me terra paretur.

XC.

Plus ego sustinui, quam corpus debuit unum.
Tres animas habui, quas omnes intus habebam;
Discessere duae, sed tertia paene secuta est.

XCI.

Bellipotens olim, saevis metuendus in armis,
Quinque pedes habui, quos unquam nemo negavit;
Nunc mihi vix duo sunt: inopem me copia fecit.

XCII.

Cernere iam fas est, quod vix tibi credere fas est.
Unus inest oculus, capitum sed milia multa.
Qui, quod habet, vendit, quod non habet, unde parabit?

XCIII.

Inter luciferum caelum terrasque iacentes

---

et C. *rubea*. Pith. *rupea* Coniecerunt Castal. *Roscida*, Wernsd. *rufea*. — LXXXVIII, 1. *semper fato* A. et D. *futuri* correxit Heum. Priores Edd. *futuro*. — LXXXIX, 1. *abscondita terrae* A. D. E. *absc. diris* Per. Pith. *duris* Cast. — 2. *aliud regnum* Per. Reliquae edd. vett. *aliud pretium*. — XCI, 2. *Quinque pedes* D. et Cast. *sex pedes* Per. et Pith. — XCIII, 2. *doctus* Cast. —

Aĕra per medium docta meat arte viator;
Semita sed brevis est, pedibus nec sufficit ipsis.

XCIV.

Insidias nullas vereor de fraude latenti;
Nam Deus attribuit nobis haec munera formae,
Quod me nemo movet, nisi qui prius ipse movetur.

XCV.

Virgo modesta nimis legem bene servo pudoris.
Ore procax non sum, nec sum temeraria lingua;
Ultro nolo loqui, sed do responsa loquenti.

XCVI.

Sponte mea veniens varias ostendo figuras;
Fingo metus vanos nullo discrimine vero,
Sed me nemo videt, nisi qui sua lumina claudit.

XCVII.

Nomen habens hominis post ultima fata remansi;
Nomen inane manet, sed dulcis vita profugit,
Vita tamen superest morti post tempora vitae.

XCVIII.

Mucro mihi geminus ferro coniungitur uno;
Cum vento luctor, cum gurgite pugno profundo;
Scrutor aquas medias, ipsas quoque mordeo terras.

XCIX.

Mater erat tellus; genitor fuit ipse Prometheus;
Auriculaeque regunt redimitae ventre cavato.
Dum cecidi infelix, mater mea me divisit.

C.

Frigore digredior, redeunte calore revertor.
Desero quod peperi; hoc tamen educat altera mater.

XCIV, 1. *Latenti* A. B. C. D. Per. *latentis* Pith. — 2. *huius mihi munera* Cast. — XCV, 2. *temeraria linguae* D. — XCIV, 3. *metus varios* Cast. — 3. *claudet* D. — XCVIII, 1. *unco* A. B. Cast. Wernsd. *uno* C. E. Per. Pith. — XCIX, 2. *Auriculas*

Quid tibi vis aliud dicam? me vox mea prodit.

CI.

Nunc mihi iam credas, fieri quod posse negatur.
Octo tenes manibus, sed me monstrante magistro,
Sublatis septem reliqui tibi sex remanebunt.

AENIGMATUM TITULI.

I. Graphium sive stilus.
II. Arundo.
III. Annulus cum gemma.
IV. Clavis.
V. Catena.
VI. Tegula.
VII. Fumus.
VIII. Nebula.
IX. Pluvia.
X. Glacies.
XI. Flumen et piscis.
XII. Nix.
XIII. Navis.
XIV. Pullus in ovo.
XV. Vipera.
XVI. Tinea.
XVII. Aranea.
XVIII. Cochlea.
XIX. Rana.
XX. Testudo.
XXI. Talpa.
XXII. Formica.
XXIII. Musca.
XXIV. Curculio.
XXV. Mus.

---

redimita veho cum ventre cavato Cod. B. *auriculaeque regunt redimitam ventre cavato* scribendum censet Wernsd. — 3. Emendavit Heum. Antea contra metrum legebatur: *me ante divisit.* — CI. Hoc aenigma sola Per. servavit.

XXVI. Grus.
XXVII. Cornix.
XXVIII. Vespertilio.
XXIX. Ericius.
XXX. Pediculi.
XXXI. Phoenix.
XXXII. Taurus.
XXXIII. Lupus.
XXXIV. Vulpes.
XXXV. Capra.
XXXVI. Porcus.
XXXVII. Mula.
XXXVIII. Tigris.
XXXIX. Centaurus.
XL. Papaver.
XLI. Malva.
XLII. Beta.
XLIII. Cucurbita.
XLIV. Cepa.
XLV. Rosa.
XLVI. Viola.
XLVII. Tus.
XLVIII. Myrrha.
XLIX. Ebur.
L. Foenum.
LI. Mola.
LII. Farina.
LIII. Vitis.
LIV. Hamus.
LV. Acus.
LVI. Caliga.
LVII. Clavus caligaris.
LVIII. Capillus.
LIX. Pila.
LX. Serra.
LXI. Pons.
LXII. Spongia.
LXIII. Tridens.

LXIV. Sagitta.
LXV. Flagellum.
LXVI. Laterna.
LXVII. Specular.
LXVIII. Speculum.
LXIX, Clepsydra.
LXX. Puteus.
LXXI. Tubus.
LXXII. Follis.
LXXIII. Lapis.
LXXIV. Calx.
LXXV. Silex.
LXXVI. Rotae.
LXXVII. Scalae.
LXXVIII. Scopa.
LXXIX. Tintinabulum.
LXXX. Conditum.
LXXXI. Acetum ex vino.
LXXXII. Malum.
LXXXIII. Perna.
LXXXIV. Malleus.
LXXXV. Pistillus.
LXXXVI. Strigilis.
LXXXVII. Balneum.
LXXXVIII. Tessera.
LXXXIX. Pecunia.
XC. Mulier geminos pariens.
XCI. Miles podagricus.
XCII. Luscus allium vendens.
XCIII. Funambulus.
XCIV. Vmbra.
XCV. Echo.
XCVI. Somnus.
XCVII. Monumentum.
XCVIII. Ancora.
XCIX. Lagena.
C. Cuculus.
CI. (?)

N 15 1889

NOV 19 1891

NOV 21 1891

DUE OCT '66

CANCELLED

Zu haben bei

Ls 53.25
Sententiae cum F.I. Desbillonii eme
Widener Library
006370809
3 2044 085 233 310